

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΛΗΨΗ ΠΤΥΧΙΟΥ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ, ΑΠΟ ΤΟ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΤΟΥ Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΗ ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΗ
ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ

ΜΕΤΕΧΟΥΣΕΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ

ΣΤΕΛΛΑ ΚΥΡΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΘΕΟΦΑΝΙΑ ΛΑΓΟΥΔΑΡΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΘΑΝΟΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΠΑΤΡΑ, ΝΟΕΜΒΡΗΣ 1993

ΑΡΙΘΜΟΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

2318

Η επιτροπή για την έγκριση

της πτυχιακής εργασίας

Υπογραφή

Αθανάσιος Παπαδημητρίου
Επίκουρος Καθηγητής.

Υπογραφή

Χαραλαμπίδης Μαίρη
Καθηγήτρια Εφαρμογών

Υπογραφή

Γαϊτάνη Ρεχχίνα.
Καθηγήτρια Εφαρμογών.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίδα
ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ	1
ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ I	
ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	3
ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΝΝΟΙΩΝ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ II	
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	6
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ III	
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ	48
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
A. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	
B. ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ	
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Ευχαριστούμε, όλους όσους άμεσα ή έμμεσα μας βοήθησαν για την ολοκλήρωση της πτυχιακής μας εργασίας, για την πολύτιμη συμπαράστασή τους, το χρόνο που διέθεσαν και το έντυπο υλικό που μας παρείχαν.

Συγκεκριμένα ευχαριστούμε,

τον υπεύθυνο για την εργασία αυτή καθηγητή και προϊστάμενο του τμήματος Κοινωνικής εργασίας, κ_ο Παπαδημητρίου Θάνο.

τον κ_ο Γιαννόπουλο προϊστάμενο του τμήματος Ηλεκτρολογίας του Τ.Ε.Ι Πάτρας,

τον κ_ο Μελισσαρόπουλο προϊστάμενο του τμήματος Λογιστικής του Τ.Ε.Ι Πάτρας.

Ευχαριστούμε επίσης, τους καθηγητές των παραπάνω τμημάτων για τον χρόνο που μας διέθεσαν καθώς κι όλους τους σπουδαστές που με την συμμετοχή τους πραγματοποιήθηκε η έρευνα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Σκοπός της μελέτης μας είναι να εξετάσουμε πώς βλέπουν, πώς αντιλαμβάνονται οι σπουδαστές του Τ.Ε.Ι την Ελληνική κοινωνία.

Μας ενδιαφέρουν τόσο οι ρεαλιστικές ή μη εκτιμήσεις τους για την Ελληνική πραγματικότητα όσο και οι αξίες τους γι'αυτήν την πραγματικότητα.

Οι αξίες αποτελούν κριτήριο για να μπορέσει το άτομο να επιλέξει ανάμεσα σε διάφορους προσανατολισμούς κοινωνικής δράσης που θα παρουσιαστούν κάποια δεδομένη στιγμή.

Οι αξίες της νεολαίας - αν μη τι άλλο - αποτελούν ευαίσθητους δείκτες νέων ρευμάτων και μελλοντικών κοινωνικών εξελίξεων.

Βασικός άξονας για τη μελέτη και την οριοθέτηση του θέματος αποτελεί η έρευνα με ερωτηματολόγιο σε σπουδαστές τριών διαφορετικών τμημάτων του Τ.Ε.Ι Πάτρας.

Στο πρώτο κεφάλαιο περιέχονται ο σκοπός της μελέτης και οι ορισμοί εννοιών.

Το δεύτερο κεφάλαιο περιέχει τη μεθοδολογία και τα αποτελέσματα των τριών ερευνών.

Το τρίτο κεφάλαιο περιέχει συμπεράσματα και εισηγήσεις από τις τρεις έρευνες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Σκοπός της έρευνας η οποία πραγματοποιήθηκε στο χώρο του Τ.Ε.Ι Πάτρας, είναι να μελετήσουμε πως αντιλαμβάνονται οι νέοι σήμερα και ιδιαίτερα οι νέοι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης την Ελληνική κοινωνία της οποίας είναι μέλη.

Αφορμή για την επιλογή του θέματός μας "Η Ελληνική κοινωνία στη σπουδαστική συνείδηση" υπήρξε παλαιότερη έρευνα - που πραγματοποιήθηκε σε δοσφορετικό τόπο και χρόνο - στη Νομική Σχολή Αθηνών το 1979, από την καθηγήτρια κοινωνιολογίας Λαμπίρη - Δημάκη Ιωάννα με συνεργασία φοιτητών.

Από το 1979 ως σήμερα έχουν γίνει διαφοροποιήσεις στην Ελληνική κοινωνία η οποία δέχεται όλο και περισσότερα ερεθίσματα από την Δύση τόσο στον τρόπο ζωής, όσο και στον τρόπο σκέψης.

Είναι, λοιπόν, επόμενο κάθε νέα γενιά που μεγαλώνει σε διαφοροποιημένη κοινωνία, να διαφέρει από την αμέσως προηγούμενη.

Κι αν η δεκαετία 1960 - 1970 είχε χαρακτηριστεί ως δεκαετία αμφισβήτησης και κριτικής στάσης των νέων απέναντι στους κοινωνικούς θεσμούς, η δεκαετία του 1980 χαρακτηρίζεται ως δεκαετία "Ηθικής Γήρανσης".

Οι αξίες των νέων αποτελούν δείκτες των νέων ρευμάτων ιδεών και των μελλοντικών εξελίξεων ενός τόπου.

Τα ερωτήματα που γεννιούνται είναι τα εξής:

- Πώς βλέπουν οι νέοι την κοινωνία της οποίας είναι μέλη;
- Ποιές οι αξίες και οι αντιλήψεις τους για τους κοινωνικούς θεσμούς;
- Είναι ευχαριστημένοι από το σημερινό τρόπο λειτουργίας της Ελληνικής κοινωνίας ή επιθυμούν αλλαγές;

Οι απαντήσεις στα ερωτήματα δίνονται μέσα από τρία ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήσαμε για τη διεξαγωγή της έρευνας μας.

ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΝΝΟΙΩΝ

Κοινωνία =	Ενα δομημένο σύνολο, μια ολότητα ανθρώπων που κατοικούν σε έναν συγκεκριμένο χώρο, μια ορισμένη χρονική περίοδο, πειθαρχούν σε κοινά αποδεκτούς κανόνες, είναι φορείς και δημιουργοί ενός πολιτισμού κι έχουν σχέση διαρκούς, οργανικής αλληλοεξάρτησης.
Κοινωνική συνείδηση =	Η επίγνωση της αλληλοεξάρτησης ατόμου - κοινωνίας, η επιθυμία κοινωνικής προσφοράς και συνεργασίας με τ'άλλα μέλη της κοινωνίας, η ανάληψη πρωτοβουλιών που προωθούν τον πολιτισμό.
Αξία =	Γενική και αφηρημένη αρχή που χρησιμεύει ως γνώμονας προσδιορισμού και κρίσης της συμπεριφοράς. Οι αξίες εκφράζονται με κανόνες συμπεριφοράς, αποτελούν συστατικά στοιχεία του πολιτισμού μιας κοινωνίας, μεταδίδονται από τη μια γενιά στην άλλη και εσωτερικεύονται από τα άτομα με τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης.
Κοινωνικοί θεσμοί =	Σύνολο κανόνων, λειτουργιών, τρόπων δράσης, οι οποίοι καθορίζονται και γίνονται αποδεκτοί από το σύνολο των μελών της κοινωνίας. Οι θεσμοί εξυπηρετούν τις εκάστοτε κοινωνικές ανάγκες και διαφοροποιούνται ανάλογα με τις κοινωνικές εξελίξεις.
Ιεράρχηση =	Κατάταξη θέσεων, μορφών συμπεριφοράς, προσώπων κ.λ.π. σε σχέση ανωτέρου προς κατώτερο.

(Αηδονά Ντίνα - Γεωργιάδου Ιφιγένεια: "Νεολαία και Κοινωνία" (εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1992) σελ. 178, 181).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Το θέμα της έρευνάς μας έχει σχέση με τον τρόπο με τον οποίο βλέπουν οι σπουδαστές ορισμένες από τις αξίες της κοινωνίας μας.

Σκοπός μας ήταν να εξετάσουμε τις στάσεις των νέων απέναντι στην Ελληνική κοινωνία και ειδικότερα να αναλύσουμε τις αντιλήψεις τους γύρω από το θεσμό του γάμου και του διαζυγίου, τους κοινωνικούς ρόλους και τις κοινωνικές τάξεις.

Επικεντρώσαμε το ενδιαφέρον μας στις τρεις ευαίσθητες αυτές πλευρές της Ελληνικής κοινωνίας που κατά καιρούς δέχονται αμφισβήτηση.

Για την καλλίτερη εξέταση κι ανάλυση του θέματος, χωρίσαμε την έρευνα σε τρεις επιμέρους τομείς, χρησιμοποιώντας αντίστοιχα κι από ένα ερωτηματολόγιο:

- 1) Οι αντιλήψεις των σπουδαστών γύρω από τον γάμο και το διαζύγιο.
- 2) Οι κοινωνικοί ρόλοι ανάλογα με το φύλο.
- 3) Οι κοινωνικές ιεραρχίες στην Ελλάδα - Κοινωνικές τάξεις.

Τα ερωτηματολόγια μοιράστηκαν σε σπουδαστές τριών τμημάτων του Τ.Ε.Ι Πάτρας.

Τα τμήματα είναι τα εξής:

- 1) Από την Σ.Ε.Υ.Π το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας.
- 2) Από την Σ.Δ.Ο το τμήμα Λογιστικής.
- 3) Από την Σ.Τ.Ε.Φ το τμήμα Ηλεκτρολογίας.

Επειδή το κόστος τόσο σε χρόνο όσο και σε υλικό θα ήταν μεγάλο, αποφασίσαμε να μοιράσουμε τα ερωτηματολόγια στους σπουδαστές του Δ' εξαμήνου σπουδών.

Το σκεπτικό μας ήταν το εξής:

Οι σπουδαστές του Δ' εξαμήνου - 2ος χρόνος σπουδών - βρίσκονται σε ένα μεταβατικό στάδιο. Είναι ακόμα επηρεασμένοι από το άμεσα οικογενειακό και κοινωνικό τους περιβάλλον, ενώ ταυτόχρονα έχουν αρχίσει να διαμορφώνουν τη σπουδαστική τους ταυτότητα.

Προκειμένου να πάρουμε την άδεια για την πραγματοποίηση της έρευνά μας, είχαμε προσωπική επαφή με τους προϊστάμενους κάθε τμήματος χωριστά, από τους οποίους ζητήσαμε και γραπτώς (με το 2730/92 έγγραφο που επισυνάπτεται στο παράρτημα) την έγκρισή τους.

Στη συνέχεια εφοδιαστήκαμε από την Γραμματεία κάθε σχολής με το πρόγραμμα του Δ' εξαμήνου καθώς και με τα παρουσιολόγια κάθε τμήματος, ώστε να είμαστε έτοιμες για τον αριθμό των σπουδαστών.

Τέλος, αφού έγινε επιλογή εργαστηριακής ώρας προκειμένου να εξασφαλίσουμε την απαρτία των σπουδαστών, ήρθαμε σε προσωπική επαφή με κάθε υπεύθυνο καθηγητή την ώρα του οποίου είχαμε επιλέξει για την έρευνα, εξηγώντας τον σκοπό της.

Κατάρτιση σχεδίου έρευνας

α) Ερευνόμενος πληθυσμός

Ο πληθυσμός στον οποίον απευθυνθήκαμε ήταν σπουδαστές και σπουδάστριες Δ' εξαμήνου των παρακάτω τριών τμημάτων του Τ.Ε.Ι Πάτρας:

- α) 20 σπουδαστές από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σ.Ε.Υ.Π.

β) 48 σπουδαστές από το τμήμα Λογιστικής της Σ.Δ.Ο.

γ) 28 σπουδαστές από το τμήμα Ηλεκτρολογίας της Σ.Τ.Ε.Φ.

Σύνολο ερωτηθέντων σπουδαστών: 96.

β) Πλαίσιο

Το πλαίσιο της έρευνάς μας αποτέλεσαν οι εγγεγραμμένοι σπουδαστές - στριες στο παρουσιολόγιο του Δ' εξαμήνου κάθε τμήματος χωριστά.

γ) Δείγμα

Το δείγμα της έρευνας συμπίπτει με τον ερευνόμενο πληθυσμό. Δεν είναι αντιπροσωπευτικό, δεν μπορούμε δηλαδή να γενικεύσουμε τα αποτελέσματα μας. Το δείγμα είναι αντιπροσωπευτικό μόνο για τον εαυτό του.

δ) Απόφαση για τη συλλογή πληροφοριών

Για την συλλογή πληροφοριών χρησιμοποιήσαμε γραπτό ερωτηματολόγιο, το οποίο μοιράστηκε από εμάς σε ώρα διδασκαλίας, αφού κάναμε γνωστό στους ερωτούμενους το απόρρητο των απαντήσεων με την αρχή της ανωνυμίας.

Το ερωτηματολόγιο βασίστηκε στα πρότυπα εκείνου της έρευνας του 1979 με αλλαγές σε πολλές ερωτήσεις, ώστε να ανταποκρίνονται στην σημερινή πραγματικότητα.

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από κλειστές κι ανοιχτές ερωτήσεις καθώς και μερικές προκατασκευασμένες. Χωρίζεται σε τρία μέρη:

- Το πρώτο μέρος αναφέρεται στις αντιλήψεις των σπουδαστών γύρω από το γάμο και το διαζύγιο.
- Το δεύτερο μέρος αναφέρεται στους κοινωνικούς ρόλους ανάλογα με το

φύλο.

- Το τρίτο και τελευταίο μέρος αναφέρεται στις κοινωνικές ιεραρχίες στην Ελλάδα - Στις κοινωνικές τάξεις.

Τα τρία ερωτηματολόγια εξετάζονται βάση τριών ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των ερωτούμενων:

- α) Την γεωγραφική καταγωγή, αφού όπως είναι γνωστό ο νέος στα πλαίσια της πρωτογενούς κοινωνικοποίησής του δέχεται ερεθίσματα τόσο από το άμεσο οικογενειακό όσο και το κοινωνικό περιβάλλον.
- β) Το φύλο, γιατί όπως τονίζει η Τσουλουβή αναφερόμενη στον Parsous "η διαμόρφωση της ταυτότητας γίνεται βάση του φύλου" (Τσουλουβή Μ. "Κοινωνικές τάξεις και μηχανισμοί κοινωνικής αναπαραγωγής" σελ. 142).
- γ) Τέλος την κοινωνική τάξη αφού κάθε τάξη αναπτύσσει δικά της κοινωνικά πρότυπα.

ε) Κόστος χρόνου

Η επιλογή του θέματος έγινε τον Απρίλιο του 1992. η διατύπωση του σκοπού, η κατάρτιση του σχεδίου και η συλλογή των πληροφοριών διήρκεσαν ως και τον Οκτώβρη 1992.

Η υποβολή των ερωτηματολογίων έγινε τον Μάρτιο του 1993, αρχές εαρινού εξαμήνου.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Η κοινωνική ανατομία του σπουδαστικού πληθυσμού

Στον σπουδαστικό πληθυσμό που ερευνήσαμε οι γυναίκες αποτέλεσαν το 51% και οι άνδρες σπουδαστές το 49%.

Τόπος καταγωγής και φύλο

Το 57,5% των σπουδαστών και το 32,7% των σπουδαστριών γεννήθηκε κι έζησε σε μεγαλούπολη (Αθήνα - Θεσ/νίκη - Πάτρα).

Ο μισός πληθυσμός δηλαδή κοινωνικοποιήθηκε στο αστικό περιβάλλον.

Το 27,7% των σπουδαστών και το 32,7% των σπουδαστριών γεννήθηκε κι έζησε σε πόλη.

Το 10,6% των σπουδαστών και το 20,4% των σπουδαστριών μεγάλωσε κι έζησε σε κωμόπολη.

Τέλος, το 4,2% των σπουδαστών και το 14,2% των σπουδαστριών γεννήθηκε κι έζησε σε χωριό.

Τα παραπάνω άτομα κοινωνικοποιήθηκαν σε αγροτο - αστικό περιβάλλον.

Παρατηρείται μια υπεροχή των γυναικών σε σχέση με τους άντρες κυρίως σε αυτούς που γεννήθηκαν σε κωμόπολη και χωριό.

Κοινωνική τάξη και φύλο

Με βάση το επάγγελμα του πατέρα τους οι σπουδαστές και οι σπουδάστριες που ερευνήσαμε κατετάγησαν σε τρεις κοινωνικές τάξεις:

- Στην Μεσαία
- Στην Εργατική
- Στην Αγροτική

Το 70,2% των σπουδαστών και το 79,6% των σπουδαστριών ανήκει στην μεσαία τάξη.

Το 15,8% των σπουδαστών και το 12,2% των σπουδαστριών ανήκει στην εργατική τάξη.

Το 18% των σπουδαστών και το 4,1% των σπουδαστριών ανήκει στην αγροτική τάξη.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Ερωτηματολόγιο 1

ΘΕΜΑ: Αντιλήψεις γύρω από το γάμο και το διαζύγιο

Ερώτηση 1

	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ. Λειτουργοί	Σύνολο
Σπουδαστές	25	20	2	47
Σπουδάστριες	3	28	18	49

Ερώτηση 2

	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ. Λειτουργοί
Εξάμηνο	Δ'	Δ'	Δ'

Ερώτηση 3

Τα περισσότερα χρόνια της ζωής σας τα ζήσατε σε:

	Σπουδαστές:	Σπουδάστριες:
α) Χωριό:	4,2%	14,2%
β) Κωμόπολη:	10,6%	20,4%
γ) Πόλη:	27,7%	32,7%
δ) Μεγαλούπολη:	57,5%	32,7%

Ερώτηση 4

Ποιά είναι ή ήταν η κύρια εργασία του πατέρα σας (παρακαλούμε να απαντήσετε με κάθε λεπτομέρεια, όπως οδηγός ταξί, προσωπάρχης ιδιωτικής επιχείρησης κ.λ.π.).

	Σπουδαστές	Σπουδάστριες
α) Ελεύθερος επαγγελματίας:	38,3%	44,8%
β) Δημόσιος Υπάλληλος:	21,3%	28,6%
γ) Ιδιωτικός Υπάλληλος:	2,1%	4,1%
δ) Αγρότης:	8,5%	4,1%
ε) Εργάτης:	14,9%	14,3%
στ) Συνταξιούχος:	12,7%	4,1%
ζ) Ανεργος:	2,2%	

Ερώτηση 5

Η μητέρα σας εργάζεται ή είχε εργαστεί οποιαδήποτε εποχή της ζωής σας;

	Σπουδαστές	Σπουδάστριες
ΝΑΙ:	53,2%	ΝΑΙ: 49%
ΟΧΙ:	46,8%	ΟΧΙ: 51%

Ερώτηση 5α

Αν ΝΑΙ: Ποιά η κύρια εργασία τώρα ή τότε (παρακαλούμε να απαντήσετε και πάλι με μεγάλη λεπτομέρεια).

	Σπουδαστές	Σπουδάστριες
α) Ελεύθερος επαγγελματίας:	40%	25%
β) Δημόσιος Υπάλληλος:	12%	25%
γ) Ιδιωτικός Υπάλληλος:	32%	25%
δ) Αγρότισσα:	8%	-
ε) Εργάτρια:	8%	25%

Ερώτηση 6

Νομίζετε ότι:

α) Ο γάμος πρέπει να είναι αδιάλυτος και επομένως να καταβάλλεται οποιαδήποτε θυσία και από τους δύο συζύγους για να διατηρηθεί.

Σπουδαστές	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Συμφωνώ	15 (31,9%)	12 (25,5%)	2 (4,3%)	29(61,7%)
Διαφωνώ	10 (21,2%)	6 (12,8%)	-	16 (34%)
Δεν έχω γνώμη	-	2 (4,3%)	-	2 (4,3)

Σπουδάστριες	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Συμφωνώ	1 (2%)	21 (42,9%)	10 (20,4%)	32 (65,3%)
Διαφωνώ	2 (4,1)	6 (12,3%)	6 (12,3%)	14 (28,7%)
Δεν έχω γνώμη	-	1 (2%)	2 (4,1%)	3 (6,1%)

- β) Ο γάμος δεν πρέπει να διαλύεται εύκολα, αλλά, όταν κλονισθούν οι σχέσεις και των δύο συζύγων, πρέπει να δίνεται διαζύγιο.

Σπουδαστές	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Συμφωνώ	18 (38,3%)	13 (27,7%)	1 (2,1%)	32 (68,1%)
Διαφωνώ	6 (12,8%)	7 (14,9%)	1 (2,1%)	14 (29,8%)
Δεν έχω γνώμη	1 (2,1%)	-	-	1 (2,1%)

Σπουδάστριες	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Συμφωνώ	3 (6,1%)	24 (49%)	14 (28,6%)	41 (83,7%)
Διαφωνώ	-	3 (6,1%)	2 (4,1%)	5 (10,2%)
Δεν έχω γνώμη	-	1 (2%)	2 (4,1%)	3 (6,1%)

- γ) Ο γάμος δεν έχει νόημα παρά εφόσον στηρίζεται στη συναισθηματική έλξη των δύο προσώπων και επομένως πρέπει να λύνεται μόλις οι σχέσεις των συζύγων παύουν να είναι αρμονικές.

Σπουδαστές	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Συμφωνώ	14 (29,8%)	8 (17%)	2 (4,3%)	24 (51,1%)
Διαφωνώ	9 (19,1%)	11 (23,4%)	-	20 (42,5%)
Δεν έχω γνώμη	2 (4,3%)	1 (2,1%)	-	3 (6,4%)

Σπουδάστριες	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Συμφωνώ	3 (6,1%)	13 (26,5%)	10 (20,4%)	26 (53%)
Διαφωνώ	-	15 (30,6%)	6 (12,3%)	21 (42,9%)
Δεν έχω γνώμη	-	-	2 (4,1%)	6 (4,1%)

Ερώτηση 7

Από τους πύό κάτω παράγοντες που μπορεί να θεωρηθούν ότι διατηρούν το γάμο, να αναφέρετε κατά σειρά προτεραιότητας τους τρεις παράγοντες που κατά τη γνώμη σας είναι οι κυριότεροι:

Σπουδαστές	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Συναισθηματική έλξη	25	18	2	45 1η επιλογή
Οικον.& Κοινων.συμφερ.	2	9	-	11
Συντροφικ.-Κατανόησ.	23	14	1	38 2η επιλογή
Παιδιά	15	11	2	28 3η επιλογή
Κοινή Ιδεολογία	10	5	1	16

Σπουδάστριες	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Συναισθηματική έλξη	3	27	17	47 1η επιλογή
Οικον.& Κοινων. συμφερ.	1	5	1	7
Συντροφ.-Κατανόηση	2	25	18	45 2η επιλογή
Παιδιά	2	24	15	41 3η επιλογή
Κοινή Ιδεολογία	1	6	3	10

Ερώτηση 8

Από μία δημοσιογραφική έρευνα προέκυψαν οι παρακάτω απόψεις γύρω από το θέμα του πολιτικού γάμου:

- α) "Μόνον η θρησκεία μπορεί να δημιουργήσει μία οικογένεια και όχι μία ληξιαρχική πράξη".

Σπουδαστές	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Συμφωνώ	7 (14,9%)	11 (23,4%)	-	18 (38,3%)
Διαφωνώ	15 (31,9%)	6 (12,8%)	2 (4,2%)	23 (48,9%)
Δεν ξέρω	3 (6,4%)	3 (6,4%)	-	6 (12,8%)

Σπουδάστριες	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.λειτουργοί	Σύνολο
Συμφωνώ	1 (2,1%)	8 (16,3%)	3 (6,1%)	12 (24,5%)
Διαφωνώ	2 (4,1%)	14 (28,6%)	14 (28,6%)	30 (61,2%)
Δεν έχω γνώμη	-	6 (12,2%)	1 (2,1%)	7 (14,3%)

β) "Δεν παίζει ρόλο αν ο γάμος είναι πολιτικός ή θρησκευτικός είναι θέμα του ζευγαριού το αν θα ζήσει ευτυχισμένα".

	Σπουδαστές	Σπουδάστριες
Συμφωνώ	78,7%	89,8%
Διαφωνώ	17%	8,2%
Δεν έχω γνώμη	4,2%	2%

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 2

ΘΕΜΑ: Οι κοινωνικοί ρόλοι ανάλογα με το φύλο

Ερώτηση 1

Νομίζετε ότι είναι επιθυμητό μέσα στη συζυγική ζωή, άνδρας και γυναίκα εφόσον εργάζονται και οι δύο, να μοιράζονται εξίσου τις υποχρεώσεις του νοικοκυριού;

	Σπουδαστές	Σπουδάστριες
Ναι:	83%	89,8%
Όχι:	8,5%	2%
Δεν ξέρω:	8,5%	8,2%

Ερώτηση 1α

Αν ΝΑΙ γιατί θεωρείται αυτή την κατάσταση επιθυμητή:

Το 83% των σπουδαστών και το 89,8% των σπουδαστριών θεωρεί τη κατάσταση αυτή επιθυμητή για τρεις λόγους:

- α) Έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις
- β) Υπάρχει καλλίτερη επικοινωνία στο ζευγάρι
- γ) Λόγω ισότητας.

Ερώτηση 1β

Αν ΟΧΙ γιατί όχι:

Το 85% των σπουδαστών και το 2% των σπουδαστριών πιστεύει ότι η ενασχόληση με το νοικοκυριό είναι καθαρά "γυναικεία δουλειά".

Ερώτηση 2

Νομίζετε ότι είναι επιθυμητό μέσα στη συζυγική ζωή, άνδρας και γυναίκα, εφόσον εργάζονται και οι δύο, να μοιράζονται εξίσου τις υποχρεώσεις για την ανατροφή των παιδιών;

Σπουδαστές	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	23 (48,9%)	13 (27,7%)	2 (4,2%)	38 (80,8%)
Όχι	1 (2,1%)	4 (8,6%)	-	5 (10,7%)
Δεν ξέρω	1 (2,1%)	3 (6,4%)	-	4 (8,2%)

Σπουδάστριες	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	3 (6,1%)	22 (44,9%)	17 (34,7%)	42 (85,7%)
Όχι	-	3 (6,1%)	-	3 (6,1%)
Δεν ξέρω	-	3 (6,1%)	1 (2,1%)	4 (8,2%)

Ερώτηση 2α

Αν ΝΑΙ γιατί θεωρείται αυτή την κατάσταση επιθυμητή:

Το 80,8% των σπουδαστών και το 85,7% των σπουδαστριών θεωρεί την κατάσταση αυτή επιθυμητή για:

- α) Κοινωνικούς λόγους (π.χ. ίσες υποχρεώσεις)
- β) Παιδαγωγικούς λόγους (π.χ. καλλίτερη ανατροφή)
- γ) Αναιτιολόγητες απαντήσεις (όχι σαφή εξήγηση π.χ. είναι δίκαιο).

Ερώτηση 2β

Αν ΟΧΙ γιατί όχι:

Το 10,7% των σπουδαστών και το 6,1% των σπουδαστριών δίνει βιολογική ερμηνεία (π.χ. κατάλληλη η γυναίκα).

Ερώτηση 3

Νομίζετε ότι μέσα στο χώρο εργασίας είναι επιθυμητό άνδρες και γυναίκες, να υφίστανται την ίδια μεταχείριση εφόσον προσφέρουν το ίδιο; Δηλαδή και στα δύο φύλα να δίνονται:

α) Ισες δυνατότητες για πρόληψη:

	Σπουδαστές	Σπουδάστριες
Ναι	87,2%	100%
Όχι	6,4%	-
Δεν Ξέρω	6,4%	-

β) Ιση αμοιβή

Σπουδαστές	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	24 (51,1%)	19 (40,5%)	2 (4,2%)	45 (95,8%)
Όχι	1 (2,1%)	1 (2,1%)	-	2 (4,2%)
Δεν Ξέρω	-	-	-	-

Σπουδάστριες	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	3 (6,1%)	28 (57,1%)	18 (36,8%)	49 (100%)
Όχι	-	-	-	-
Δεν ξέρω	-	-	-	-

γ) Ισες δυνατότητες για προαγωγή:

	Σπουδαστές	Σπουδάστριες
Ναι	91,5%	100%
Όχι	4,2%	-
Δεν ξέρω	4,2%	-

Ερώτηση 3α

Μόνο να έχετε σημειώσει ΟΧΙ: γιατί όχι

Σπουδαστές:

- α) Το 6,4% των σπουδαστών στην ερώτηση 3 (α) αιτιολογεί την άρνησή του για λόγους κοινωνικούς (π.χ. ανδροκρατούμενη κοινωνία).
- β) Το 4,2% των σπουδαστών στην ερώτηση 3 (β) αιτιολογεί την άρνησή του για λόγους Σεξιστικής στάσης (π.χ. άνδρες πιο έξυπνοι).
- γ) Το 4,2% των σπουδαστών στην ερώτηση 3 (γ) αιτιολογεί την άρνησή του για λόγους Κοινωνικούς (π.χ. έλλειψη ισότητας).
- Οι σπουδάστριες δεν έδωσαν αρνητικές απαντήσεις.

Ερώτηση 4

Νομίζετε ότι μέσα στο χώρο της πολιτικής εξουσίας (συγκεκριμένα μέσα στο Κοινοβούλιο άνδρες και γυναίκες πρέπει να συμμετέχουν με ίσο ποσοστό;

	Σπουδαστές	Σπουδάστριες
Ναι	70,2%	87,8%
Όχι	10,6%	-
Δεν ξέρω	19,2%	12,2%

Ερώτηση 4α

Αν ΟΧΙ γιατί όχι;

Το 10,6% των σπουδαστών (οι σπουδάστριες δεν έδωσαν αρνητική απάντηση) στις απαντήσεις του εκφράζει προκατάληψη (π.χ. οι άνδρες βλέπουν τα πράγματα ρεαλιστικά).

Ερώτηση 5

Νομίζετε ότι οι γυναίκες και άνδρες πρέπει να ασχολούνται στον ίδιο βαθμό με τα κοινά (να δραστηριοποιούνται δηλαδή σε Συλλόγους, στο Δήμο κ.λ.π.);

Σπουδαστές	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	23 (49%)	15 (32%)	2 (4,2%)	40 (85,2%)
Όχι	2 (4,2%)	1 (2,1%)	-	3 (6,3%)
Δεν ξέρω	-	4 (8,5%)	-	4 (8,5%)

Σπουδάστριες	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	2 (4,1%)	27 (55,1%)	16 (32,7%)	45 (91,9%)
Όχι	-	-	-	-
Δεν ξέρω	1 (2%)	1 (2%)	2 (4,1%)	4 (8,1%)

Ερώτηση 5α

Αν ΟΧΙ γιατί όχι:

Το 6,3% των σπουδαστών εκφράζει προκατάληψη στις απαντήσεις του (π.χ. η γυναίκα πρέπει να ασχολείται με το σπίτι).

Οι σπουδάστριες δεν έδωσαν αρνητική απάντηση.

Ερώτηση 6

Νομίζετε ότι οι σπουδαστές και σπουδάστριες πρέπει να ασχολούνται στον ίδιο βαθμό με:

α) Την πολιτιστική δουλειά των σπουδαστικών συλλόγων;

Σπουδαστές	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	23 (49%)	19 (40,5%)	2 (4,2%)	44 (93,7%)
Οχι	-	-	-	-
Δεν ξέρω	2 (4,2%)	1 (2,1%)	-	3 (6,3%)

Σπουδάστριες	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	3 (6,1%)	24 (49%)	14 (28,5%)	41 (83,6%)
Οχι	-	-	-	-
Δεν ξέρω	-	4 (8,2%)	4 (8,2%)	8 (16,4%)

β) Την συνδικαλιστική - πολιτική δράση τους;

Σπουδαστές	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	20 (42,6%)	16 (34,1%)	-	36 (76,7%)
Οχι	1 (2,1%)	2 (4,2%)	-	3 (6,3%)
Δεν ξέρω	4 (8,5%)	2 (4,2%)	2 (4,2%)	8 (16,9%)

Σπουδάστριες	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	2 (4,1%)	22 (44,9%)	14 (28,6%)	38 (77,6%)
Όχι	-	1 (2%)	-	1 (2%)
Δεν ξέρω	1 (2%)	5 (10,2%)	4 (8,2%)	10 (20,4%)

Ερώτηση 6α

Μόνο αν έχετε σημειώσει ΟΧΙ: γιατί όχι:

Στην ερώτηση 6(α) δεν έχουμε αρνητικές απαντήσεις ούτε από σπουδαστές ούτε από σπουδάστριες.

Στην ερώτηση 6 (β) το 6,3% των σπουδαστών και το 2% των σπουδαστριών στις απαντήσεις του εκφράζει προκατάληψη (π.χ. έλλειψη δυναμικότητας).

Ερώτηση 7

Υπάρχουν κατά τη γνώμη σας κατ'εξοχήν γυναικείες ιδιότητες που χαρακτηρίζουν την προσωπικότητα της γυναίκας;

Σπουδαστές	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	16 (34%)	9 (19,2%)	-	25 (53,2%)
Όχι	5 (10,6%)	7 (14,9%)	2 (4,2%)	14 (29,7%)
Δεν ξέρω	4 (8,5%)	4 (8,5%)	-	8 (17%)

Σπουδάστριες	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	2 (4%)	17 (34,7%)	5 (10,2%)	24 (48,9%)
Όχι	-	5 (10,2%)	9 (18,4%)	14 (28,6%)
Δεν ξέρω	1 (2%)	6 (12,3%)	4 (8,2%)	11 (22,5%)

Ερώτηση 7α

Αν ΝΑΙ ποιές είναι αυτές;

Το 53,2% των σπουδαστών και το 48,9% των σπουδαστριών στις απαντήσεις του εκφράζει σεξιστικές αντιλήψεις (π.χ θηλυκότητα, μητρότητα κ.λ.π.).

Ερώτηση 7β

Αν ΝΑΙ νομίζετε ότι οι ιδιότητες αυτές εμποδίζουν τη γυναίκα να αναλαμβάνει και άλλους ρόλους εκτός από αυτούς της συζύγου και μητέρας;

	Σπουδαστές	Σπουδάστριες
Ναι	16%	12,5%
Όχι	68%	83,3%
Δεν ξέρω	16%	4,2%

Μόνο αν τη εμποδίζουν: γιατί;

Το 16% των σπουδαστών και το 12,5% των σπουδαστριών στις απαντήσεις του εκφράζει προκατάληψη (π.χ. οικογενειακές υποχρεώσεις).

Ερώτηση 8

Υπάρχουν κατά τη γνώμη σας καθαρά ανδρικές ιδιότητες που να χαρακτηρίζουν την προσωπικότητα του άνδρα;

Σπουδαστές	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	14 (29,8%)	11 (23,4%)	-	25 (53,2%)
Όχι	7 (14,9%)	6 (12,8%)	2 (4,2%)	15 (31,9%)
Δεν ξέρω	4 (8,5%)	3 (6,4%)	-	7 (14,9%)

Σπουδάστριες	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	2 (4%)	3 (6,2%)	4 (8,2%)	9 (18,4%)
Όχι	-	12 (24,5%)	7 (14,3%)	19 (38,8%)
Δεν ξέρω	1 (2%)	13 (26,5%)	7 (14,3%)	21 (42,8%)

Ερώτηση 8α

Αν ΝΑΙ ποιές είναι αυτές;

Το 53,2% των σπουδαστών και το 18,4% των σπουδαστριών στις απαντήσεις του εκφράζει προκατάληψη μέσω βιολογικών και κοινωνικών αντιλήψεων (π.χ. μυϊκή δύναμη, επαγγέλματα κ.λ.π).

Ερώτηση 9

Συμπληρώστε με τη δική σας άποψη τις παρακάτω φράσεις:

α) Ο ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΕΙΝΑΙ:

Σπουδαστές:

Το 56% των Ηλεκτρολόγων και το 65% των Λογιστών στις απαντήσεις του εκφράζει σεξιστική άποψη σχετικά με τον προορισμό της γυναίκας (π.χ. γάμος, παιδιά κ.λ.π).

Το 21,4% των Ηλεκτρολόγων, το 20% των Λογιστών και το 100% των Κ.Λειτουργών εκφράζει θετική άποψη σχετικά με τον προορισμό της γυναίκας (π.χ. μόρφωση, επαγγελματική καταξίωση).

Το 20% των Ηλεκτρολόγων και το 15% των Λογιστών δηλώνει άγνοια.

Σπουδάστριες:

Το 66,7% των Ηλεκτρολόγων, το 75% των Λογιστών και το 50% των Κ.Λειτουργών στις απαντήσεις του εκφράζει σεξιστική άποψη σχετικά με τον προορισμό της γυναίκας (π.χ. γάμος, παιδιά κ.λ.π).

Το 25% των Λογιστών και το 50% των Κ.Λειτουργών εκφράζει θετική άποψη σχετικά με τον προορισμό της γυναίκας (π.χ. επαγγελματική καταξίωση).

Το 33,3% των Ηλεκτρολόγων δηλώνει άγνοια.

Το 33,3% των Ηλεκτρολόγων δηλώνει άγνοια.

β) Ο ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡΑ ΕΙΝΑΙ:

Σπουδαστές:

Το 40% των Ηλεκτρολόγων, το 50% των Λογιστών και το 100% των Κ.Λειτουργιών στις απαντήσεις του εκφράζει σεξιστική άποψη σχετικά με τον προορισμό του άνδρα (π.χ. επαγγελματική καριέρα).

Το 48% των Ηλεκτρολόγων και το 35% των Λογιστών εκφράζει θετική άποψη σχετικά με τον προορισμό του άνδρα (π.χ. οικογένεια).

Το 25% των Ηλεκτρολόγων και το 15% των Λογιστών δηλώνει άγνοια.

Σπουδάστριες:

Το 33,3% των Ηλεκτρολόγων, το 60,7% των Λογιστών και το 50% των Κ.Λειτουργιών στις απαντήσεις του εκφράζει σεξιστική άποψη σχετικά με τον προορισμό του άνδρα (π.χ. καριέρα).

Το 33,3% των Ηλεκτρολόγων, το 39,3% των Λογιστών και το 50% των Κ.Λειτουργιών εκφράζει θετική άποψη σχετικά με τον προορισμό του άνδρα (π.χ. γάμος, οικογένεια, ανατροφή κ.λ.π).

Το 33,3% των Ηλεκτρολόγων δηλώνει άγνοια.

Ερώτηση 10

Σήμερα γίνεται συζήτηση για την οικογένεια ΔΙΠΛΗΣ ΚΑΡΙΕΡΑΣ, όπου άνδρας και γυναίκα θα σκούν και οι δύο με ισοτιμία το διπλό τους ρόλο, οικογενειακό και επαγγελματικό.

ΕΣΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ σας ικανοποιεί αυτός ο τύπος της οικογένειας;

Σπουδαστές	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	22 (46,9%)	16 (34,1%)	2 (4,2%)	40 (85,2%)
Όχι	1 (2,1%)	4 (8,5%)	-	5 (10,6%)
Δεν ξέρω	2 (4,2%)	-	-	2 (4,2%)

Σπουδάστριες	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	3 (6,1%)	27 (55,1%)	18 (36,8%)	48 (98%)
Όχι	-	-	-	-
Δεν ξέρω	-	1 (2%)	-	1 (2%)

Ερώτηση 10α

Αν ΟΧΙ γιατί όχι;

Το 10,6% των σπουδαστών στις απαντήσεις του εκφράζει αρνητική στάση (π.χ. αμέλεια οικογένειας). Οι σπουδάστριες δεν έδωσαν αρνητική απάντηση.

Ερώτηση 10β

Νομίζετε ότι στη χώρα μας ο τύπος της οικογένειας "διπλής καριέρας" μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά;

Σπουδαστές	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	14 (29,8%)	9 (19,2%)	2 (4,2%)	25 (53,2%)
Όχι	8 (17%)	10 (21,3%)	-	18 (38,3%)
Δεν ξέρω	3 (6,4%)	1 (2,1%)	-	4 (8,5%)

Σπουδάστριες	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	3 (6,1%)	16 (32,7%)	12 (24,5%)	31 (63,3%)
Όχι	-	5 (10,2%)	1 (2%)	6 (12,2%)
Δεν ξέρω	-	7 (14,3%)	5 (10,2%)	12 (24,5%)

Ερώτηση 10γ

Αν ΟΧΙ γιατί όχι;

Το 38,3% των σπουδαστών και το 12,2% των σπουδαστριών στις απαντήσεις του εκφράζει δυσπιστία ως προς τη δυνατότητα να αλλάξει η Ελληνική κοινωνία (π.χ. νοοτροπία).

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΜΟΝΟΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ**Ερώτηση 11**

Όταν παντρευτείτε νομίζετε ότι θα θέλατε να εργαστείτε συγχρόνως;

Ναι	93,9%
Όχι	2%
Δεν ξέρω	4%

Ερώτηση 11α

Αν ΟΧΙ γιατί όχι;

Το 2% των σπουδαστριών εκφράζει την άποψη ότι θα ασχοληθεί με την ανατροφή των παιδιών.

Ερώτηση 12

Θέλετε όταν παντρευτείτε ο άντρα σας να σας βοηθάει;

α) στο νοικοκυριό:

Ναι	93,9%
Όχι	2%
Δεν ξέρω	4%

Αν ΟΧΙ γιατί όχι;

Το 2% των σπουδαστριών εκφράζει προκατάληψη (π.χ. ο άνδρας δεν πρέπει να ασχολείται με το σπίτι).

β) στην ανατροφή των παιδιών;

Ναι	98%
Όχι	2%
δεν ξέρω	-

Αν ΟΧΙ γιατί όχι;

Το 2% των σπουδαστριών εκφράζει αρνητική στάση (π.χ. κακομαθαίνουν τα παιδιά κλπ).

Ερώτηση 13

Θεωρείται ότι το γεγονός ότι είστε ΓΥΝΑΙΚΑ:

α) σας εμποδίζει να έχετε υψηλές φιλοδοξίες για την επαγγελματική σας σταδιοδρομία;

	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	-	1 (2%)	1 (2%)	2 (4%)
Όχι	3 (6,1%)	25 (51,1%)	15 (30,7%)	43 (87,9%)
Δεν ξέρω	-	2 (4%)	2 (4%)	4 (8%)

Αν ΝΑΙ γιατί;

Το 2% των σπουδαστριών (τμήμα Λογιστικής) στις απαντήσεις του εκφράζει προκατάληψη (π.χ. λόγω νοοτροπίας).

Το 2% των σπουδαστριών (τμήμα Κ.Λειτουργιών) στις απαντήσεις του εκφράζει σεξιστική στάση (π.χ. προτεραιότητα στην οικογένεια).

β) περιορίζει τις επιλογές που μπορεί να κάνετε στην καθημερινή σας ζωή (στον τρόπο της ιδιωτικής σας ζωής, στις σπουδές σας κλπ);

	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	3 (6,1%)	11 (22,5%)	5 (10,2%)	19 (38,8%)
Όχι	-	13(26,5%)	8 (16,3%)	21 (42,8%)
Δεν ξέρω	-	4 (8,2%)	5 (10,2%)	9 (18,4%)

Αν ΟΧΙ γιατί;

Το 42,8% των σπουδαστριών στις απαντήσεις του εκφράζει θετική άποψη (π.χ. ίσα δικαιώματα).

Ερώτηση 14

Νομίζετε ότι η θέση σας μέσα στη κοινωνία θα ισχυροποιηθεί κυρίως με το γάμο σας;

	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	-	4 (8,2%)	-	4 (8,2%)
Όχι	1 (2%)	13 (26,5%)	13 (26,5%)	27 (55%)
Δεν ξέρω	2 (4%)	11 (22,5%)	5 (10,2%)	18 (36,7%)

Ερώτηση 14α

Αν ΟΧΙ με ποιούς τρόπους θα ισχυροποιηθεί;

Το 55% των σπουδαστριών στις απαντήσεις του εκφράζει θετική στάση ως προς τη δυνατότητα που καθορίζει η προσωπικότητα.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΜΟΝΟΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ

Ερώτηση 15

Οταν παντρευτείτε θα θέλατε η γυναίκα σας να εργάζεται;

Ναι	72,4%
Όχι	10,6%
Δεν ξέρω	17%

Ερώτηση 15α

Αν ΟΧΙ γιατί όχι;

Το 10,6% των σπουδαστών στις απαντήσεις του εκφράζει σεξιστική στάση (π.χ. η γυναίκα πρέπει να ασχολείται με το σπίτι).

Ερώτηση 16

Οταν παντρευτείτε θα θέλετε να βοηθάτε τη γυναίκα σας:

α) στο νοικοκυριό

Ναι	80,8%
Όχι	-
Δεν ξέρω	19,2%

β) στην ανατροφή των παιδιών

Ναι	95,8%
Όχι	-
Δεν ξέρω	4,2%

Ερώτηση 17

Οταν παντρευτείτε θα θέλατε η γυναίκα σας να συμμετέχει στα κοινά (συλλόγους, επιτροπές κ.λ.π.);

	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	14 (29,8%)	12 (25,5%)	2 (4,2%)	28 (59,5%)
Όχι	5 (10,6%)	4 (8,5%)	-	9 (19,1%)
Δεν Ξέρω	6 (12,8%)	4 (8,5%)	-	10 (21,3%)

Ερώτηση 17α

Αν ΟΧΙ γιατί όχι;

Το 19,1% των σπουδαστών στις απαντήσεις του εκφράζει αρνητική στάση ως προς τη συμμετοχή των γυναικών στα κοινά (π.χ. ανδρική ασχολία).

Ερώτηση 18

Ποιά αισθήματα θα σας προξενούσε η γυναίκα σας αν αυτή τύχαινε να είναι πιο πετυχημένη από σας στην επαγγελματική της σταδιοδρομία;

Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Το 31,9% των σπουδαστών στις απαντήσεις του εκφράζει θετικά συναισθήματα (π.χ. περηφάνεια).	Το 36,2% των σπουδαστών στις απαντήσεις του εκφράζει θετικά συναισθήματα (π.χ. θαυμασμό).	Το 4,2% των σπουδαστών στις απαντήσεις του εκφράζει θετικά συναισθήματα (π.χ. χαρά).	Το 72,3% των σπουδαστών στις απαντήσεις του εκφράζει θετικά συναισθήματα.
Το 21,3% εκφράζει αρνητικά συναισθήματα (π.χ. ζήλεια).	Το 6,4% εκφράζει αρνητικά συναισθήματα (π.χ. ζήλεια).		Το 27,7% εκφράζει αρνητικά συναισθήματα.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 3

ΘΕΜΑ: Κοινωνικές ιεραρχήσεις στην Ελλάδα - Κοινωνικές τάξεις

Ερώτηση 1

Το μηνιαίο οικογενειακό σας εισόδημα (δηλαδή το εισόδημα όλων των μελών που μένουν στο πατρικό σπίτι).

	Σπουδαστές	Σπουδάστριες
α) Μέχρι 250.000 δρχ.	34%	59,2%
β) Μέχρι 500.000 δρχ.	40,4%	26,5%
γ) Μέχρι 501.000 και πάνω	25,5%	14,3%

Ερώτηση 2

Συχνά ή διαβάζουμε τον όρο "κοινωνική τάξη" ή "κοινωνικές τάξεις". Τι καταλαβαίνετε με τις λέξεις αυτές;

Σπουδαστές:

Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί
Το 56% των σπουδαστών κατανοεί ως "κοινωνική τάξη" τα διαχωρισμό των ατόμων ανάλογα με την οικονομική κατάσταση, μόρφωση, επάγγελμα και κοινωνική καταγωγή. Το 44% φανερώνει άγνοια για τον όρο αυτό.	Το 50% των σπουδαστών κατανοεί ως "κοινωνική τάξη" το διαχωρισμό των ατόμων ανάλογα με την οικονομική κατάσταση, μόρφωση, επάγγελμα και κοινωνική καταγωγή. Το 50% φανερώνει άγνοια για τον όρο αυτό.	Το 100% των σπουδαστών κατανοεί ως "κοινωνική τάξη" το διαχωρισμό των ατόμων ανάλογα με την οικονομική κατάσταση, μόρφωση, επάγγελμα και κοινωνική καταγωγή.

Σπουδάστριες:

Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί
Το 100% των σπουδαστριών κατανοεί ως "κοινωνική τάξη" το διαχωρισμό των ατόμων ανάλογα με την οικονομική κατάσταση, μόρφωση, επάγγελμα και κοινωνική καταγωγή.	Το 100% των σπουδαστριών κατανοεί ως "κοινωνική τάξη" το διαχωρισμό των ατόμων ανάλογα με την οικονομική κατάσταση, μόρφωση, επάγγελμα και κοινωνική καταγωγή.	Το 66,6% των σπουδαστριών κατανοεί ως "κοινωνική τάξη" το διαχωρισμό των ατόμων ανάλογα με την οικονομική κατάσταση, μόρφωση, επάγγελμα και κοινωνική καταγωγή.

Ερώτηση 2α

Νομίζετε ότι στην Ελλάδα έχουμε κοινωνικές τάξεις;

Σπουδαστές	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	24 (51,1%)	2 (4,2%)	2 (4,2%)	45 (95,8%)
Όχι	1 (2,1%)	1 (2,1%)	-	2 (4,2%)

Σπουδάστριες	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	3 (6,1%)	27 (55,1%)	18 (36,7%)	48 (98%)
Όχι	-	1 (2%)	-	1 (2%)

Ερώτηση 2β

Αν ΝΑΙ από που συμπεραίνετε ότι υπάρχουν κοινωνικές τάξεις;

Σπουδαστές:

Το 75% των Ηλεκτρολόγων και το 26,3% των Λογιστών εκφράζει λανθασμένες απόψεις. Το 25% των ηλεκτρολόγων, το 73,7% των Λογιστών και το 100% των Κ.λειτουργών συμπεραίνει την ύπαρξη "κοινωνικών τάξεων" από τις κοινωνικο - οικονομικές ανισότητες.

Σπουδάστριες:

Το 33,3% των Ηλεκτρολόγων, το 81,5% των Λογιστών και το 83,4% των Κ.Λειτουργών συμπεραίνει την ύπαρξη "κοινωνικών τάξεων" από τις κοινωνικο - οικονομικές ανισότητες.

Το 66,7% των Ηλεκτρολόγων, το 18,5% των Λογιστών και το 16,7% των Κ.Λειτουργών εκφράζει λαμβασμένες απόψεις για την ύπαρξη "κοινωνικών τάξεων" στην Ελλάδα.

Ερώτηση 2γ

Αν ΟΧΙ από που συμπεραίνετε ότι δεν υπάρχουν;

Το 4,2% των σπουδαστών και το 2% των σπουδαστριών που έδωσε αρνητική απάντηση ως προς την ύπαρξη "κοινωνικών τάξεων" δεν την αιτιολογεί.

Ερώτηση 2δ**ΑΝ ΝΟΜΙΖΕΤΕ ΟΤΙ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΤΑΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

Πόσες νομίζετε ότι υπάρχουν και πως θα ονομάζατε κάθε μία από αυτές, σύμφωνα με αυτά που έχετε ακούσει, διαβάσει ή αντιληφθεί μόνος - η σας;

Σπουδαστές - Σπουδάστριες:

Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί
Η πλειοψηφία των σπουδαστών και σπουδαστριών δε γνωρίζει πόσες και ποιές είναι οι κοινωνικές τάξεις.	Η πλειοψηφία των σπουδαστών και σπουδαστριών δε γνωρίζει πόσες και ποιές είναι οι κοινωνικές τάξεις.	Το 75% των σπουδαστών και σπουδαστριών αναφέρει πόσες και ποιές είναι οι κοινωνικές τάξεις. Το 25% των σπουδαστών ή σπουδαστριών δηλώνει άγνοια.

Ερώτηση 3

Σε ποιές από τις παρακάτω κοινωνικές τάξεις κατατάσσετε τους γονείς σας σήμερα;

	Σπουδαστές	Σπουδάστριες
Ανώτερη	4,2%	6,1%
Μεσαία	31,9%	59,3%
Κατώτερη	17%	12,2%
Μικρο-μεσαία	31,9%	14,3%
Λοιπές τάξεις	4,2%	6,1%
δεν ξέρω	10,6%	2%

Εξηγήστε γιατί κατατάσσετε την οικογένειά σας στην τάξη αυτή:

Σπουδαστές:

Το 80% των Ηλεκτρολόγων, το 90% των Λογιστών και το 100% των Κ.Λειτουργών, κατατάσσει την οικογένειά του σε μία από τις παραπάνω τάξεις με βάση την οικονομική, κοινωνική και μορφωτική κατάσταση.

Το 20% των Ηλεκτρολόγων δεν κατατάσσει την οικογένειά του σε καμία κοινωνική τάξη, ενώ το 10% των Λογιστών την κατατάσσει με άλλα κριτήρια (π.χ. θρησκεία).

Σπουδάστριες:

Το 66,7% των ηλεκτρολόγων, το 89,3% των Λογιστών και το 100% των Κ.Λειτουργών κατατάσσει την οικογένειά του σε μία από τις παραπάνω τάξεις με βάση την οικονομική, κοινωνική και μορφωτική κατάσταση.

Το 33,3% των Ηλεκτρολόγων δεν κατατάσσει την οικογένειά του σε καμία κοινωνική τάξη, ενώ το 10,7% των Λογιστών την κατατάσσει με άλλα κριτήρια (π.χ. θρησκεία).

Ερώτηση 5

Όταν πάρετε το πτυχίο σας και αρχίσετε να εργάζεστε, πιστεύετε ότι θα εξακολουθείτε να ανήκετε στην ίδια κοινωνική τάξη που είστε τώρα;

Σπουδαστές	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	19 (40,4%)	17 (36,2%)	2 (4,2%)	38 (80,8%)
Όχι	6 (12,8%)	3 (6,4%)	-	9 (19,2%)

Σπουδάστριες	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	3 (6,1%)	16 (32,7%)	17 (34,7%)	36 (73,5%)
Όχι	-	12 (24,5%)	1 (2%)	13 (26,5%)

Ερώτηση 6

Αν ΟΧΙ:

Σε ποιά κοινωνική τάξη θα ανήκετε τότε;

	Σπουδαστές	Σπουδάστριες
Ανώτερη	44,4%	46,1%
Μεσαία	22,3%	-
Μικρο-μεσαία	33,3%	53,9%

Ερώτηση 7

Νομίζετε ότι στη σημερινή Ελληνική κοινωνία (α) οι άνδρες και (β) οι γυναίκες έχουν τη δυνατότητα να μεταπηδούν σε μία κοινωνική τάξη ανώτερη από αυτή στην οποία βρίσκονται οι γονείς τους;

Σπουδαστές	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
(α) ΑΝΔΡΕΣ				
Ναι	22 (46,8%)	17 (36,2%)	2 (4,2%)	41 (87,2%)
Όχι	3 (6,4%)	3 (6,4%)	-	6 (12,8%)
(β) ΓΥΝΑΙΚΕΣ				
Ναι	22 (46,8%)	17 (36,2%)	2 (4,2%)	41 (87,2%)
Όχι	3 (6,4%)	3 (6,4%)	-	6 (12,8%)

Σπουδάστριες	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
(α) ΑΝΔΡΕΣ				
ΝΑΙ	3 (6,1%)	26 (53,1%)	18 (36,7%)	47 (95,9%)
ΟΧΙ	-	2 (4,1%)	-	2 (4,1%)
(β) ΓΥΝΑΙΚΕΣ				
ΝΑΙ	3 (6,1%)	26 (53,1%)	18 (36,7%)	47 (95,9%)
ΟΧΙ	-	2 (4,1%)	-	2 (4,1%)

Ερώτηση 7α

Αν ΝΑΙ πώς το πετυχαίνουν;

Σπουδαστές	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
	ΑΝΔΡΕΣ-ΓΥΝΑΙΚ.	ΑΝΔΡΕΣ-ΓΥΝΑΙΚ.	ΑΝΔΡΕΣ-ΓΥΝΑΙΚ.	ΑΝΔΡΕΣ-ΓΥΝΑΙΚ.
Μόρφωση	6 - 7	3 - 1	2 - 2	10 - 10
Πολλά χρήματα	9 - 2	8 - 2		17 - 4
Πετυχημ. γάμος	- 11	2 - 12		2 - 23
Ισχυρά πρόσωπα	6 - 1	1 - 2		7 - 3

Σπουδάστριες	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
	ΑΝΔΡΕΣ-ΓΥΝΑΙΚ.	ΑΝΔΡΕΣ-ΓΥΝΑΙΚ.	ΑΝΔΡΕΣ-ΓΥΝΑΙΚ.	ΑΝΔΡΕΣ-ΓΥΝΑΙΚ.
Μόρφωση	2 - 2	9 - 16	5 - 5	16 - 23
Πολλά χρήματα	- -	9 - 7	8 - 3	17 - 10
Πετυχημ. γάμος	- -	3 - 7	3 - 6	6 - 13
Ισχυρά πρόσωπα	1 - 1	6 - 1	2 - 4	9 - 6

Ερώτηση 7β

ΑΝ ΝΟΜΙΖΕΤΕ ΟΤΙ ΚΑΝΕΝΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΤΡΟΠΟΥΣ ΔΕΝ ΠΑΙΖΕΙ ΡΟΛΟ:

ΑΝΑΦΕΡΕΤΕ ΑΥΤΟΝ ΠΟΥ ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΕΣΕΙΣ ΣΑΝ ΤΟΝ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΟ:

Σπουδαστές:

Σπουδάστριες:

ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
Εργατικότητα	Ομορφιά	Με όλα τα παραπάνω	-
Με όλα τα παραπάνω			

Ερώτηση 8

Σκεφτείτε μια συγκεκριμένη οικογένεια που γνωρίζετε και που τοποθετείτε σε μια κοινωνική τάξη ανώτερη από τη δική σας.

Περιγράψτε όλα τα πράγματα σχετικά με την οικογένεια αυτή (τρόπο ζωής κτλ) που σας κάνουν να τη θεωρείτε ανώτερη:

Το 82,3% των σπουδαστών και σπουδαστριών θεωρεί ανώτερη από τη δική του, την οικογένεια με βάση τα εξής χαρακτηριστικά:

- Οικονομικά
- Κοινωνικά
- Πνευματικά

Το 17,7% των ερωτηθέντων δε δίνει κανένα χαρακτηρισμό.

Ερώτηση 9

Σκεφτείτε μια συγκεκριμένη οικογένεια που γνωρίζετε και που τοποθετείτε σε μια κοινωνική τάξη κατώτερη από τη δική σας.

Περιγράψτε όλα τα πράγματα σχετικά με την οικογένεια αυτή (τρόπο ζωής κτλ) που σας κάνουν να τη θεωρείτε κατώτερη:

Το 79,2% των σπουδαστών και σπουδαστριών θεωρεί κατώτερη από τη δική του, την οικογένεια με βάση τα εξής χαρακτηριστικά:

- Οικονομικά
- Κοινωνικά
- Πνευματικά

Το 20,8% των ερωτηθέντων δε δίνει κανένα χαρακτηρισμό.

Ερώτηση 10

Κατά τη γνώμη σας στην Ελληνική κοινωνία υπάρχουν περιπτώσεις ατόμων που κατεβαίνουν κοινωνικά, δηλαδή, που μεταπηδούν σε μια κοινωνική τάξη κατώτερη από αυτή των γονιών τους;

	Σπουδαστές	Σπουδάστριες
Ναι	66%	55,1%
Όχι	34%	44,9%

Ερώτηση 10α

Αν ΝΑΙ γιατί νομίζετε ότι τους συμβαίνει αυτό;

Το 82,3% των σπουδαστών και σπουδαστριών αποδίδει τη μετάβαση από την ανώτερη σε μια κατώτερη τάξη στους εξής παράγοντες:

- Οικονομικούς (π.χ. σπατάλη χρημάτων)
- Κοινωνικούς (π.χ. ανεργία)
- Πνευματικούς (π.χ. έλλειψη μόρφωσης)

Το 17,7% των ερωτηθέντων δηλώνει άγνοια.

Ερώτηση 11

Πολλοί μιλούν σήμερα για τον Έλληνα μικροαστό: Όταν ακούτε την φράση αυτή ποιά εικόνα σας έρχεται στο νου; Δηλαδή περιγράψτε το είδος του ανθρώπου στον οποίο ταιριάζει ο χαρακτηρισμός αυτός: Πώς ζει πώς σκέπτεται:

Το σύνολο των σπουδαστών και σπουδαστριών δίνει ποικίλλες απαντήσεις για τον Έλληνα "μικροαστό" οι οποίες τον χαρακτηρίζουν αρνητικά (π.χ. βλέπει πολύ τηλεόραση, εργάζεται πολύ, δεν ταξιδεύει κτλ).

Σπουδαστές	Ψηλό	Μέτριο	Χαμηλό
Αγρότης	2	13	32 2η επιλ.
Παπάς	14	23	10
Στρατιώτης	16	24	7
Αστυφύλακας	4	30	13 3η επιλ.
Καθηγητής Μέσης	6	34 2η επιλ.	7
Ερευνητής σε Κέντρα Ερευνών	36	9	2
Ηθοποιός	31	11	5
Ποδοσφαιριστής	30	12	5
Βουλευτής	36	8	4
Τηλεπαρουσιαστής	26	18	3
Ειδικ. Εργάτης	3	32 3η επιλ.	12
Ανειδικ. Εργάτης	1	2	44 1η επιλ.
Δικαστικός	45 2η επιλ.	7	2
Δικηγόρος	36	11	-
Γιατρός	47 1η επιλ.	6	-
Μικρο-μεσαίος επιχειρηματίας	9	18	-
Μεγαλοβιομήχανος	44 3η επιλ.	2	1
Εφοπλιστής	45 2η επιλ.	1	1
Κοινωνικός Λειτουργός	11	36 1η επιλ.	6

Σπουδάστριες	Ψηλό	Μέτριο	Χαμηλό
Αγρότης	3	8	38 2η επιλ.
Παπάς	4	38 3η επιλ.	7
Στρατιώτης	28	20	1
Αστυφύλακας	5	30	4
Καθηγητής Μέσης	9	39 2η επιλ.	1
Ερευνητής σε Κέντρα Ερευνών	39	9	2
Ηθοποιός	30	15	4
Ποδοσφαιριστής	27	17	5
Βουλευτής	39	9	1
Τηλεπαρουσιαστής	30	16	3
Ειδικ. Εργάτης	5	34	10 3η επιλ.
Ανειδικ. Εργάτης	1	3	45 1η επιλ.
Δικαστικός	42	6	1
Δικηγόρος	42	6	1
Γιατρός	47 2η επιλ.	1	1
Μικρο-μεσαίος επιχειρηματίας	11	35	3
Μεγαλοβιομήχανος	46 3η επιλ.	2	1
Κοινωνικός Λειτουργός	48 1η επιλ.	-	1
	6	43 1η επιλ.	-

Ερώτηση 12α

Ποιό συγκεκριμένο επάγγελμα κατά τη γνώμη σας απολαμβάνει το μεγαλύτερο κύρος στην ελληνική κοινωνία και πιο το χαμηλότερο; Μπορεί να είναι και ένα επάγγελμα που δεν αναφέρθηκε παραπάνω:

Σπουδαστές

Το μεγαλύτερο κύρος έχουν:

Γιατρός

Πολιτικός

Εφοπλιστής

Το χαμηλότερο κύρος έχουν:

Εργάτης

Αγρότης

Σπουδάστριες

Το μεγαλύτερο κύρος έχουν:

Γιατρός

Πολιτικός

Εφοπλιστής & Δικαστικός

Το χαμηλότερο κύρος έχουν:

Εργάτης

Αγρότης

Ερώτηση 13

Πιστεύετε ότι οι διαφορές μεταξύ των ατόμων (στην εξυπηνάδα, στη μόρφωση κτλ) δικαιολογούν την προνομιακή τους μεταχείριση;

	Σπουδαστές	Σπουδάστριες
Ναι	65,9%	65,3%
Όχι	34,1%	34,7%

Ερώτηση 13α

Αν ΝΑΙ: Ποιά είναι κατά τη γνώμη σας η βασική ανταμοιβή που πρέπει να δίνει η κοινωνία στα άτομα αυτά;

	Σπουδαστές	Σπουδάστριες
Χρήματα	6,4%	25%
Δόξα	32,3%	37,5%
Εξουσία	22,6%	18,8%

Άλλη ποιά;

Κοινων. καταξίωση	6,4%	Κοινων. αναγνώριση	9,3%
Ηθική καταξίωση	3,2%	Θέσεις εργασίας	3,2%
Όλα μαζί	3,2%	Δεν ξέρω	3,2%

Ερώτηση 14

Η ελληνική κοινωνία χρειάζεται να αλλάξει;

Σπουδαστές	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	20 (42,5%)	13 (27,7%)	2 (4,2%)	35 (74,5%)
Όχι	5 (10,6%)	7 (14,9%)	-	12 (25,5%)

Σπουδάστριες	Ηλεκτρολόγοι	Λογιστές	Κ.Λειτουργοί	Σύνολο
Ναι	1 (2%)	24 (49%)	16 (32,7%)	41 (83,7%)
Όχι	2 (4%)	4 (8,2%)	2 (4%)	8 (16,3%)

Ερώτηση 14α

Αν ΝΑΙ: τι είναι το κυριώτερο από όλα που πρέπει να αλλάξει στην ελληνική κοινωνία;

Η ελληνική κοινωνία χρειάζεται να αλλάξει ως προς τα εξής:

(σύμφωνα με τις απαντήσεις των σπουδαστών και σπουδαστριών)

-	Νοοτροπία:	43,4%
-	Κοινωνική ανισότητα:	22,4%
-	Παιδεία:	11,8%
-	Πολιτική:	9,2%
-	Κοινωνικό-οικονομ.σύστημα:	8%

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

ΠΡΩΤΗ ΕΡΕΥΝΑ

Αντιλήψεις γύρω από το γάμο και το διαζύγιο

ΓΑΜΟΣ

Στην επιστήμη της κοινωνιολογίας η έννοια του "γάμου" ορίζεται σαν "μία κοινωνική ρύθμιση ανάμεσα σε δύο ανθρώπους, έναν άνδρα και μια γυναίκα που από τη στιγμή της ένωσης τους έχουν κοινές υποχρεώσεις και προσπαθούν για την όσο το δυνατόν καλύτερη συμβίωσή τους". (Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών σελ. 135).

Ο γάμος είναι ένας κοινωνικός Θεσμός. Λέγοντας "θεσμός" εννοούμε την επανάληψη μιας κοινωνικά παραδεκτής δράσης, η οποία μετατρέπεται ταυτόχρονα σε υποχρεωτική. Στις σύγχρονες κοινωνίες η υποχρεωτική μορφή του Θεσμού γίνεται νόμος. Οι θεσμοί δεν είναι στατικοί. Επηρεάζονται από τις εκάστοτε κοινωνικές εξελίξεις. Για να εξακολουθούν να υπάρχουν πρέπει να προσαρμόζονται στα νέα κοινωνικά δεδομένα. Ο γάμος, που υπάρχει από τότε που ο άνθρωπος έζησε μέσα σε οργανωμένη κοινωνία, ως κοινωνικός θεσμός πήρε διάφορες μορφές στην πορεία της ιστορίας. Το είδος και η μορφή του γάμου εξαρτήθηκε, όπως υποστηρίζουν πολλοί από τις πολιτιστικές, από τις ιστορικές συνθήκες, από τις θρησκευτικές δοξασίες, από τα ήθη και τὰ έθιμα κάθε εποχής.

Η διαχρονική καθιέρωση του γάμου ως "θεσμός" στην κοινωνία, αποδεικνύει πως εξυπηρετεί κάποιες βασικές της ανάγκες. Οι ανάγκες αυτές διαμορφώνονται κάθε φορά ανάλογα με τις συνθήκες μέσα στις οποίες ζούν τα άτομα.

Ο γάμος εξυπηρετεί το άτομο αλλά εξυπηρετεί και την κοινωνία.

Όπως αναφέρει η Χουρδάκη Μ. "εξυπηρετεί το άτομο από την πλευρά του ότι

λυτρώνεται βασικά από την κοινωνική πίεση". (Χουρδάκη Μαρία "Οικογενειακή Ψυχολογία" σελ. 202).

Ο γάμος του λύνει μία εκρεμότητα και το φέρνει να ζήσει μ'ένα άλλο ετερόφυλλο άτομο. Συγχρόνως του επιτρέπει τη διαιώνιση του είδους και την ικανοποίηση των σεξουαλικών του αναγκών, την προσωπική του ιστορία με τους απογόνους του, λύνει τα προβλήματά του τα ψυχολογικά που είναι δυνατόν να αισθάνεται και να το βαραίνουν. Επίσης το άτομο ως "ον κοινωνικό" αισθάνεται περισσότερη ασφάλεια όταν ανήκει σε μια ομάδα, σε μια οικογένεια.

Η κοινωνία εξυπηρετείται από το γάμο γιατί με τον τρόπο αυτό ασκεί κοινωνικό έλεγχο στα άτομα. Πρώτα απ'όλα ο γάμος είναι η ίδια η υπόσταση της κοινωνίας. Αν δεν υπάρχει συμβίωση των δύο φύλλων σε μια εποχή, τότε μοιραία η κοινωνία θα σταθεί στη γενιά αυτή και δεν θα μπορέσει να προχωρήσει πιο πέρα. Υπολογίζει λοιπόν η κοινωνία στο γάμο για τη δική της συνέχεια και διαιώνιση. Επίσης επιμένει και θέλει το γάμο να είναι μόνιμος για την οικογένεια, η οποία παίζει βασικό ρόλο στη σωστή ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου.

Ο κοινωνικός έλεγχος διενεργείται κάθε στιγμή τόσο από τη συνολική κοινωνία, όσο και από ομάδες που τη συνιστούν.

Οι νόμοι, που αποτελούν το γραπτό δίκαιο μιας κοινωνίας, ρυθμίζουν νομοθετικά το θεσμό του γάμου, καθορίζοντας τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα που έχει το άτομο στο νέο σχηματισμό στον οποίο ανήκει. Ρυθμίζουν επίσης τις συνέπειες και τις στάσεις που πρέπει να κρατούν οι σύζυγοι σε περίπτωση λύσης του γάμου, τις κυρώσεις που υπαγορεύονται για ορισμένα παραπτώματα κτλ.

Η νομιμότητα του γάμου είναι αναγκαία όχι μόνο για την κοινωνία αλλά και για άλλες ομάδες προκειμένου να γίνεται αποδεκτός (εκκλησία - περίγυρος).

Η εκκλησία και κατ'επέκταση και η θρησκεία λειτουργεί με τρόπο που συντείνει στην ενίσχυση του θεσμού του γάμου. Για τους εκπροσώπους της

εκκλησίας ο γάμος αποτελεί "τελετουργική διαδικασία" που μόνο μέσα στα πλαίσια της μπορεί να πραγματοποιηθεί. Εδώ και αρκετά χρόνια, από το 1983 που καθιερώθηκε στην Ελλάδα ο πολιτικός γάμος, υπάρχει μια διαμάχη μεταξύ Κράτους - Εκκλησίας. Η θρήσκεια δε δέχεται το γάμο που τελείται με τον τρόπο αυτό. Είναι "μυστήριο" με ιδιαίτερη χρεία που δεν μπορεί να αντικατασταθεί από μια ληξιαρχική πράξη.

Τα νέα ζευγάρια που φτάνουν στο γάμο μέσω αυτής της απλής διαδικασίας αντιμετωπίζονται αρνητικά από την εκκλησία όσο και από άλλες ομάδες που συχνά τυχαίνει να είναι ο ίδιος κοινωνικός τους περίγυρος. Αυτός ο αριθμός ομάδων, οι συντροφικές συνομηλικών, οι άτυπες οργανώσεις, η γειτονιά κατευθύνουν και επικρίνουν τις δραστηριότητες των ατόμων. Μέσα στα πλαίσια τους δε δέχεται τη συμβίωση δύο ετερόφυλλων προσώπων χωρίς να υπάρχει νόμιμη διαδικασία, έστω κι αυτή του πολιτικού γάμου.

Στην εποχή μας, η οποία άρχισε να υιοθετεί αρκετές σύγχρονες τάσεις, πολλά είναι τα άτομα, κυρίως νεαρά, που επιθυμούν να συμβιώσουν χωρίς να υπάρχει καμία επίσημη δέσμευση. Βλέποντας την έξαρση που υπάρχει σήμερα στα διαζύγια, προτιμούν να δοκιμάσουν το πόσο έτοιμα είναι να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις του γάμου. Αποφεύγουν με τον τρόπο αυτό τις αρνητικές επιπτώσεις του διαζυγίου, αντιμετωπίζουν όμως την κριτική της γύρω ομάδας. Δεν μπορούν να ενσωματωθούν στη μικρή κοινωνία της γειτονιάς, η οποία θεωρεί το θεσμό του γάμου αναγκαίο για τη δημιουργία οικογένειας.

Μέσα από το θεσμό του γάμου, δημιουργείται ταυτόχρονα και ο θεσμός της οικογένειας, που επιτελεί πολλές λειτουργίες και έχει πολλούς σκοπούς.

Οι λειτουργίες που επιτελεί η οικογένεια εξαρτώνται από τη μορφή κάθε κοινωνίας. Κάποιες από τις βασικές της λειτουργίες είναι η:

- a) σεξουαλική

- β) οικονομική
- γ) αναπαραγωγική και
- δ) εκπαιδευτική.

Η καθολικότητα της συζυγικής οικογένειας δε σημαίνει ότι και η δομή της οικογένειας είναι παντού η ίδια. Αντίθετα παρατηρούνται πολλές παραλλαγές. Μπορούμε να κάνουμε μια γενική διάκριση μεταξύ οικογενειακών συστημάτων όπου η συζυγική οικογένεια είναι σχετικά ανεξάρτητη και συστημάτων όπου η συζυγική οικογένεια βρίσκεται ενταγμένη σε μια ευρύτερη ομάδα, την εκτεταμένη οικογένεια.

Η ανεξάρτητη συζυγική οικογένεια αποτελεί χαρακτηριστικό τύπο των σύγχρονων βιομηχανικών κοινωνιών. Η επικράτησή της φαίνεται πως οφείλεται, αφ'ενός μεν στις ερύτερες κοινωνικές αντιλήψεις περί ατομικής ευτυχίας και πραγματοποίησης των ατομικών επιδιώξεων αφ'ετέρου στη γεωγραφική και κοινωνική κινητικότητα.

Στην ανάπτυξη της επέδρασαν ακόμη και η ανάπτυξη της κρατικής μέριμνας για την προστασία του ατόμου από κινδύνους της ζωής - το άτομο δεν εξαρτάται πια από την οικογένειά του σε στιγμές ανάγκης και δυστυχίας.

Στη χώρας μας, η οικογένεια, παρά τις επιδράσεις που δέχεται από τη Δύση, εξακολουθεί να επιτελεί τις παραδοσιακές λειτουργίες της (βιολογικές - αναπαραγωγικές).

Αυτό συμβαίνει για δύο κυρίως λόγους:

- Πρώτον, το Κράτος Πρόνοιας το οποίο θα φρόντιζε για τη τέλεση καίριων λειτουργιών (π.χ. φροντίδα ηλικιωμένων) είναι σχεδόν ανύπαρκτο. Έτσι οι λειτουργίες επιβαρύνουν την οικογένεια και κύρια τη γυναίκα.
- Δεύτερον, το Κράτος με την έλλειψη κοινωνικής πολιτικής εξακολουθεί να ασκεί κοινωνικό έλεγχο κυρίως στο γυναικείο πληθυσμό. "Η υποανάπτυξη της

κοινωνικής πολιτικής αντιστοιχεί στην υποανάπτυξη των ικανοτήτων και της προσωπικότητας της εγκλωβισμένης στα οικιακά Ελληνίδας" (Κραβαρίτου - Μανιτάκη Γιώτα "Φάκελος Ισότητας" σελ. 48).

ΔΙΑΖΥΓΙΟ

Συχνά γίνεται λόγος, ιδίως τον τελευταίο καιρό, για την κρίση που διέρχεται ο γάμος. Σαν αποτέλεσμα αυτής της κρίσης επισημαίνονται κυρίως η διάδοση των ελευθέρων ενώσεων και ο πολλαπλασιασμός των διαζυγίων. Το διαζύγιο είναι η πλευρά του γάμου που δεν παρουσιάζει επιτυχία. Είναι μια ψυχική και συναισθηματική επιβάρυνση. Το "ψυχολογικό" διαζύγιο, παρουσιάζεται από τη στιγμή που δύο άτομα αρχίζουν να αισθάνονται πως ο ένας βρίσκεται μακριά από τον άλλον και διαμορφώνουν ο καθένας δρόμο χωριστό από τον κοινό, που είχαν ξεκινήσει μαζί πριν από λίγα ή πολλά χρόνια. Αν θελήσουμε να ρίξουμε μια ματιά στην οικογένεια, στη συζυγική ζωή όπως παρουσιάζεται στην εποχή μας, θα δούμε πως πραγματικά κλονίζεται σήμερα περισσότερο από κάθε άλλη εποχή. Και δεν είναι κάτι που μας παραξενεύει. Γιατί όσο η ζωή του ανθρώπου γίνεται πιο πολύπλοκη, όσο γίνεται πιο δύσκολη, όσο προχωρούμε στη τεχνική εξέλιξη, τόσο οι ανθρώπινες σχέσεις και ο άνθρωπος, γενικά βραχυκυκλώνεται, όλη του η ψυχολογία γίνεται πιο δύσκολη και πιο σύνθετη.

Γιατί όμως το φαινόμενο των διαζυγίων πολλαπλασιάζεται;

Γιατί ο άνθρωπος έχει τη τάση περισσότερο τώρα να διαχωρίζει τους δρόμους του πιο εύκολα ίσως από άλλη φορά;

Σήμερα τα άτομα έχουν περισσότερες αξιώσεις από το γάμο απ'ότι παλαιότερα. Αξιώσεις που στρέφονται προς την κατανόηση και συνεννόηση μεταξύ των συζύγων. Στην εποχή μας, από την πρώτη στιγμή που θα συναντηθούν δύο άνθρωποι, το θέμα που τους απασχολεί είναι το αν και κατά πόσο μπορούν να συνεννοηθούν.

Δεν δέχονται εύκολα να ταυτίσουν τη ζωή τους μ'έναν άνθρωπο όταν δεν πληρώνονται ορισμένες βασικές προϋποθέσεις. Επίσης, σήμερα ο άνθρωπος είναι κοινωνικά περισσότερο ελεύθερος απ'ότι στο παρελθόν. Χιλιάδες ζευγάρια τα

προηγούμενα χρόνια, ακόμα και τώρα στις αγροτικές περιοχές, υπέφεραν και υποφέρουν σε βαθμό αφάνταστο, αλλά δεν κατέληξαν ούτε καταλήγουν στο διαζύγιο. Και αυτό εξαιτίας των ηθικών ή κοινωνικών λόγων ή επειδή η σύζυγος κυρίως φροβόταν τις συνέπειες (οικονομικές ή άλλες) που θα είχε το διαζύγιο γι'αυτήν. Αρκετές φορές "για το χατίρι των παιδιών" η σύζυγος ζούσε ζωή μάρτυρος.

Σήμερα η κοινωνία δίνει στο άτομο πιο εύκολα το δικαίωμα να χωρίσει, χωρίς αυτό να αποτελέσει στίγμα για την προσωπική του ζωή. Παλιότερα οι χωρισμένοι άνθρωποι ήταν "δακτυλοδεικτούμενοι" και πολλές φορές η κριτική ήταν αυστηρή. Οι άνθρωποι δεν μπορούσαν να σταθούν στην κοινωνική τους ομάδα, στο κοινωνικό σύνολο και αισθάνονται άνετα. Κατέβαλλαν οποιαδήποτε θυσία προκειμένου ο γάμος να μείνει αδιάλυτος. Ακόμη κι όταν δεν υπήρχαν αισθήματα μεταξύ των συζύγων, προσπαθούσαν να μη φτάνουν στο διαζύγιο αλλά να σώσουν ό,τι είχε απομείνει από το γάμο.

Στην εποχή μας οι στάσεις γύρω από το γάμο και το διαζύγιο έχουν αλλάξει. Δεν υπάρχει πια δέσμευση ανάμεσα στους συζύγους όταν δεν υπάρχουν αισθήματα. Και αυτό γιατί η προσαρμογή των διαζευγμένων είναι ευκολότερη και οι συνέπειες διατήρησης ενός αποτυχημένου γάμου πολλές, τόσο για τους συζύγους, όσο και για τα παιδιά που ίσως υπάρχουν. Υποβάλλονται σε μία κατάσταση που φθείρει κάθε μέλος της οικογένειας αφού δεν υπάρχει ευτυχία και αρμονία μεταξύ τους. Δεν υπάρχει τίποτε κοινό που να τους δένει και να τους κρατά ενωμένους. Υποχρεώνονται να συνυπάρξουν πιστεύοντας πως η κατάσταση θα τακτοποιηθεί και τα προβλήματα εν μερή θα επιλυθούν. Με τον καιρό όμως διαπιστώνουν πως το όνειρο αυτό γκρεμίζεται, πως όλα ήταν μια ψευδαισθηση. Και δικαιολογημένα καταλήγουν στην απόφαση να πάρουν διαζύγιο, αφού δεν είναι δυνατή η αποκατάσταση αρμονικών σχέσεων μεταξύ τους.

Για τους διαζευγμένους παρουσιάζονται πολλά προβλήματα προσαρμογής σε

καινούργιους τρόπους ζωής, όπως και προβλήματα οικονομικά στην περίπτωση χορήγησης διατροφής από το μέρος του συζύγου, την ανάγκη ιατρικής νοσοκομειακής περίθαλψης, για τη χωρίς ασφάλεια σύζυγο. Η μετακίνηση επίσης των παιδιών από τον πατέρα στη μητέρα κατά περιόδους, η προσπάθεια για εξεύρεση δουλειάς από το μέρος της γυναίκας, η αλλαγή στην κοινωνική ζωή, ο αποχωρισμός από κοινούς φίλους και αγαπητά πρόσωπα είναι τα συνηθέστερα προβλήματα που θα αντιμετωπίσουν οι διαζευγμένοι. Τα ψυχολογικά όμως προβλήματα είναι ασυγκρίτως σπουδαιότερα και επιδρούν πολύ στη διατάραξη της ψυχικής ηρεμίας των ατόμων και κυρίως εκείνου που δεν ήθελε το διαζύγιο.

Πρέπει να διακρίνουμε τη λύση του γάμου από τη διάλυση της οικογένειας. Η λύση του γάμου αφορά τον τερματισμό ενός τυπικού δεσμού που ενώνει δύο ετερόφυλα πρόσωπα, τους δύο συζύγους.

Ο θεσμός αυτός μπορεί να λυθεί με δύο τρόπους:

με το θάνατο ενός από τους δύο συζύγους ή με το διαζύγιο, με μια τυπική δηλαδή πράξη αναγνώρισης της λύσης του δεσμού. Η διάλυση της οικογένειας αναφέρεται στη διάσπαση και χαλάρωση δεσμών και σχέσεων που συνδέουν και άλλα πρόσωπα, πέρα από τους συζύγους, τα παιδιά.

Διακρίνουμε τρεις μορφές διάλυσης οικογενειών:

το διαζύγιο, το χωρισμό και τις περιπτώσεις συνοίκησης των συζύγων.

Το διαζύγιο, είναι, εκτός από μορφή λύσης του γάμου και μια μορφή διάλυσης της οικογένειας, γιατί στην συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων, προϋποθέτει την ασυμφωνία των συζύγων και τη ρήξη όχι μόνο των μεταξύ τους σχέσεων, αλλά και των σχέσεων με τους συγγενείς του άλλου συζύγου. Η χηρεία αντίθετα δεν συνεπάγεται "διάλυση" της οικογένειας, γιατί ο σύζυγος που πέθανε παραμένει ως ενεργός μνήμη, με θετική συναισθηματική φόρτιση για όλα τα μέλη της οικογένειας και γιατί οι συγγενικοί δεσμοί με την οικογένεια προσανατολισμού του

παραμένουν κατά κανόνα ιδιαίτερα έντονοι.

Ο χωρισμός είναι η περίπτωση που οι δύο σύζυγοι έχουν διασπάσει τους ουσιαστικούς δεσμούς που τους συνδέουν και ζούν χωριστά ο ένας από τον άλλον χωρίς όμως να έχουν λύσει και τυπικά τον μεταξύ τους γάμο. Διασπασμένες είναι και οι σχέσεις μεταξύ των συζύγων και στη περίπτωση της συμβατικής συνοίκησης. Εδώ διατηρείται και ο τύπος και η εξωτερική μορφή του γάμου που συνιστά το "κέλυφος" της οικογένειας. Γι' αυτό και στη θεωρία συχνά γίνεται λόγος στις περιπτώσεις αυτές για οικογένειες "κενού κελύφους".

Η μεγάλη συχνότητα διαζυγίων που παρατηρείται στις σύγχρονες βιομηχανικές - αστικές κοινωνίες οδηγεί πολλούς στο συμπέρασμα ότι ο θεσμός της οικογένειας διέρχεται στην εποχή μας κρίση. Ο ισχυρισμός όμως είναι υπερβολικός. Η έμφαση που δίνεται στο συναισθηματικό περιεχόμενο του συζυγικού δεσμού κάνει την οικογένεια έναν αρκετά ευπαθή θεσμό. Η συναισθηματική ένταση μεταξύ των συζύγων και η απογοήτευση από τις όποιες προσδοκίες τους από το γάμο οδηγούν εύκολα και συχνά στο διαζύγιο. Η παρατηρούμενη όμως υψηλή συχνότητα νέων γάμων των διαζευγμένων και οι υψηλοί δείκτες γαμηλιότητας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ο θεσμός της οικογένειας παραμένει ισχυρός και ο τύπος της συζυγικής συντροφικής οικογένειας ο επικρατέστερος.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην έρευνά μας, που πραγματοποιήθηκε το Μάρτιο του 1993, απάντησαν 47 σπουδαστές και 49 σπουδάστριες.

Οι ερωτώμενοι σπουδαστές προέρχονται σε ποσοστό 57,5% από μεγαλούπολη και 27,7% από πόλη, ενώ στις σπουδάστριες το 32,7% προέρχεται από μεγαλούπολη και επίσης το 32,7% από πόλη.

Τόσο οι σπουδαστές όσο και οι σπουδάστριες έδωσαν προοδευτικές απαντήσεις.

Στην πρώτη έρευνα, η οποία αναφερόταν στο θεσμό του γάμου και το διαζύγιο, απάντησαν και οι 96 σπουδαστές. Στην ερώτηση, αν ο γάμος πρέπει να είναι αδιάλυτος και να καταβάλλεται οποιαδήποτε θυσία από τους συζύγους, οι απαντήσεις που πήραμε δεν είναι ιδιαίτερα φιλελεύθερες. Θετική απάντηση έδωσε το 61,7% των σπουδαστών και το 65,3% των σπουδαστριών. Οι ερωτώμενοι θεωρούν το γάμο ως θεσμό που πρέπει πάση θυσία να μένει σταθερός παρόλα τα προβλήματα που ίσως υπάρχουν. Έχουν περάσει ασυνείδητα στους νέους τα "αναχρονιστικά" οικογενειακά ήθη που εκφράζουν και "υλοποιούν" μια ορισμένη ιδεολογία και προσδιορίζουν μια κύρια συμπεριφορά.

Στην επόμενη ερώτηση: "ο γάμος πρέπει να διαλύεται εύκολα, αλλά όταν κλονισθούν οι σχέσεις και των δύο συζύγων, πρέπει να δίνεται διαζύγιο":

Το 68,1% των σπουδαστών και το 83,7% των σπουδαστριών, έδωσε θετική απάντηση.

Επίσης στο ερώτημα "ο γάμος δεν έχει νόημα παρά εφόσον στηρίζεται στη συναισθηματική έλξη των δύο προσώπων και επομένως πρέπει να λύνεται μόλις οι σχέσεις των συζύγων παύουν να είναι αρμονικές" λάβαμε κι εδώ θετικές απαντήσεις. Τα ποσοστά είναι 51,1% για τους σπουδαστές και 53% για τις σπουδάστριες.

Όπως γίνεται φανερό από τις δύο απαντήσεις των δύο προηγούμενων

ερωτήσεων, οι ερωτώμενοι τάσσονται υπέρ του διαζυγίου όταν οι σχέσεις των συζύγων κλονισθούν και πάψουν να υπάρχουν αισθήματα μεταξύ τους.

Αξια προσοχής είναι τα ποσοστά που λάβαμε από τις σπουδάστριες, ανεξάρτητα αν αυτές προέρχονται από χωριό, πόλη ή μεγαλούπολη. Οι γυναίκες σήμερα δε φοβούνται να επαναστατήσουν μπροστά σε μία κατάσταση που δεν τους τροφοδοτεί με ικανοποίηση και είναι έτοιμες να φθάσουν σε ακραίες αποφάσεις.

Σταμάτησαν να σκίβουν το κεφάλι και να υποτάσσονται στις παράλογες πολλές φορές απαιτήσεις των συζύγων τους. Δείχνουν ότι είναι έτοιμες να αντιμετωπίσουν τη λύση του γάμου χωρίς να διστάζουν μπροστά στη νέα αυτή εμπειρία και να αισθάνονται φόβο για το τι θα ακολουθήσει και για τον τρόπο που η κοινωνία θα τις αντιμετωπίσει.

Στην υιοθέτηση των προοδευτικών αυτών αντιλήψεων έχει συμβάλει η βελτίωση της θέσης της γυναίκας.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι η γυναίκα σήμερα αισθάνεται κατά μεγάλο βαθμό ελεύθερη λόγω της επαγγελματικής της ενασχόλησης και κατ'επέκταση λόγω της οικονομικής ανεξαρτησίας που τη χαρακτηρίζει.

Το εισόδημα που της παρέχει η εργασία της, την εφοδιάζει με σιγουριά και δυνατότητα να καλύψει βασικές της ανάγκες. Δεν υπάρχει λοιπόν λόγος, τουλάχιστον οικονομικός, να συμβιβάζεται πια με μια κατάσταση προβληματική που της στερεί την ευτυχία και κυρίως την ψυχική της ηρεμία.

Στην ακόλουθη ερώτηση "ποιοί από τους παρακάτω παράγοντες μπορεί να θεωρηθούν ότι διατηρούν το γάμο: συναισθηματική έλξη, οικονομικό και κοινωνικό συμφέρον, συντροφικότητα και κατανόηση, παιδιά και κοινή ιδεολογία"

πήραμε τις εξής απαντήσεις:

τόσο για τους σπουδαστές όσο και για τις σπουδάστριες πρώτη επιλογή αποτελεί η "συναισθηματική έλξη" δεύτερη η "συντροφικότητα και κατανόηση" και

τρύτη "τα παιδιά".

Σύμφωνα με τη σειρά επιλογής των κυριότερων παραγόντων για τη διατήρηση του γάμου, γίνεται φανερό ότι η παραδοσιακή κλίμακα αξιών, που έθετε σαν πρωταρχικό συνδετικό κρίκο των συζύγων την ύπαρξη παιδιών, αμφισβητείται από τη σημερινή νεολαία. Οι βάσεις του γάμου έχουν μετατεθεί σήμερα στο επίπεδο των διαπροσωπικών σχέσεων των συζύγων.

Η συναισθηματική έλξη, η συντροφικότητα και κατανόηση έχουν πάρει τόσο τη θέση της ύπαρξης παιδιών σ'ένα γάμο, όσο και των οικονομικών συμφερόντων στα οποία, σε παλαιότερες εποχές ήταν δυνατόν να στηρίζεται ένας γάμος.

Είναι ουσιαστικής σημασίας να υπάρχουν αισθήματα ανάμεσα σε δύο ανθρώπους, δύο συζύγους, γιατί τους καθιστούν ικανούς να παλέψουν και να ξεπεράσουν τυχόν προβλήματα που συναυτούν. Οι συγκρούσεις είναι αναπόφευκτες σε όλες τις σχέσεις, από τις πιο απλές μέχρι το γάμο.

Οι διαφορετικοί σκοποί και τα αλληλοσυκρουόμενα συμφέροντα, είναι δυνατόν να διαταράξουν την οικογενειακή γαλήνη. Είναι όμως αποδεδειγμένο πως όταν υπάρχουν αισθήματα και κατανόηση, η ανταγωνιστική διάθεση και το σθένος για υπεροχή εξασθενεί.

Η επόμενη ερώτηση έχει σχέση με τον πολιτικό γάμο: "μόνο η Θρησκεία μπορεί να δημιουργήσει μία οικογένεια και όχι μια ληξιαρχική πράξη".

Για να χαρακτηρίσουμε προοδευτική τη γνώμη των ερωτώμενων, πρέπει να εξετάσουμε το αρνητικό ποσοστό αυτής της ερώτησης. Πράγματι το 48,9% των σπουδαστών και το 61,2% των σπουδαστριών δίνει προοδευτικές απαντήσεις. Είναι αμφίβολο όμως πόσοι από τους προοδευτικούς ερωτώμενους θα τελέσουν πολιτικό γάμο. Κι αυτό γιατί η Ελληνική κοινωνία όσο και η Ελληνική οικογένεια στο θέμα του γάμου είναι συντηρητικές. Μπορεί να μεταρρυθμίστηκε το οικογενειακό Δίκαιο και να κατοχυρώνει τον Πολιτικό γάμο ως νόμιμο, αλλά δεν υπάρχει καμία ενημέρωση

από την Πολιτεία ώστε να διαφωτιστεί ο μέσος Έλληνας.

Αντίθετα η Εκκλησία με κάθε μέσο (πολλές φορές δεν βαπτίζει παιδιά που "προέρχονται" από πολιτικό γάμο) εναντιώνεται στη νέα μεταρρύθμιση, κρατώντας ευήμερους τους πολίτες για το θρησκευτικό γάμο.

Εάν πράγματι θέλουμε να ευδοκιμούν οι μεταρρυθμίσεις, χρειάζεται να συνοδεύονται από συστηματική προσπάθεια για αποτελεσματική και σωστή ενημέρωση, ώστε να πειστεί ο πολίτης για τη σκοπιμότητά τους και να συνειδητοποιήσει την ανάγκη να προσαρμόσει τη συμπεριφορά του στα νέα πρότυπα.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΡΕΥΝΑ

Οι Κοινωνικοί Ρόλοι ανάλογα με το φύλο

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΕΙΣ

1. Τι σημαίνει "ρόλος"

Στην επιστήμη της Κοινωνιολογίας και της Κοινωνικής Ψυχολογίας η έννοια του "ρόλου" αναφέρεται στο σύνολο των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που έχει ο φορέας μιας συγκεκριμένης κοινωνικής θέσης, μέσα από την οποία καθορίζεται η συμπεριφορά του.

Ο "ρόλος" κάθε ατόμου βρίσκεται σε άμεση σχέση με τα βιολογικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του, όπως: την ηλικία, το φύλο, το επάγγελμα, τις κοινωνικές σχέσεις.

Από κάθε κοινωνική θέση πηγάζει και ο ανάλογος κοινωνικός ρόλος.

Ο Τσαούσης αναφερόμενος στον Λίντον Ράλφ, θεωρεί ότι: "Ο ρόλος είναι η δυναμική όψη της θέσης, γι' αυτό δεν υπάρχουν θέσεις χωρίς ρόλους και ρόλοι χωρίς θέσεις". (Τσαούσης "Η κοιν. του ανθρώπου" σελ. 138).

Κάθε κοινωνία καθορίζει και τους "ρόλους" που θα επικρατούν. Οι ρόλοι δεν είναι σταθεροί αλλά αλλάζουν κάθε φορά που αλλάζουν οι κοινωνικές δομές.

Κάθε άνθρωπος είναι φορέας πολλών διαφορετικών ρόλων καθημερινά, που απαιτούν διαφορετική συμπεριφορά.

Όταν βρεθεί σε δίλημμα για το ποιά συμπεριφορά πρέπει να ακολουθήσει, υπάρχει εσωτερική σύγκρουση ρόλων. Άλλοτε πάλι υπάρχει εξωτερική σύγκρουση ρόλων, όταν διαφορετικές θέσεις απορρέουν αντιφατικοί ρόλοι.

Σε περιόδους κοινωνικών μεταβολών, το φαινόμενο της σύγκρουσης είναι συχνό.

Πιο συγκεκριμένα, όταν τα άτομα αλλάζουν κοινωνική θέση κι ασκούν νέους ρόλους παράλληλα με παλιούς.

Σήμερα, για παράδειγμα, οι κοινωνικές δομές έχουν αλλάξει, υπάρχει "μετάβαση" από μια προηγούμενη "συντηρητική" κοινωνία, σε μια κοινωνία πιο "προοδευτική" που παρά τις μεταβολές που υπέστη, συνεχίζει να κρατά παλιά χαρακτηριστικά. Έτσι όπως αναφέρει ο Βάρσος Γ. (Κοινωνιολογία Γ' Λύκειο 1983) αλλάζει προοδευτικά ο ρόλος της "μητέρας" στη σύγχρονη κοινωνία, ώστε να συμβιβάζονται οι σχετικές υποχρεώσεις με αυτές της "εργαζόμενης".

Πάνω σ'αυτόν τον "συμβιβασμό" γίνονται ατέλειωτες συζητήσεις για την ψυχολογική φθορά που έχει επιφέρει ο νέος ρόλος των γυναικών στις ίδιες καθώς και για το κοινωνικό κόστος αφού το κράτος πρέπει να διευρύνει την κοινωνική πολιτική του, φτιάχνοντας νηπιακούς σταθμούς, κι από την άλλη ο σύζυγος - άνδρας καλείται να εγκαταλείψει τις συντηρητικές του ιδέες διευρύνοντας τον παραδοσιακό του ρόλο που τον ήθελε αμέτοχο στο νοικοκυριό, στην ανατροφή των παιδιών κ.τ.λ.

Οι νέες κοινωνικές δομές αλλάζουν τους κοινωνικούς ρόλους των ατόμων που είχαν καθοριστεί βιολογικά.

Οι αλλαγές φαίνονται και μέσα από την σχετικά πρόσφατη νομοθετική μεταρρύθμιση του οικογενειακού δικαίου (1/1983) που ήθελε τον άνδρα αρχηγό της οικογένειας κι έφερνε την γυναίκα σε υποδεέστερη θέση.

2. Τι σημαίνει "ισοτιμία"

Ο όρος "ισοτιμία" αναφέρεται στην ύπαρξη ίσων διακαιωμάτων και υποχρεώσεων καθώς και ίσων ευκαιριών τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες.

Η διαφορά της "ισοτιμίας" από την "ισότητα" είναι η εξής: η "ισότητα" είναι έννοια χωρίς πραγματική βάση, αφού "ίσα" δεν είναι δυνατόν να υπάρξουν ακόμα κι άτομα του ίδιου φύλου. Αντίθετα, "ισοτιμία" είναι όλα ανεξάρτητα από ατομικές διαφορές όπως: το φύλο, το χρώμα, το θρήσκευμα κ.τ.λ.

Ισοτιμία, λοιπόν, για τα δύο φύλλα σε όλους τους τομείς από την εκπαίδευση και την εργασία μέχρι την πολιτική εξουσία.

Το βιολογικό και κοινωνικό τείχος που ορθώνονταν στην πορεία της ατομικής και κοινωνικής εξέλιξης των γυναικών γκρεμίζεται σιγά-σιγά.

Η ιδεολογία των ίσων ευκαιριών για όλους κερδίζει όλο και περισσότερο έδαφος στην Δυτική κοινωνία μέσα από το μοντέλο του "Κράτους - Πρόνοιας" που προωθείται.

Το Κράτος - Πρόνοιας, εντούτοις, λειτουργεί αντιφατικά. Ενώ θεωρείται σταθμός για την γυναικεία χειραφέτηση, στην ουσία εξακολουθεί να θεωρεί την γυναίκα κατώτερη από τον άνδρα.

Ο Pascall, αναφέρει η Στασινοπούλου Ολ. υποστηρίζει ότι: "Το Κράτος - Πρόνοιας με τις πολιτικές του παρεμβαίνει στην κοινωνική αναπαραγωγή, στηρίζει ένα συγκεκριμένο πρότυπο οικογένειας κι ενθαρρύνει σχέσεις εξάρτησης, με την γυναίκα κύριο φορέα άσκησης φροντίδας" (Στασινοπούλου Ολ. Κράτος Πρόνοιας σελ. 120).

Η γυναίκα συνεχίζει να είναι αυτή που θα φέρει μια νέα ζωή στον κόσμο, με αποτέλεσμα η βιολογική της ικανότητα να θεωρείται αδυναμία, και να την

υποβαθμίζει σαν άτομο.

Η εποχή μας χαρακτηρίζεται ως εποχή της "μετάβασης" όπου οι κοινωνικές δομές αλλάζουν και το μόνο που δημιουργούν είναι "σύγχυση".

Η "ισότητα" ανδρών και γυναικών ρυθμίζεται μέσα από νόμους, ψάχνοντας με αυτόν τον τρόπο, λύσεις που θα καταρρίψουν το στερεότυπο της ανδροκρατούμενης κοινωνίας.

Το Σύνταγμα του 1975 που ψηφίσθηκε από την "Ε' Αναθεωρητική Βουλή" περιλαμβάνει στο άρθρο 4 και στην § 2 τα εξής:

"Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες 'έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις" (Σύνταγμα της Ελλ. σελ. 36). Πιο πρόσφατα κατοχυρώνεται η "ισοτιμία" με τον Νόμο 1329/83, στη Βουλή.

Όμως, είναι ουτοπία να πιστεύουμε ότι μέσα από τις συνταγματικές και τις νομικές ρυθμίσεις θα επέλθει κοινωνική αλλαγή.

Προλήψεις και προκαταλήψεις αιώνων, εδραιωμένες νοοτροπίες και συμπεριφορές δεν αλλάζουν εύκολα.

Η γυναίκα παρά την έξοδο της στην αγορά εργασίας, εξακολουθεί να υφίσταται τις προκαταλήψεις και τις διακρίσεις που λειτουργούν σε βάρος της.

Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΑΣ

Η θέση της γυναίκας στην Ελληνική κοινωνία, καθημερινά δέχεται επιδράσεις από τη Δύση.

Βρισκόμαστε σε περίοδο μετάβασης από αντιλήψεις χιλιετών, που θα ήθελαν την γυναίκα πολίτη Β' κατηγορίας, σε αντιλήψεις που θέλουν τα δύο φύλα "ισότιμα".

Ο ιστορικός ρόλος της γυναίκας είναι ιστορικά και κοινωνικά καθορισμένος από πρωτόγονη, ακόμη κοινωνία, όπου ο άνδρας φρόντιζε αποκλειστικά για την εύρεση της τροφής και η γυναίκα για την αναπαραγωγή του είδους.

Η βιολογική ικανότητα της για αναπαραγωγή ταυτόχρονα θεωρείται αδυναμία, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προκαταλήψεις σε βάρος της. Οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα έχουν "εμφυτευτεί" αυτόματα στην ίδια την γυναίκα, η οποία δέχεται μοιρολατρικά τις αντιλήψεις που την θέλουν υπόδουλη στον άνδρα.

Από μικρό κορίτσι, ακόμα, διδάσκεται από την οικογένειά της ότι πρέπει να υπακούσει στον πατέρα της, τον αδελφό της και τον άντρα της μελλοντικά.

Τα οικογενειακά παραδοσιακά ήθη επιβάλλουν ξεπερασμένα πρότυπα συντηρώντας έτσι αναχρονιστικές παραστάσεις.

Όταν ο Καζατζάκης Ν. βάζει στο στόμα του Ζορμπά την φράση: "Μα είναι η γυναίκα άνθρωπος, αφεντικό;" εκφράζει το αντρικό στερεότυπο σχετικά με μια αρρενοκρατική κοινωνία, μια κοινωνία που στερεί την ελευθερία στη γυναίκα όπως τη στερούσε από τους δούλους στην αρχαιότητα.

Με την πώση της Φεδουαρχίας και την επικράτηση της αστικής τάξης, η γυναίκα αρχίζει να μπαίνει στην αγορά εργασίας. Κυρίως ενδιαφέρει ως φτηνή εργατική δύναμη.

Με την εργασία αποκτά μερική ή ολική οικονομική ανεξαρτησία, είτε από τον πατέρα της είτε από το συζυγό της. Στον χώρο της δουλειάς εξακολουθεί να

υφίσταται την αντρική "κυριαρχία" και να αμοιβεται χαμηλότερα από τον άνδρα συνάδελφό της.

Οι προκαταλήψεις που την ακολουθούν δεν αλλάζουν εύκολα. Ο ρόλος της παραμένει παραδοσιακός παρά την επαγγελματική της διεξοδο.

Ο ώριμος Καπιταλισμός από τη μια την θέλει να συμμετέχει στην παραγωγή, από την άλλη ενδιαφέρεται να την κρατάει καταναλώτρια των προϊόντων του.

Ως καταναλώτρια, αναφέρει ο Φίλιας Β., πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στις ανάγκες της λεγόμενης "Κοινωνία της αφθονίας" πρέπει να λειτουργεί σύμφωνα με το παραδοσιακό υπόδειγμα του γυναικείου ρόλου που καλλιεργούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. (Φάκελλος ισότητας, σελ. 103).

Θα ήταν λαθεμένο να δημιουργηθεί η εντύπωση ότι ο καπιταλισμός είναι η αιτία της γυναικείας καταπίεσης και η απελευθέρωση θα έρθει με την ανατροπή του.

Όπως αναφέρει ο Λεντάκης Αν., "η γυναίκα δεν είναι τάξη αφού τόσο η γυναίκα του προλετάριου καταπιέζεται ή ακόμα και δέρνεται από τον προλετάριο σύζυγό της, όσο και η γυναίκα του καπιταλιστή είναι υποταγμένη στον πατέρα ή σύζυγό της, επειδή είναι γυναίκα". Και συνεχίζει: "Η γυναικεία δουλειά είναι διαταξική και φυλετική. Όχι επειδή είναι προλετάρια, αλλά επειδή είναι γυναίκα. Το φύλο της είναι αυτό που καθορίζει την δουλειά της κι όχι η τάξη της". (Λεντάκης Αν.: Είναι η γυναίκα κατώτερη από τον άνδρα ή πως κατασκευάζεται η γυναίκα" σελ. 17).

Η σημερινή γυναίκα αγωνίζεται ώστε να επικρατήσει στην ανδροκρατούμενη κοινωνία, ανατρέποντας τα στερεότυπα. Εντούτοις, εξακολουθεί να είναι η θέση της στατική. Για να αλλάξουν οι αντιλήψεις σε βάρος της, πρέπει πρώτα απ'όλα να πιστέψει η ίδια στον εαυτό της.

Πρέπει, όπως λέει ο Φίλιας Β. "ν' αρχίσει η γυναίκα να βλέπει διαφορετικά τον εαυτό της. Να πάψει συνειδητά ή ασυνειδητά να λυπάται που γεννήθηκε γυναίκα, πρέπει να μάθει να καταφάσκει απόλυτα τη γυναικεία της ιδιαιτερότητα και να μην

θεωρεί ότι το γυναικείο είναι ταυτόσημο με το αδύνατο κι ασθενέστερο" (Φίλιας Β. "Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις" σελ. 84).

Η σύγχρονη γυναίκα είναι κοινωνικοποιημένη και δεν είναι διατεθειμένη να εγκαταλείψει το αίτημά της για ολοκλήρωση και αυτονομία της προσωπικότητά της.

Ετσι γεγονός ότι στην προσπάθεια της η γυναίκα να καταρρίψει του μύθους γι'αυτήν, μιμείται το αρσενικό, θέλοντας να το ξεπεράσει, να γίνει άνδρας. Δημιουργείται έτσι εσωτερική σύγκρουση η οποία δίνει αφορμή σε πολλούς να μιλούν για ψυχική κατάρρευση των γυναικών που τις έχει οδηγήσει στην υπερκατανάλωση ψυχωτικών χαπιών.

Η κοινωνία μας, ανεξάρτητα από κοινωνικά - πολιτικά συστήματα χαρακτηρίζεται από τον λεκτικό διαχωρισμό, την ιδεολογία της κατωτερότητας του γυναικείου φύλου και την ανδροκρατία.

"Ο βιολογικός διαχωρισμός των ανθρώπων σε θηλυκό κι αρσενικό έχει ξεπεραστεί κι έχει επικρατήσει ο ιδεολογικός του άνδρα και της γυναίκας με σταθερά κι απόλυτα προσδιορισμένα χαρακτηριστικά στο κάθε φύλο" τονίζει η Χρονάκη - Παπαμίχου Ζώγια ("Φάκελλος ισότητας" σελ. 114).

Η συνειδητή γυναίκα αρνείται τον παραδοσιακό ρόλο της. Εργάζεται, κατέχει σημαντικές επαγγελματικές θέσεις, μορφώνεται περισσότερο και αγωνίζεται να αποδείξει ότι δεν είναι απλά η "κούκλα" ή η ερωμένη κάποιου διευθυντή.

Τον αγώνα της αυτόν τον πολεμούν με κάθε τρόπο τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, που ως γνωστόν διοικητικά ανήκουν στους άνδρες. Προβάλλεται από την Τ.Υ. και τα περιοδικά, στην ελληνική οικογένεια σαν το σύμβολο της γαλήνης, της σταθερότητας, της τέλειης συζύγου - μητέρας.

Το τρίπτυχο κουζίνα - παιδιά - εκκλησία (KUECHE, KINDEA, KIRCHE) που προπαγανδίζουν οι χιτλερικοί σαν το ιδεώδες στη ζωή της γυναίκας, προωθείται από τα σημερινά μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Ακόμα και η επαγγελματικά επιτυχημένη γυναίκα προβάλλεται είτε μέσα από τις διαφημίσεις είτε μέσα από "φθηνά" έργα, σαν απλή περιπέτεια που τελειώνει ευχάριστα με έναν καλό γάμο. Μέσα από την Τ.Υ., κυρίως, συνεχίζεται σταθερά η στερεότυπη αντίληψη που λειτουργεί καταλυτικά για την γυναίκα. Ο ρόλος της εμφανίζεται ως εξαρτηματικός, παραπληρωματικός και υπηρετικός του άντρα.

Θα ήταν ουτοπία να πιστεύουμε ότι η γυναίκα του σήμερα, έχει κερδίσει να κατέχει ίση κοινωνική θέση με τον άνδρα. Χρειάζεται ριζική ανατροπή της ανδροκρατούμενης κοινωνίας. Δεν αρκούν νομοθετικές αλλαγές που, ας μην ξεχνάμε, γίνονται από άνδρες.

Η γυναίκα ως εργαζόμενη δέχεται τα αρνητικά κοινωνικά στερεότυπα, γιατί η εικόνα αυτή εξακολουθεί να είναι έξω από τα κοινωνικά πρότυπα. Είναι το πρώτο θέμα ανεργίας σε κάθε οικονομική κρίση, χωρίς αυτό να δημιουργεί κοινωνικό πρόβλημα. Πότε οι άνδρες συνάδελφοι δεν έπαψαν να βλέπουν τη γυναίκα εργαζόμενη περιθωρικά. Και η ίδια, όμως, εξακολουθεί να πιστεύει ότι ο άνδρας φέρνει την οικονομική ευθύνη της οικογένειας. Με τον ίδιο τρόπο μεγαλώνει τα παιδιά της, αναπαράγοντας τα γνώριμα μοντέλα και διαιωνίζοντας την καταπίεση του φύλου της.

Το σχολείο συντηρεί αναλλοίωτους τους πατροπαράδοτους ρόλους των φύλων. Σουηδοί και Νορβηγοί αναφέρουν ότι: "Οι παραδοσιακοί ρόλοι των φύλων καρφώνονται στο κεφάλι των ανήλικων μαθητών, σχεδόν σε κάθε σελίδα κάθε σχολικού βιβλίου...Οι μητέρες ασχολούνται με τις δουλειές του σπιτιού φορώντας ποδιά. Οι πατεράδες και οι γιοί τους, παρίστανται μέσα σ'ένα σωρό άλλες καταστάσεις" (Χούλς Μ., 1977 "Η πολιτική της παιδείας" Μεταφρ. Σύρρου Κ., σελ. 81).

Η γυναικεία εργασία εξακολουθεί να θεωρείται βοηθητική και περιθωριακή, γιατί ο κοινωνικά αποδεκτός προορισμός της γυναίκας είναι η τεκνοποίηση και το

νοικοκυριό. Ο κληρονομικός ρόλος της στο σπίτι, συντηρείται από την αντίληψη υποβάθμισης της έξω - οικιακής εργασίας.

Η απόφασή της για εργασία δέχεται επιδράσεις από πολλούς εξωτερικούς παράγοντες:

- α - **ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**: Το μορφωτικό επίπεδο της γυναίκας επηρεάζει σημαντικά την απόφασή της για απασχόληση στην αγορά εργασίας. Επίσης, ξεχωρίζει την βιοποριστική εργασία απ'αυτήν που θα της προσφέρει άλλες εσωτερικές ικανοποιήσεις.

- β - **ΒΑΘΜΟΣ ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ**: Η περιοχή όπου μεγάλωσε και ζει παίζει ρόλο. Στις αστικές περιοχές η γυναίκα αποφασίζει πιο εύκολα να εργασθεί απ'ότι η γυναίκα στην αγροτική περιοχή. Ίσως απειδή στα αστικά κέντρα οι οικονομικές ανάγκες είναι περισσότερες αλλά και η αντίληψη για την γυναικεία εργασία λιγότερη συντηρητική.

Στο χωριό η γυναίκα μπορεί να εργάζεται σκληρά στα κτήματα της οικογένειας, η εργασία της όμως δεν αναγνωρίζεται και θεωρείται βιηθητική στον σύζυγο.

- γ - **ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ**: Η ανύπαντρη γυναίκα αποφασίζει να εργασθεί πιο εύκολα από την παντρεμένη γυναίκα η οποία μπορεί να εμποδίζεται:

- i) Από μικρά παιδιά, κυρίως προσχολικής ηλικίας όπου έχει αναλάβει την ανατροφή τους.
- ii) Από την παρουσία ηλικιωμένων προσώπων, αφού ο ρόλος της είναι η φροντίδα και η ικανοποίηση των αναγκών της.

Σε αυτό το σημείο μπορούμε να παρατηρήσουμε την ανεπαρκή κοινωνική

πολιτική της χώρας μας, αφού δεν έχει φροντίσει να επανδρώσει το κράτος με αριθμό νηπιακών - βρεφικών - παιδικών σταθμών καθώς και κέντρα που θα αναλάβουν την φροντίδα των ηλικιωμένων.

- δ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ: Η παντρεμένη γυναίκα αποφασίζει πιο εύκολα να εργασθεί εάν ο άνδρας της ανήκει στην υπαλληλική τάξη παρά όταν είναι εργάτης. Πιο εύκολα δε, αποφασίζει όταν ο άντρας της δεν εργάζεται.

ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Το πρόβλημα "ισότητας" ανάμεσα στους άντρες και στις γυναίκες επεκτείνεται και στην πολιτική ζωή.

Η μέση γυναίκα ακόμη και σήμερα θεωρεί ότι η ενασχόλησή της με την πολιτική είναι αντρικό προνόμιο.

Τα οικογενειακά ήθη και τα κοινωνικά στερεότυπα κράτησαν τη γυναίκα έξω από τον πολιτικό χώρο.

Την στιγμή που στις Ανατολικές χώρες (βλ. Τουρκία) - οι οποίες νομικά και συνταγματικά θεωρούν τη γυναίκα κατώτερη - υπάρχουν γυναίκες Πρωθυπουργοί, η Ελλάδα εκπροσωπείται από ελάχιστες στο Κοινοβούλιο.

Ακόμη και στο θέμα της ψήφου η μέση Ελληνίδα ακολουθεί τα πολιτικά πιστεύω του συζύγου ή πατέρα της.

Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Φίλιας Β. : " Η πραγματικότητα - οσοδήποτε δυσάρεστη - είναι ότι η ψήφος της μέσης γυναίκας "παρακολουθεί" τη ψήφο του άνδρα κι επομένως από την άποψη αυτή, δεν πρέπει να περιμένουμε καμία κοσμογονική μεταβολή σε σχέση με ό,τι συνέβαινε μέχρι σήμερα". (Φίλιας Β.: "Φάκελλος Ισότητας" σελ. 107).

Για τη δυσάρεστη αυτή πραγματικότητα ευθύνεται ο τρόπος με τον οποίο κοινωνικοποιείται η γυναίκα όπου δεν μαθαίνει να κρατάει στάση αυτονομίας στη δημόσια ζωή.

Η γυναίκα μαθαίνει να αντιμετωπίζει τον πολιτικό κόσμο ως κάτι δευτερεύον, σε σχέση με την οικογένειά της και πιο καλά σε σχέση με τον κοινωνικά αποδεκτό προορισμό της.

Το πρόβλημα ίσως θα έπρεπε να το δούμε γενικότερα και να το τοποθετήσουμε στην έλλειψη συμμετοχής των γυναικών στα κέντρα λήψεως

αποφάσεων, όπου δεν είναι μόνο ο χώρος της πολιτικής εξουσίας.

Όπως αναφέρει ο Λεντάκης Αν. τα κέντρα λήψεως αποφάσεων είναι τα εξής: "Πρώτα και κύρια είναι η κυβέρνηση και τα κόμματα που συναγωνίζονται για την κατάκτηση της εξουσίας και την εφαρμογή της πολιτικής τους, είναι στη συνέχεια ο ευρύτερος χώρος της δημόσιας διοίκησης που εφαρμόζει την κυβερνητική πολιτική, είναι η Δικαστική εξουσία, είναι ο στρατός και οι αστυνομικές δυνάμεις, είναι η Εκκλησία, είναι οι επιχειρήσεις, είναι τα συνδικάτα που αγωνίζονται για τη βελτίωση των όρων εργασίας και ζωής των εργαζομένων, είναι τα Μ.Μ.Ε., είναι τέλος η οικογένεια που στη σημερινή της μορφή αποτελεί το κύτταρο της κοινωνικής μας οργάνωσης". (Λεντάκης Αν., "Είναι η γυναίκα κατώτερη από τον άνδρα;" σελ. 294 - 295).

Η κοινωνική αντίληψη για τον ρόλο της γυναίκας επηρεάζει σημαντικά την παρουσία της στους παραπάνω χώρους με αποτέλεσμα αυτοί να εξακολουθούν να είναι κατελειμένοι από άνδρες.

Παρόλη την πρόοδο που έχει κάνει η Ελληνίδα σε διάφορους τομείς π.χ. εργασία, εκπαίδευση, υπάρχει έντονη σεξιστική διάκριση σε βάρος της, σε βαθμό που η παρουσία της σε κάποιες θέσεις να είναι εξαιρετικά περιορισμένη.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Λαμπίρη - Δημάκη Ιωάννα αναφέρει ότι: "Σειρά εμπειρικών ενδείξεων που προήλθαν από ποικίλες έρευνες φαίνεται να επαληθεύουν την εικασία ότι σήμερα έχουν αναπτυχθεί νέες κοινωνικές αξίες που αλλάζουν βαθμιαία την εικόνα της γυναίκας στην κοινωνική συνείδηση των Ελλήνων και των Ελληνίδων". (Λαμπίρη - Δημάκη Ιωάννα " Η Ελληνική κοινωνία στην Φοιτ.Συνείδηση" σελ. 48).

Η παραπάνω εικασία επαληθεύεται και στη δική μας έρευνα, αφού σπουδαστές και σπουδάστριες στο μεγαλύτερο ποσοστό τους, δίνουν προοδευτικές απαντήσεις.

Στην έρευνα μας που πραγματοποιήθηκε το Μάρτιο του 1993, απάντησαν 47 σπουδαστές και 49 σπουδάστριες. Οι ερωτώμενοι σπουδαστές προέρχονται σε 57,5% από μεγαλούπολη, ενώ στις σπουδάστριες το 32,7% προέρχεται από μεγαλούπολη και επίσης το 32,7% από πόλη.

Οι σπουδάστριες αποδείχτηκαν - βάση του ερωτηματολογίου - πιο προοδευτικές από τους σπουδατές.

Στο δεύτερο ερωτηματολόγιο το οποίο αναφερόταν στους κοινωνικούς ρόλους των φύλων, απάντησαν και οι 96 σπουδαστές.

Κύρια ερώτηση ήταν αυτή που έκανε λόγο για την "οικογένεια διπλής καριέρας" και πόσο ικανοποιεί τους ίδιους, ο νέος τύπος οικογένειας.

Θετική απάντηση έδωσε το 85,2% των σπουδαστών και 98% των σπουδαστριών.

Στην επόμενη ερώτηση "Νομίζετε ότι στη χώρα μας ο νέος τύπος της οικογένειας "διπλής καριέρας" μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά;"

Το 53,2% των σπουδαστών και το 63,3% των σπουδαστριών έδωσε θετική απάντηση.

Αρνητικά απάντησε το 38,3% των σπουδαστών και το 12,2% των σπουδαστριών, θεωρώντας βασικό εμόδιο την νοοτροπία των Ελλήνων που εξακολουθεί να επιμένει σε παραδοσιακά πρότυπα.

Από τις απαντήσεις φαίνεται ότι οι νέοι πιστεύουν στον νέο τύπο οικογένειας που σιγά-σιγά εδραιώνεται στη χώρα μας.

Το παραδοσιακό πρότυπο της γυναίκας - νοικοκυράς υποχωρεί δίνοντας τη θέση του στην εικόνα της εργαζόμενης γυναίκας.

Στην ερώτηση "εάν είναι επιθυμητό μέσο στην συζυγική ζωή, άντρας και γυναίκα - εφόσον εργάζονται - να μοιράζονται εξίσου τις υποχρεώσεις για την ανατροφή των παιδιών".

Θετικά απάντησε το 80,8% των σπουδαστών και το 85,7% των σπουδαστριών.

Η αντίληψη ότι η οικιακή εργασία, οι οικογενειακές ευθύνες και το μεγάλωμα των παιδιών μοιράζονται ανάμεσα στον άντρα και την γυναίκα βρίσκει όλο και περισσότερο έδαφος. Τα "στερεότυπα" που επικρατούσαν σχετικά με τις παραπάνω δραστηριότητες και που ήθελαν τη γυναίκα κύριο φορέα τους, "γκρεμίζονται" μέσα από τις κοινωνικές αλλαγές που γίνονται.

Σε άλλη ερώτηση για το "εάν στο χώρο της εργασίας είναι επιθυμητό άντρες και γυναίκες να υφίστανται την ίδια μεταχείριση εφόσον προσφέρουν το ίδιο. Δηλαδή να αμοιβονται ίσα".

Θετικά απάντησε το 95,8% των σπουδαστών και το 100% των σπουδαστριών.

Αντρες και γυναίκες πιστεύουν στην ίση μεταχείριση των γυναικών στο χώρο της εργασίας όχι μόνο στο θέμα του μισθού αλλά και σε θέματα συμπεριφοράς. Η γυναικεία εργασία εξακολουθεί ακόμα και σήμερα - κυρίως στον ιδιωτικό τομέα - να θεωρείται βοηθητική του αντρός με συνέπεια να αμοιβεται χαμηλότερα.

Το εργατικό δικαίο δυστυχώς δεν είναι με το μέρος της γυναίκας που όπως αναφέρει η Κραβαρίτου - Μανιτάκη Γιώτα "Με μια απλή ανάγνωση και μόνο των

κανόνων του εργατικού δικαίου ή των κανόνων που αφορούν την κοινωνική ασφάλιση, θα διαπιστώσουμε ότι οι κανόνες αυτοί σχεδόν αγνοούν τη μισθωτή εργασία της γυναίκας ή μάλλον την αντιμετωπίζει σαν γεγονός οριακό ή εξαιρετικό". ("Φάκελος Ισότητας" σελ. 48).

Σήμερα η γυναικεία εργασία δεν βρίσκεται σε υποτελή θέση χωρίς αυτό να σημαίνει ότι κατέχει και την θέση που της αξίζει, τουλάχιστον το προϊόν της εργασίας αναγνωρίζεται καθώς και το δικαίωμα της ίσης αμοιβής.

Στις επόμενες ερωτήσεις ζητάμε τη γνώμη των ερωτώμενων για την πολιτιστική και πολιτική δράση των γυναικών. Στην πρώτη ερώτηση "εάν οι γυναίκες και οι άνδρες πρέπει να ασχολούνται στον ίδιο βαθμό με τα κοινά (δηλαδή σε Συλλόγους, στο Δήμο κ.τ.λ.).

Θετικά απάντησε το 95,2% των σπουδαστών και το 91,2% των σπουδαστριών.

Στην ακόλουθη ερώτηση "εάν οι σπουδαστές και οι σπουδάστριες πρέπει να ασχολούνται στον ίδιο βαθμό με την:

- α) Πολιτιστική δουλειά των σπουδαστικών συλλόγων. Θετικά απάντησε το 83,6% των σπουδαστών και το 93,7% των σπουδαστριών.
- β) Συνδικαλιστική - πολιτική δράση τους. Θετικά απάντησε το 77,6% των σπουδαστών και το 76,7% των σπουδαστριών.

Ανάμεσα στις θετικές απαντήσεις τόσο για την πολιτιστική όσο και την πολιτική δράση των γυναικών (σπουδαστριών)/ ανδρών (σπουδαστών) παρατηρείται μία απόκλιση 6 ποσοστιαίων μονάδων στους σπουδαστές και 17 ποσοστιαίων μονάδων στις σπουδάστριες.

Οι κοπέλες αποδείχτηκαν πιο συντηρητικές από τα αγόρια. Παρά τη φοίτησή τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση εξακολουθούν να θεωρούν την πολιτική αντρική υπόθεση.

Σε ερωτήσεις που απευθύνονται στα χαρακτηριστικά των δύο φύλων οι

σπουδάστριες αποδείχθηκαν πιο προοδευτικές.

Στην ερώτηση: "Υπάρχουν κατά τη γνώμη σας κατ'εξοχήν γυναικείες ιδιότητες που χαρακτηρίζουν την προσωπικότητα της γυναίκας;"

Θετικά απάντησε το 53,2% των σπουδαστών και το 48,9% των σπουδαστριών.

Ενώ στην ερώτηση: "Υπάρχουν κατά τη γνώμη σας καθαρά ανδρικές ιδιότητες που χαρακτηρίζουν την προσωπικότητα του άνδρα;"

Θετικά απάντησε το 53,2% των σπουδαστών και μόλις το 18,4% των σπουδαστριών.

Όταν κλήθηκαν οι ερωτώμενοι να χαρακτηρίσουν τις ιδιότητες κάθε φύλου κράτησαν σεξιστική στάση τόσο οι σπουδαστές όσο και οι σπουδάστριες.

Παράδειγμα: μίλησαν για την ιδιότητα της μητρότητας, την ευαισθησία των γυναικών ή αντίθετα για την μυϊκή δύναμη των ανδρών ακόμα για ορισμένα επαγγέλματα που τα χαρακτήρισαν "ανδρικά" όπως του πιλότου ή του καπετάνιου.

Στερεότυπα που χαρακτηρίζουν τα δύο φύλα έχουν περάσει στην συνείδηση των σπουδαστών και σπουδαστριών κι έχουν υιοθετηθεί.

Σε ερωτήσεις που απευθύνονται μόνο στις σπουδάστριες όπως:

"Θεωρείται ότι το γεγονός ότι είστε Γυναίκα, σας εμποδίζει να έχετε υψηλές φιλοδοξίες για την επαγγελματική σας σταδιοδρομία;"

Το 4% απάντησε Ναι ενώ αρνητικά απάντησε το 89,9% των σπουδαστριών.

Όπως και στην ερώτηση: "Νομίζετε ότι η θέση σας μέσα στην κοινωνία θα ισχυροποιηθεί κυρίως με το γάμο σας;"

Θετικά απάντησε το 8,2% ενώ αρνητική απάντηση έδωσε το 55%.

Οι σπουδάστριες δείχνουν να αντιμετωπίζουν την κοινωνική θέση τους αυτόνομη, η οποία δηλαδή δεν εξαρτάται από τον άνδρα τους αλλά από την προσωπικότητά τους και τις φιλοδοξίες τους.

Η γυναίκα στην εποχή μας είναι κοινωνικοποιημένη, θέτει στόχους και

υποσυνειδητά δεν ντρέπεται που γεννήθηκε γυναίκα.

Στους σπουδαστές τέθηκαν οι εξής ερωτήσεις:

- "Όταν παντρευτείται θα θέλατε η γυναίκα σας να συμμετέχει στα κοινά (συλλόγους, επιτροπές κ.τ.λ.);". θετικά απάντησε το 59,5% των σπουδαστών, ενώ αρνητικά απάντησε το 19,1%.
- Στην ερώτηση: "ποιά αισθήματα θα σας προξενούσε η γυναίκα σας αν αυτή τύχαινε να είναι πιο πετυχημένη από σας στην επαγγελματική της σταδιοδρομία;". Το 72,3% απάντησε ότι θα του προξενούσε θετικά συναισθήματα, όπως θαυμασμό, χαρά, ενώ το 27,7% αρνητικά συναισθήματα όπως ζήλια.

Οι κοινωνικές προκαταλήψεις για την γυναικεία εργασία φαίνεται να μην γίνονται πλέον αποδεκτές από το αντρικό φύλο. Οι άνδρες - όπως φαίνεται από την έρευνα - όχι μόνο δέχονται να εργάζεται η γυναίκα τους αλλά θα ήταν ευχαριστημένοι εάν αυτή τύχαινε να κατέχει υψηλή επαγγελματική θέση απ'ό,τι οι ίδιοι.

ΤΡΙΤΗ ΕΡΕΥΝΑ

Κοινωνικές τάξεις - Κοινωνικές ιεραρχίες στην Ελλάδα

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΡΩΜΑΤΩΣΗ

Σε όλες τις κοινωνίες παρατηρούμε ότι τα άτομα δεν έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις, κοινωνική δύναμη, πλούτο, προνόμια, επιρροή, με άλλα λόγια έχουν διαφορετικούς ρόλους.

Τα άτομα που έχουν ίδια μερικά από τα παραπάνω χαρακτηριστικά αποτελούν ένα κοινωνικό στρώμα.

Με τον όρο "κοινωνική διαστρωμάτωση", εννοούμε την κατάταξη των ατόμων σ'ένα στρώμα κοινωνικής οργάνωσης. Σ'ένα τέτοιο σύστημα ανήκουν και οι κοινωνικές τάξεις. Σε κάθε κοινωνία παρατηρούνται κοινωνικές ανισότητες, όπου τα άτομα δεν απολαμβάνουν το ίδιο τον πλούτο, τη δόξα, το γόητρο κ.τ.λ.

Οι κοινωνικές ανισότητες παράγουν άνισες ευκαιρίες και δυνατότητες ώστε να μπορέσουν τα άτομα να βελτιώσουν την κοινωνική του θέση.

Ο Τσαούσης παρατηρεί ότι "η έννοια της ανισότητας είναι πολυσήμαντη και ασαφής. Το περιεχόμενό της διαφέρει από κοινωνικό σύνολο σε κοινωνικό σύνολο και μεταβάλλεται με το καιρό". (Τσαούσης Δ. "Κοινωνία ατόμου", σελ. 297).

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΤΑΞΕΙΣ

Συγκεκριμένος ορισμός που να δηλώνει με σαφήνεια την έννοια του παραπάνω όρου δεν υπάρχει.

Οι Κοινωνιολόγοι διατυπώνουν ορισμούς ανάλογα με τα κριτήρια που χρησιμοποιούν.

Οι Θεωρητικοί της σύγκρουσης, με κύριο εκπρόσωπο τον Μάρξ, χρησιμοποιούν για κριτήριο την οικονομική βάση του ατόμου και κυρίως τα μέσα παραγωγής, δηλαδή εάν είναι ιδιοκτήτης ή εργαζόμενος - εργάτης.

Οι θεωρητικοί της ισορροπίας με κύριους εκπροσώπους τους λειτουργιστές, δίνουν βάρος όχι μόνο στα οικονομικά κριτήρια αλλά και σ'άλλα όπως για παράδειγμα στο γόητρο, το κύρος, το τρόπο ζωής κ.τ.λ.

Ανάμεσα στους θεωρητικούς των παραπάνω σχολών υπάρχει διαφωνία για το εάν η κατανομή του πλούτου, της δύναμης και του γοήτρου γίνεται άνισα δημιουργώντας προνόμια που απολαμβάνει αποκλειστικά η elite.

Μερικοί θεωρητικοί υποστηρίζουν ότι οι τάξεις δημιουργούνται με βάση τη σχέση που έχουν τα άτομα, σε κάθε κοινωνία με τα μέσα παραγωγής. Στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες οι ιδιοκτήτες των παραγωγικών μέσων εκμεταλλεύονται την εργασία των εργατών για να μεγιστοποιήσουν το κεφάλαιό τους. Η ανισότητα αυτή θα σταματήσει μόνο εφόσον οι εργάτες αποκτήσουν "ταξική συνείδηση" κι αγωνιστούν συλλογικά.

Η έννοια της ταξικής συνείδησης έχει δύο σκέλη που σύμφωνα με τον Τσαούση είναι: (α) "Η συνείδηση του ταξικού συμφέροντος και (β) Η συνείδηση της ιστορικής αποστολής" (Τσαούσης Δ. "Η κοινωνία του Ανθρώπου", σελ. 323).

Η ταξική συνείδηση αναπόφευκτα οδηγεί στην "πάλη των τάξεων" που σύμφωνα με τον Ροζαντάλ "είναι η πάλη ανάμεσα στους εκμεταλλευτές και

εκμεταλλεούμενους, η εκδήλωση του ασυμβίβαστου των συμφερόντων ανάμεσα στις τάξεις". (Ροζαντάλ "Φιλοσοφικό λεξικό" σελ. 178).

Οι κοινωνικές τάξεις βοηθούν στο να μην μένει η κοινωνία στάσιμη. Το πέρασμα από τον έναν τύπο κοινωνίας σε έναν άλλο οφείλεται σε αγώνες για τον ανταγωνισμό και την κυριαρχία επί των μέσων παραγωγής. Η νέα κοινωνική τάξη που ξεπηδάει από τον νέο τρόπο παραγωγής έρχεται σε σύγκρουση με την παλιά και την ανατρέπει. Παράδειγμα αποτελεί η άνθιση της αστικής τάξης και η ανατροπή της Φεδουαρχίας με την βιομηχανική επανάσταση.

Όπως πολλοί υποστηρίζουν, η κοινωνία που προέκυψε από τη βιομηχανική επανάσταση είναι διχασμένη, χωρίζεται σε δύο τάξεις που είναι ανταγωνιστικές (α) τους στούς, που έχουν στην κατοχή τους τα μέσα παραγωγής και (β) τους προλετάριους που δεν έχουν τίποτε άλλο πέρα από την εργατική τους δύναμη.

Η ανάπτυξη της βιομηχανίας συντέλεσε στο να συγκεντρωθούν τα μέσα παραγωγής σε ένα μικρό μέγεθος αστών και να εμφανισθεί ένας μεγάλος αριθμός προλετάρων, που απαρτίζεται από εργάτες.

Ο Τσαούσης υποστηρίζει ότι "ανάμεσα στις δύο βασικές τάξεις υπάρχουν ενδιάμεσες καταστάσεις που είναι οι μικροαστοί ή μεσαία τάξη" (Τσαούσης Δ. "Η Κοινωνία του Ανθρώπου" σελ. 323).

Είναι αμφίβολο πάντως εάν οι ενδιάμεσες καταστάσεις αποτελούν κοινωνικές τάξεις ή κοινωνικά στρώματα. Σύμφωνα με τους Κοινωνιολόγους, το κοινωνικό στρώμα αποτελείται από ένα σύνολο ατόμων που έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά, όπως για παράδειγμα οι Πρωτοετείς φοιτητές της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Πατρών.

Η Λαμπίρη - Δημάκη Ιωάννα αναφέρει ότι "ένα στρώμα στην καθαρή μορφή του, είναι μία στατιστική κατηγορία, της οποίας τα μέλη δε συνδέονται με ψυχολογικούς ή κοινωνικούς δεσμούς" (Λαμπίρη - Δημάκη Ιωάννα "Η Ελληνική κοινωνία στη φοιτητική συνείδηση" σελ. 62).

Αντίθετα η κοινωνική τάξη αποτελείται από σύνολο ατόμων με κοινά συμφέροντα, συνήθως οικονομικά. Στην αστική κοινωνία, οι αστοί και το προλεταριάτο (πραγματικές τάξεις) έχουν αντικατασταθεί από τα ανώτερα - μεσαία - κατώτερα στρώματα (ψευδοτάξεις).

Αστική τάξη

Η αστική τάξη γεννήθηκε με τη βιομηχανική επανάσταση, η οποία συντέλεσε στο να συγκεντρωθούν τα μέσα παραγωγής σε λίγα χέρια, τους αστούς.

Αυτό φυσικά δε σημαίνει ότι έως τότε η κοινωνία μας δεν ήταν διαταξική. Εάν γυρίσουμε έναν αιώνα πίσω και συγκεκριμένα στον 19 αιώνα, θα συναντήσουμε του φεουδάρχες και τους γαιοκτήμονες που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της οικονομίας με αποτέλεσμα οι μικροί παραγωγοί και οι έμποροι να υποτάσσονται στα αστικά στρώματα.

Στην σημερινή κοινωνία η αστική τάξη απαρτίζεται από τους επιχειρηματίες που αποσπών από τους απασχολούμενους στην επιχείρησή τους μέγεθος υπερεργασίας για αναπαραγωγή του κεφαλαίου τους. Αυτοί αποτελούν το βασικό κορμό της αστικής τάξης. Μερικοί υποστηρίζουν ότι στην αστική τάξη πρέπει να προσθέσουμε κι εκείνους που αποτελούν μετασχηματισμένα τμήματα του βασικού κορμού. Αυτοί είναι οι μισθωτοί της κατηγορίας, διευθυντή - ανώτερα στελέχη και οι μεγαλοεισοδηματίες (ραντιέρηδες).

Οι παραπάνω κατηγορίες εντάσσονται στην αστική τάξη χωρίς να κατέχουν τα μέσα παραγωγής αλλά σαν κριτήριο λαμβάνεται ότι ο μισθός τους είναι πολλαπλάσιος από το μισθό του εργάτη.

Μεσαία στρώματα

Τα μεσαία στρώματα αποτελούνται από σύνολο ατόμων που μετακινήθηκαν είτε από την αστική τάξη είτε από την εργατική τάξη.

Σύμφωνα με την άποψη κοινωνιολόγων σ'αυτά εντάσσονται οι επιχειρηματίες που δεν μπορούν να διευρύνουν το κεφάλαιό τους.

Όπως αναφέρει ο Παπαδόπουλος Περικλής: "χαρακτηριστικό αυτών των επιχειρηματιών είναι το ότι εργάζονται οι ίδιοι δίπλα και μαζί με τους μισθωτούς που απασχολούν και δεν ασκούν απλώς καθοδηγητικό ρόλο" (σελ. 144 - 145).

Στα μεσαία στρώματα υποστηρίζεται επίσης ότι εντάσσονται και οι μισθωτοί που επιτελούν εργασία με χαρακτήρα ούτε καθαρά διευθυντικό ούτε καθαρά εκτελεστικό αλλά ενδιάμεσο.

Εργατική τάξη

Στην εργατική τάξη ανήκουν όσοι δεν κατέχουν κανένα μέσο παραγωγής και το μόνο εφόδιο που έχουν είναι να προσφέρουν την εργασία τους στους ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής. Η εργασία τους είναι καθαρά εκτελεστική, αναξάρτητη αν ο χαρακτήρας της είναι μόνο χειρωνακτικός ή μόνο πνευματικός.

Με βάση τα παραπάνω, στην κατηγορία αυτή εντάσσονται οι μισθωτοί που δεν ανήκουν στις κατηγορίες των "διευθυνόντων - ανωτέρων διοικητικών στελεχών", οι άνεργοι, οι ξένοι εργάτες κ.τ.λ.

Η εργατική τάξη αποτελεί τον άλλο πόλο της αστικής. Ανάμεσα στις δύο αυτές τάξεις υπάρχουν αντίθετα συμφέροντα που αναπόφευκτα οδηγούν σε ταξικές συγκρούσεις.

Μικροαστικά στρώματα

Ένα βασικό χαρακτηριστικό της κοινωνικής συγκρότησης είναι η ύπαρξη μικροαστικών στρωμάτων.

Είναι δύσκολο να καθορίσουμε με σαφήνεια τα μικροαστικά στρώματα σε σχέση με τις υπόλοιπες κοινωνικές τάξεις, κυρίως για να προσδιορίσουμε ποιές κοινωνικές ομάδες τα απαρτίζουν.

Όπως αναφέρει ο Ρήγας Αλκής: "η μικροαστική τάξη δεν είναι αστική τάξη πιο μικρή από τις άλλες, δεν είναι σκέτα αστική διότι δεν εκμεταλλεύεται, τουλάχιστον τη μισθωτή εργασία" ("Η Β' Ελληνική Δημοκρατία 1924 - 1935 Κοινωνικές Διαστάσεις της πολιτικής σκηνής" σελ. 159).

Η εργασία του μισθωτού αποσκοπεί στην κάλυψη των αναγκών του μέσα από μορφές πολιτισμού κι όχι στο καπιταλιστικό κέρδος.

Τα μικροαστικά στρώματα δεν αποτελούν διακεκριμένη κοινωνική τάξη, αλλά διάφορα στρώματα που δεν είναι ομοιογενή. Οι διαφορές οφείλονται όχι τόσο στο εισόδημα αλλά είναι συνάρτηση διαφορών στο μορφωτικό επίπεδο, στην απασχόληση στο δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα, στις δυνατότητες κοινωνικής προβολής κ.τ.λ.

Συνήθως τα άτομα που ανήκουν στα μικροαστικά στρώματα, προέρχονται από αγροτικές περιοχές και έχουν μετακινηθεί στην πόλη.

Ο Ρήγας αναφέρει ότι "Οι Έλληνες μικροαστοί ενώ δεν διακόπτουν τη σύνδεσή τους, οικονομική, πολιτική και ιδεολογική με το χωριό καταγωγής τους και τις βαθύτερες διασυνδέσεις τους με τις αγροτικές αξίες και νοοτροπίες - στοιχείο αναμφισβήτητο πολύ χαρακτηριστικό της μη γνήσιας αστικοποίησης - περιφρονούν και την αγροτική ζωή και τον αγρότη. Προτιμούν να είναι πένητες "αστοί" παρά εύποροι "χωριάτες" (Ρήγας Αλκής " Η Β' Ελληνική Δημοκρατία 1924 - 1935. Κοινωνικές Διαστάσεις της πολιτικής σκηνής" σελ. 161).

Ταξικές διαιρέσεις που υιοθετούνται στις έρευνες των σύγχρονων Δυτικών Κοινωνιών (Σύμφωνα με τον A. Giddens)

Κατανομή εργασίας	Τάξεις	-	Επαγγελματικές υπο-κατηγορίες	-	"Δυνατότητα τοποθέτησης στην αγορά εργασίας" των μελών.
Μη χειρωνακτικές	Ανώτερη	-	Εργοδότες - ιδιοκτήτες βιομηχανίας και εμπόρους (μεγάλης κλίμακας). Ελεύθερα επαγγέλματα (εργοδότες) Ανώτατα και ανώτερα διοικητικά στελέχη. Ανώτατοι και ανώτεροι δημόσιοι υπάλληλοι. Πολιτικές κι άλλες "ελίτ" Μεγάλοι γαιοκτήμονες.	-	Κατοχή των μέσων παραγωγής και / ή κατοχή πολύ αξιολογών εκπαιδευτικών και τεχνικών δεξιοτήτων (προσόντων).
	Μεσαία (& μικρομεσαίοι)	-	Εργοδότες - ιδιοκτήτες βιομηχανίας και εμπορίου (μικρής κλίμακας). Αυτοαπασχολούμενοι μικροί επιχειρηματίες και έμποροι. Ελεύθερα επαγγέλματα (αυτοαπασχολούμενοι ή μισθωτοί). Μεσαία διοικητικά στελέχη και μεσαίοι δημόσιοι υπάλληλοι. Υπάλληλοι γραφείων και καταστημάτων.	-	Κατοχή εκπαιδευτικών και τεχνικών δεξιοτήτων (προσόντων) ή μέσων παραγωγής σε μικρή κλίμακα.
Χειρωνακτικές	Κατώτερη εργατική τάξη	-	Εργοδονοί Είδικευμένοι - Ανειδίκευτοι εργάτες	-	Κατοχή μόνον χειρωνακτικής εργατικής δύναμης.
	Αγροτική τάξη	-	Αγροτοεργάτες	-	Κατοχή μόνον χειρωνακτικής εργατικής δύναμης.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η έννοια της "κοινωνικής κινητικότητας" αναφέρεται στην κίνηση των ατόμων μέσα στον "κοινωνικό χώρο". Σχετίζεται άμεσα με την "κοινωνική διαστρωμάτωση" η οποία αναφέρεται στην κατανομή των θέσεων μέσα στον "κοινωνικό χώρο".

Στα πλαίσια ενός ορισμένου συστήματος διαστρωμάτωσης, τα άτομα μπορούν να περάσουν από μια κοινωνική θέση ή κοινωνική τάξη σε μια άλλη.

Η "κοινωνική κινητικότητα" μελετήθηκε από πολλούς κοινωνιολόγους οι οποίοι διατύπωσαν διάφορες απόψεις. Ο Τσαούσης αναφερόμενος στον Σορόκιν (Ρωσοαμερικάνο Κοινωνιολόγο) λέει ότι: "Ο Σορόκιν διακρίνει την ύπαρξη πολλών ταυτόχρονα κατηγοριών κοινωνικής κινητικότητας, οι κυριότερες από τις οποίες είναι η οικονομική, η επαγγελματική και η πολιτική". (Τσαούσης Α., "Η κοινωνία του ανθρώπου" σελ. 305).

Είναι φυσικό, όταν το επιτρέπει το σύστημα, τα μέλη μιας κοινωνίας που βρέθηκαν σε μια συγκεκριμένη θέση να επιδιώκουν να φτάσουν σε κάποια ανώτερη θέση. Όπως είναι φυσικό άτομα για διάφορους λόγους κι αιτίες να βρεθούν ξαφνικά σε κατώτερη θέση.

Η έκφραση "από Δήμαρχος κλητήρας" δηλώνει καθοδική κοινωνική κινητικότητα. Στις βιομηχανικές κοινωνίες έχει επικρατήσει να ταυτίζεται η κοινωνική κινητικότητα με την επαγγελματική κινητικότητα, γιατί το επάγγελμα εκφράζει το επίπεδο μόρφωσης και την οικονομική θέση του ατόμου, στοιχεία που ορίζουν την κοινωνική τάξη.

Όπως πολλοί υποστηρίζουν, η κοινωνική κινητικότητα επηρεάζεται από την επαγγελματική. Το επάγγελμα στις σύγχρονες κοινωνίες καθορίζει το κοινωνικό γόητρο που απολαμβάνει το άτομο.

Η κοινωνική δομή μεταβάλλεται μέσα στο χρόνο και οι μεταβολές της

επηρεάζουν και την επαγγελματική διάρθρωσή της. Η τεχνολογική πρόοδος συντέλεσε στο να εμφανιστούν νέα επαγγέλματα στη θέση άλλων που έσβησαν με το χρόνο. Η βιομηχανική επανάσταση βοήθησε στο να αυξηθεί ραγδαία το εργατικό δυναμικό για να καλυφθούν οι ανάγκες της βιομηχανίας. Αυτό το εργατικό δυναμικό αποτέλεσαν άτομα που μετακινήθηκαν από τα χωριά στην πόλη αφήνοντας πίσω τη γεωργική εργασία.

Το επάγγελμα δίνει κοινωνικό γόητρο στα άτομα, έτσι άτομα υψηλής μόρφωσης απολαμβάνουν μεγάλη εκτίμηση ενώ άτομα με χειρωνακτικά επαγγέλματα μικρή εκτίμηση. Ανάλογα με το επάγγελμα που ασκεί κάθε άτομο στη σύγχρονη καπιταλιστική κοινωνία, τοποθετείται στην ανάλογη "κοινωνική τάξη - ανώτερη, μεσαία, κατώτερη - αφού όπως υποστηρίζεται η σύνδεση επαγγέλματος και ταξικής διαφοροποίησης είναι άμεση.

Άλλοι θεωρητικοί υποστηρίζουν ότι η αλλαγή του επιπέδου ζωής ενός ατόμου, δεν συνεπάγεται ανοδική επαγγελματική κινητικότητα, αλλά επιτρέπει την κινητικότητα στο σύστημα διαστρωμάτωσης των κοινωνικών θέσεων. Εδώ βασικό κριτήριο κοινωνικής κινητικότητας είναι το καταναλωτικό επίπεδο και ο τρόπος ζωής κι όχι στοιχεία όπως το επάγγελμα, η εκπαίδευση.

Η κοινωνική κινητικότητα συντελεί στην εξέλιξη των κοινωνιών και στις μεταβολές των κοινωνικών δομών. Υπάρχει η άποψη ότι ενώ βοηθά θετικά στις κοινωνικές εξελίξεις από την άλλη προκαλεί αρνητικές συνέπειες στα μετακινούμενα άτομα.

Οι συνέπειες που επιφέρει φαίνονται:

- α - Στην οικογενειακή συνοχή:

Τα άτομα που μετακινούνται προς ανώτερα κοινωνικά στρώματα, προσπαθούν να κοινωνικοποιηθούν με άτομα της νέας θέσης που βρέθηκαν, με

αποτέλεσμα να αποκλίνουν από το δικό τους οικογενειακό κύκλωμα. Το ίδιο συμβαίνει και σε όσους μετακινούνται προς τα κάτω.

- β - Στην ψυχική υγεία των μετακινούμενων:

Τα άτομα που μετακινούνται είτε προς τα πάνω είτε προς τα κάτω χρειάζονται χρόνο να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες με αποτέλεσμα να φθείρονται ψυχικά. Ερευνες έχουν αποδείξει ότι μεγαλύτερο ψυχικό κόστος έχουν υποστεί άτομα που πραγματοποιήσαν ανοδική κινητικότητα, παρά άτομα που δεν έχουν μετακινηθεί.

- γ - Στην ιδεολογία:

Ατομα που παρουσιάζουν κινητικότητα προς τα κάτω είναι πιο συντηρητικά και συνήθως απορρίπτουν την ταυτότητα της εργατικής τάξης και προσδοκούν και για τους ίδιους αλλά κυρίως για τα παιδιά τους μια θέση στα μεσαία στρώματα.

- δ - Στην επαγγελματική αξιολόγηση:

Όταν μετακινούνται προς τα ανώτερα στρώματα δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στο επάγγελμά τους, θεωρώντας το μέσο που τους οδηγεί στα ανώτερα στρώματα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με την τρίτη έρευνα κλείνει ο κύκλος της έρευνάς μας για τις αντιλήψεις των σπουδαστών του Τ.Ε.Ι. για την Ελληνική κοινωνία.

Στην έρευνα αυτή που ασχολούμαστε με τις "κοινωνικές ιεραρχίες και τις κοινωνικές τάξεις στην Ελλάδα", ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απαντήσεις σχετικά με το νοηματικό περιεχόμενο που έχει για τους σπουδαστές και τις σπουδάστριες ο όρος "κοινωνική τάξη".

Στην σχετική ερώτησή μας το 76,1 των ερωτόμενων αντιλαμβάνεται τις κοινωνικές τάξεις σαν ομάδες ή σύνολα ανθρώπων που είναι χωρισμένα με διάφορα κριτήρια όπως οικονομικά, μορφωτικά, κοινωνική καταγωγή, ενώ συχνά τις ταυτίζουν με τα επαγγελματικά στρώματα.

Σε ακόλουθη ερώτηση όπου τους ζητήθηκε να απαντήσουν "πόσες και ποιές κοινωνικές τάξεις υπάρχουν στην Ελλάδα" το 75% των Κοινωνικών Λειτουργών αναφέρει ότι υπάρχουν τρεις κοινωνικές τάξεις, η ανώτερη, η μεσαία, και η κατώτερη.

Αντίθετα, το σύνολο των σπουδαστών/στριων των Ηλεκτρολόγων και των Λογιστών δεν απαντά στο ερώτημα, ενώ στην προσπάθειά τους να τις χαρακτηρίσουν τις ταυτίζουν με τα επαγγελματικά στρώματα όπως Δικηγόροι - Εργάτες κ.τ.λ.

Συμπερασματικά αναφέρουμε ότι οι σπουδαστές των τεχνικών τμημάτων όπως είναι οι Ηλεκτρολόγοι και οι Λογιστές, όπου στα κύρια μαθήματά τους δεν ασχολούνται με την μελέτη της κοινωνίας με συνέπεια μα μην αντιλαμβάνονται την Ελληνική κοινωνία σαν διαιρεμένη σε τάξεις.

Σε άλλη ερώτησή μας γίνεται λόγος για την κοινωνική κινητικότητα και κατά πόσο βοηθά τους σπουδαστές το πτυχίο τους να κινηθούν κοινωνικά σε ανώτερα ή κατώτερα στρώματα απ'αυτά που ήδη βρίσκονται.

Αποφασιστικό κριτήριο για το πως μας απαντούν αποτελεί το κατά πόσο

θεωρούν την εκπαίδευση του Τ.Ε.Ι. ως παράγοντα κοινωνικής μετακίνησης.

Η ερώτηση είχε ως εξής: "Όταν πάρετε το πτυχίο σας, πιστεύετε ότι θα ανήκετε στην ίδια κοινωνική τάξη που είστε τώρα;" (ερώτηση 35)

Το 80,8% από τους σπουδαστές και το 73,5% από τις σπουδάστριες απάντησε ότι θα παραμείνει κοινωνικά στάσιμο και μετά την απόκτηση πτυχίου.

Το τόσο μεγάλο ποσοστό αυτών που πιστεύουν στην κοινωνική στασιμότητά τους σε αντίθεση με όσους πιστεύουν ότι θα μετακινηθούν μέσω πτυχίου (συνολικά το 22,9% σπουδαστές και σπουδάστριες) αποδίδεται στο ότι αυτοί κατά πλειοψηφία ανήκουν στα μεσαία στρώματα.

Ηδη βρίσκονται σε ένα υψηλό σκαλοπάτι της κοινωνικής ιεραρχίας οπότε ούτε ελπίζουν σε κάποια κοινωνική άνοδο ούτε πιστεύουν ότι με το πτυχίο του Τ.Ε.Ι. θα κατέβουν κοινωνικά.

Επιπλέον, όσοι απάντησαν ότι θα μετακινηθούν κοινωνικά χάρη στο πτυχίο που θα αποκτήσουν προέρχονται από τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα.

Σε άλλη ερώτηση ερευνήσαμε τις αντιλήψεις των σπουδαστών για την κοινωνική κινητικότητα στην σημερινή ελληνική κοινωνία.

Συγκεκριμένα γινόταν αναφορά στη δυνατότητα που έχουν οι άντρες και οι γυναίκες να μετακινηθούν σε διαφορετική τάξη απ'αυτήν των γονεών τους (Διαγενεακή κοινωνική κινητικότητα).

Το 87,2% των σπουδαστών και το 95,9% των σπουδαστριών απαντά θετικά στην δυνατότητα κοινωνικής μετακίνησης τόσο των αντρών όσο και των γυναικών.

Στη συνέχεια, ζητήσαμε από τους ερωτούμενους να περιγράψουν τους τρόπους που πετυχαίνεται η κοινωνική κινητικότητα των αντρών και των γυναικών. Οι τρόποι δόθηκαν σε τέσσερις προκαθορισμένες απαντήσεις ("Μόρφωση" - "Πολλά χρήματα" - "Πετυχημένος γάμος" - "υποστήριξη ισχυρών προσώπων").

Οι σπουδαστές πιστεύουν ότι οι άντρες πετυχαίνουν κοινωνική άνοδο με το

να βγάζουν πολλά χρήματα, ενώ αντίθετα η κοινωνική κινητικότητα των γυναικών πιστεύουν ότι επιτυγχάνεται μέσα από έναν "πετυχημένο γάμο".

Από την άλλη πλευρά, η πλειοψηφία των σπουδαστριών συμφωνεί με τους σπουδαστές για τον τρόπο που πετυχαίνουν κινητικότητα οι άντρες, ενώ αντίθετα πιστεύουν ότι οι γυναίκες πετυχαίνουν κινητικότητα με τη μόρφωση, κι όχι με τον γάμο.

Από την διαφορά στις απαντήσεις για τον τρόπο που οι γυναίκες πετυχαίνουν κοινωνική κινητικότητα, μπορούμε να υποθέσουμε τα εξής:

Από την πλευρά των σπουδαστριών, πιθανόν να δίνουν μεγαλύτερη σημασία στη μόρφωση των γυναικών γιατί έμμεσα αναγνωρίζουν στον εαυτό τους τη δυνατότητα να ανέβουν κοινωνικά με τις σπουδές τους, με τις δικές τους δυνατότητες κι όχι μέσω του άντρα που θα πατρευτούν.

Αντίθετα, θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε τους σπουδαστές - μέσα από την απάντηση για τον τρόπο κοινωνικής ανόδου των γυναικών - σαν πιο συντηρητικούς. Εμένουν σε παλαιότερες αντιλήψεις και υποστηρίζουν κοινωνικές προκαταλήψεις.

Στην ερώτηση 3.11 του ερωτηματολογίου μας, ζητήθηκε από τους σπουδαστές και τις σπουδάστριες να σκιαγραφήσουν την εικόνα του Έλληνα "μικροαστού", όπως οι ίδιοι την αντιλαμβάνονται.

Η ερώτηση είχε ως εξής:

"Πολλοί μιλούν σήμερα για τον Έλληνα μικροαστό: Όταν ακούτε την φράση αυτή ποιά εικόνα σας έρχεται στο νού; Δηλαδή περιγράψτε το είδος του ανθρώπου στον οποίο ταιριάζει ο χαρακτηρισμός αυτός: Πως ζει, πως σκέπτεται.

Όπως παρατηρεί η Λαμπίρη - Δημάκη Ιωάννα "στην Ελληνική πραγματικότητα και ιδίως σε ορισμένους κύκλους διανοουμένων ο "μικροαστός" δεν είναι όρος ουδέτερος, αλλά ιδεολογικά φορτισμένος συχνότερα αρνητικά παρά θετικά,

αντικείμενο περισσότερο κριτικής παρά παραδοχής" (Λαμπίρη - Δημάκη Ι. "Η Ελληνική κοινωνία στη φοιτητική συνείδηση" σελ. 100 - 101).

Ο Φίλιας παρατηρεί ότι: "Οι Έλληνες διανοούμενοι προέρχονται στη συντριπτική πλειοψηφία τους από τα μικροαστικά στρώματα. Είναι ευθύς εξ'αρχής ξεκρέμαστοι και αιωρούμενοι ανάμεσα στους μεγαλοαστούς και στον πολύ λαό. Ερωτοτροπούν με την ιδέα ότι θα βοηθήσουν κάποτε τον "κοσμάκη" να δει την αλήθεια, το όνειρό τους όμως είναι να τους αποδεχτεί μια μέρα η "καλή κοινωνία" (Φίλιας Β. "Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις" σελ. 99).

Η εικόνα που επικρατεί για τον "μικροαστό" δεν είναι ευχάριστη.

Οι απαντήσεις που πήραμε ήταν ποικίλλες και ανομοιογενείς μεταξύ τους, ώστε να μην μπορέσουμε να τις ταξινομήσουμε σε ομάδες.

Πάντως, το μεγαλύτερο ποσοστό σπουδαστών και σπουδαστριών χαρακτηρίζουν αρνητικά τον Έλληνα "μικροαστό".

Μερικές από τις αρνητικές αξιολογήσεις είναι ότι "βλέπει πολύ T.V." "είναι Δημόσιος Υπάλληλος" "Ζει σε μεγαλούπολη" "Ζει μίζερα" "Ασχολείται με την πολιτική" κ.τ.λ.

Στην επόμενη ερώτηση υπάρχει ένας κατάλογος με 19 αντιπροσωπευτικά επαγγέλματα όπου ζητάμε από τους σπουδαστές να κατατάξουν το καθένα απ'αυτά ανάλογα με το κύρος που πιστεύουν ότι καθένα απολαμβάνει στην Ελληνική κοινωνία. Τα επαγγέλματα είναι: Αγρότης - Παπάς - Στρατιώτης - Αστυφύλακας - Καθηγητής Μέσης Εκπαίδευσης - Ερευνητής σε Κέντρα Ερευνών - Ηθοποιός - Ποδοσφαιριστής - Βουλευτής - Τηλεπαρουσιαστής - Ειδικευμένος Εργάτης - Ανειδίκευτος Εργάτης - Δικαστικός - Δικηγόρος - Γιατρός - Μικρο-μεσαίος επιχειρηματίας - Μεγαλοβιομήχανος - Εφοπλιστής - Κοινωνικός Λειτουργός.

Για καλύτερη επεξεργασία και μόνον των αποτελεσμάτων, χωρίσαμε τα επαγγέλματα σε υποομάδες:

A. Τα επαγγέλματα που σχετίζονται με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας

Σ'αυτήν την υποομάδα εντάσσουμε το επάγγελμα του τηλεπαρουσιαστή, του ηθοποιού και του ποδοσφαιριστή όχι επειδή η εργασία τους σχετίζεται με τα Μ.Μ.Ε., όσο προβάλλονται έντονα τα επαγγέλματα αυτά και λαμβάνουν δημοσιότητα μέσα από τα Μ.Μ.Ε.

Και για τα τρία παραπάνω επαγγέλματα οι σπουδαστές/στρίες πιστεύουν ότι απολαμβάνουν υψηλό κύρος στην Ελληνική Κοινωνία.

Τα επαγγέλματα αυτά πέρα της δημοσιότητας που παίρνουν έχουν συνδεθεί και με υψηλές αποδοχές, δύο στοιχεία αρκετά δελεαστικά στους νέους.

B. Τα επιστημονικά επαγγέλματα

Εδώ κατατάξαμε τα επαγγέλματα που ασκούνται από επιστημονικά καταρτισμένα άτομα όπως είναι το επάγγελμα του Ερευνητή, του Καθηγητή Μέσης Εκπαίδευσης, του Δικαστικού, του Δικηγόρου, του Γιατρού και του Κοινωνικού Λειτουργού.

Με εξαίρεση το επάγγελμα του Καθηγητή και Κοινωνικού Λειτουργού, που απολαμβάνει μέτριο κύρος στην κοινωνία, οι πλειοψηφία των ερωτώμενων πιστεύει στο υψηλό κύρος που κατέχουν τα υπόλοιπα επαγγέλματα.

Γίνεται φανερό ότι οι σπουδαστές/στρίες έχουν την τάση να θεωρούν την επιστημονική γνώση και κατάρτιση στοιχείο σημαντικό για την προσωπικότητα του ανθρώπου και προσδιοριστικό για το κύρος που απολαμβάνει το επάγγελμα.

Είναι αξιοσημείωτο ότι οι ερωτώμενοι προέρχονται από το χώρο του Τ.Ε.Ι. και

ενώ σε προηγούμενες ερωτήσεις θεωρούσαν το πτυχίο του Τ.Ε.Ι. ως μέσο για να παραμείνουν στην κοινωνική τάξη που βρίσκονται (Μεσαία) ή να ανέβουν κοινωνικά, κατατάσσουν το επάγγελμα του Κοινωνικού Λειτουργού (επαγγελματία που εκπαιδεύεται στα Τ.Ε.Ι.) στα επαγγέλματα με μέτριο κύρος.

Εδώ μπορούμε να εξηγήσουμε την στάση που κρατούν εαν πάρουμε υπόψη τις χρηματικές απολαβές του Κ.Λ. οι οποίες δεν είναι καθόλου αξιοζήλευτες.

Γ. Επαγγέλματα εξουσίας

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα επαγγέλματα που συνδέονται με την άσκηση εξουσίας, όπως το επάγγελμα του Βουλευτή, του Στρατιωτικού, του Αστυφύλακα, του Παπά.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που πήραμε, τα παραπάνω επαγγέλματα με εξαίρεση αυτό του Βουλευτή, απολαμβάνουν μέτριο κύρος στην κοινωνία μας.

Ο στρατιωτικός, ο αστυφύλακας και ο παπάς αποτελούν σήμερα, εκτελεστικά όργανα τα οποία έπαψαν με τον καιρό να κατέχουν τον τίτλο των "σημαντικών" προσώπων ακόμα και στην επαρχία, όπου παλαιότερα είχαν αυξημένο κύρος.

Ο σημερινός νέος είναι περισσότερο αυτεξούσιος κι ανεξάρτητος ώστε να δέχεται να μετατραπεί σε εκτελεστή διαταγών.

Επιπλέον, αυτά τα επαγγέλματα συνδέονται με χαμηλή μόρφωση και εισόδημα σε αντίθεση με το επάγγελμα του Βουλευτή τίτλος του οποίου δίνεται σε κάποιον με λαϊκή βούληση.

Δ. Επιχειρηματικά επαγγέλματα

Στην υποομάδα αυτή εντάσσουμε τα επαγγέλματα του μικρομεσαίου επιχειρηματία, του μεγαλοβιομήχανου και του εφοπλιστή.

Με εξαίρεση τον μικρομεσαίο επιχειρηματία, οι σπουδαστές συμφωνούν ότι τα άλλα δύο επαγγέλματα απολαμβάνουν υψηλό κύρος.

Είναι φανερό ότι τα δύο αυτά επαγγέλματα αντλούν υψηλό κύρος από την οικονομική άνεση που τα χαρακτηρίζει και κατά προέκταση από τον τρόπο ζωής που κάνουν όσοι τα σκούν.

Το επάγγελμα του μικρομεσαίου επιχειρηματία έχει μέτριο κύρος γιατί όπως παρατηρεί και η Λαμπίρη - Δημάκη Ιωάννα "η έννοια του μικρο-μεσαίου επιχειρηματία είναι συνυφασμένη με την έννοια του ανθρώπου που ανήκει στην λεγόμενη μικροαστική τάξη, τα μέλη της οποίας και ο τρόπος συμπεριφοράς τους είναι αντικείμενο επικρίσεων από μερίδα της Ελληνικής Κοινωνίας και ιδίως των διανοούμενων " (Λαμπίρη - Δημάκη Ιωάννα " Η Ελληνική Κοινωνία στη Φοιτητική συνείδηση" σελ. 113).

Ε. Τα χειρωνακτικά επαγγέλματα

Στην τελευταία υποομάδα ανήκουν τα επαγγέλματα του αγρότη, του ανειδίκευτου και του ειδικευμένου εργάτη.

Από αυτά τα επαγγέλματα, ο αγρότης και ο ανειδίκευτος εργάτης απολαμβάνουν χαμηλό κύρος στην Ελληνική κοινωνία.

Η χαμηλή οικονομική τους κατάσταση, η ελάχιστη μόρφωσή τους και ο "φειδωλός" τρόπος ζωής των ατόμων που ασχολούνται με αυτά τα επαγγέλματα, είναι

αιτία για την κατάταξή τους στα επαγγέλματα με χαμηλό κύρος.

Τελειώνοντας τον κύκλο της έρευνας, κλείνουμε με δύο ερωτήματα που σχετίζονται άμεσα με την αλλαγή της Ελληνικής κοινωνίας.

Στην ερώτηση 3.14 "Η Ελληνική κοινωνία χρειάζεται να αλλάξει;" το 74,4% των σπουδαστών και το 83,7% των σπουδαστριών μας έδωσε θετική απάντηση. Το 25,5% των σπουδαστών θεωρεί ότι δεν πρέπει να αλλάξει όπως κι το 16,2% των σπουδαστριών.

Σε αμέσως επόμενη ερώτηση περιγράφουν τι ακριβώς είναι αυτό που πρέπει να αλλάξει. Το 43,4% των ερωτόμενων εξηγεί ότι αυτό που πρέπει να αλλάξει είναι η νοοτροπία των Ελλήνων. Η αλλαγή της νοοτροπίας των Ελλήνων γίνεται αντιληπτή ως στροφή από παλιές συντηρητικές ιδέες και αξίες σε πιο προοδευτικές στα νέα Δυτικά Ευρωπαϊκά πρότυπα.

Το 22,4% των ερωτόμενων θεωρεί ότι χρειάζεται να παίψει να υπάρχει "κοινωνική ανισότητα" μα αποτέλεσμα να δημιουργείται "κοινωνικός ρατσισμός".

Εδώ την κοινωνική ανισότητα την εννοούν περισσότερο με την έννοια της αξιοκρατίας για την κατοχή των θέσεων εργασίας.

Το 11,8% απαντά ότι χρειάζεται να αλλάξει η Παιδεία, η οποία πρέπει να βελτιωθεί και να προσαρμοστεί στα νέα ερεθίσματα και τις πνευματικές ανησυχίες των νέων σήμερα. Ενώ το 9,2% θεωρεί ότι πρέπει να αλλάξει η πολιτική σκηνή του τόπου, το 8% συμφωνεί να αλλάξει η δομή της κοινωνίας, να γίνει δηλαδή ριζική αναδιάρθρωση, ενώ τέλος το 5,3% θεωρεί ότι πρέπει να αλλάξει το κοινωνικο-οικονομικό σύστημα της Ελληνικής κοινωνίας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Στόχος κάθε έρευνας χωριστά ήταν να επισημάνουμε σε γενικές γραμμές την συντηρητικότητα ή την προοδευτικότητα της στάσης των σπουδαστών του ΤΕΙ και των τριών τμημάτων, απέναντι στην Ελληνική κοινωνία.

Τα ερωτηματολόγια περιελάμβαναν συνολικά 31 ερωτήσεις κοινές για τους σπουδαστές και τις σπουδάστριες, 4 ερωτήσεις που απευθύνονται μόνο στις σπουδάστριες και 4 ερωτήσεις μόνο στους σπουδαστές. Και στις τρεις έρευνες τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν επί τόπου στην αίθουσα διδασκαλίας από τους σπουδαστές του Δ' εξαμήνου των τμημάτων Ηλεκτρολογίας, Λογιστικής και Κοινωνικής Εργασίας.

Οι αντιδράσεις των σπουδαστών απέναντι στο ερωτηματολόγιο ήταν κατά πλειοψηφία θετικές, όπως προκύπτει από τις απαντήσεις στην ερώτηση που συμπεριλάβαμε στο ερωτηματολόγιο της τρίτης έρευνας: " πώς σας φάνηκε το ερωτηματολόγιο; Σχολιάστε το".

Το 89,7% απάντησε θετικά τονίζοντας κυρίως την δυνατότητα που τους πρόσφερε να προβληματιστούν για την Ελληνική κοινωνία και να εκφράσουν τις απόψεις τους. Επισήμαναν την αναγκαιότητα να γίνουν κι άλλες τέτοιες έρευνες στο μέλλον, για να μπορούν οι νέοι να εκφράζουν τη γνώμη τους. Το 5,3% απάντησε ότι ήταν κουραστικό εξ'αιτίας των πολλών ερωτήσεων που περιελάμβανε, ενώ το 5% βρήκε την τρίτη έρευνα - για τις κοινωνικές - τάξεις δύσκολη.

ΠΡΩΤΗ ΕΡΕΥΝΑ

Στόχος της μικρής πρώτης έρευνας ήταν να επισημάνουμε σε γενικές γραμμές την συντηρητικότητα ή προορευτικότητα των σπουδαστών τόσο απέναντι στο θεσμό του γάμου και στους τρόπους σύναψής του (πολιτικός - θρησκευτικός γάμος) όσο και στον θεσμό του διαζυγίου και στις προϋποθέσεις που αυτό "πρέπει" να δίνεται.

Σημειώνουμε ότι το οικογενειακό Δίκαιο αναθεωρήθηκε με τον Νόμο 1329 Φ.Κ.Ε. 25/18-2-83, όπου στις νέες διατάξεις εκτός των άλλων συμπεριλαμβάνεται το δικαίωμα τέλεσης πολιτικού γάμου καθώς και ο εκσυγχρονισμός του διαζυγίου όπου για πρώτη φορά καθιερώνονται δύο μόνο είδη διαζυγίου:

- α) Το συναινετικό, όταν συμφωνούν και οι δύο σύζυγοι και
- β) Το διαζύγιο εξαιτίας ισχυρού κλονισμού της έγγαμης σχέσης.

ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

A: ΓΕΝΙΚΑ Η ΝΟΟΤΡΟΠΙΑ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΩΝ ΕΙΝΑΙ ΣΤΗΝ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ

Η γνώμη των σπουδαστών κρίθηκε ως προοδευτική ή συντηρητική με βάση το αν οι σπουδαστές με τις απαντήσεις τους εκδήλωσαν θετική στάση απέναντι στην υπάρχουσα φιλελευθεροποίηση του θεσμού του γάμου π.χ. υπέρ του πολιτικού γάμου καθώς και στην έκδοση διαζυγίου.

Στην τέλεση πολιτικού γάμου προοδευτική στάση εκφράζει το 61,2% των σπουδαστών και σπουδαστριών. Το 24,5% των σπουδαστών εμφανίζονται συντηρητικοί.

Στο θέμα έκδοσης διαζυγίου η πλειοψηφία των σπουδαστών και των σπουδαστριών κρίθηκε συντηρητική αφού στην ερώτηση "αν ο γάμος πρέπει να μένει αδιάλυτος και να καταβάλλεται κάθε θυσία για την διατήρησή του" το 63,5% έδωσε θετική απάντηση. Προοδευτική στάση εκφράζει το 31,3% ενώ το 5,2% δεν έχει γνώμη.

B: ΕΜΦΑΝΙΖΟΝΤΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΤΗΝ ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΩΝ

Εδώ μας ενδιαφέρει να δούμε τη στάση των γυναικών απέναντι στο διαζύγιο. Πραγματι το 83,7% των σπουδαστριών συμφωνεί για την έκδοση διαζυγίου όταν κλονιστούν οι σχέσεις του ζευγαριού. Η διαπίστωση αυτή έχει ενδιαφέρον γιατί καταρρέει ο μύθος που ήθηλε τις γυναίκες συντηρητικές στο θέμα του διαζυγίου

λόγω της συναισθηματικής και κοινωνικής ανασφάλειας που συναισθάνονται.

Αντίθετα οι άντρες αποδείχτηκαν πιο συντηρητικοί αφού θετικά απάντησε το 68,1%. Η διαφορά ανάμεσα στις θετικές απαντήσεις σπουδαστριών & σπουδαστών κυμαίνονται στις 15,6% ποσοστιαίες μονάδες.

Γ: ΤΟΣΟ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΣΟ ΚΑΙ Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΑΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ

Τόσο οι σπουδαστές όσο και οι σπουδάστριες που υπέστησαν την πολιτισμική επίδραση της μεγαλούπολης όσο και οι σπουδαστές και οι σπουδάστριες της κλειστής κοινωνίας δεν παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές στις απαντήσεις τους.

Επίσης, ο παράγοντας του φύλου δεν λειτουργεί μέσα στο πολιτισμικό κλίμα της επαρχίας ανασταλτικά πάνω στην ανάπτυξη εκσυγχρονισμού ιδεών.

Οι γυναίκες της επαρχίας σήμερα, είναι περισσότερο κοινωνικοποιημένες, τόσο λόγω της μόρφωσης όσο και των ποικίλων ερεθισμάτων που δέχονται με αποτέλεσμα να υιοθετούν προοδευτικές ιδέες.

Δ: ΟΙ ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ ΠΟΥ ΕΡΕΥΝΗΣΑΜΕ ΘΕΩΡΟΥΝ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ "ΤΗΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑ" ΤΗΣ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΤΩΝ ΣΥΖΥΓΩΝ.

Παρατηρούμε ότι σήμερα οι νέοι προχωρούν στην σύναψη γάμου σε αρκετά

νεαρή ηλικία απ'ότι στο παρελθόν, γεγονός που έχει ως συνέπεια την αύξηση των διαζυγίων.

Όπως διαπιστώνει η Λαμπίρη - Δημάκη Ιωάννα: "Σύμφωνα με ορισμένους κοινωνιολόγους, όσο περισσότερα αναμένει ένα άτομο από τη σχέση του γάμου τόσες περισσότερες πιθανότητες έχει αυτή να διαλυθεί, αν το χάσμα μεταξύ της οικογενειακής πραγματικότητας και των συναισθηματικών προσδοκιών αποδειχθεί συν τω χρόνω αγεφύρωτο, και τόσο περισσότερες είναι οι πιθανότητες για τη σύναψη δεύτερου γάμου". (Λαμπίρη - Δημάκη Ιωάννα "Η Ελληνική κοινωνία στη φοιτητική συνείδηση" σελ. 34).

Οι Έλληνες σπουδαστές θεωρούν στην πλειοψηφία τους σαν πρωταρχικό παράγοντα για την διατήρηση του γάμου α) την συναισθηματική έλξη, β) την κατανόηση - συντροφικότητα και γ) την ύπαρξη παιδιών.

Ελάχιστοι είναι αυτοί που σαν πρωταρχικό παράγοντα θεώρησαν α) την κοινή ιδεολογία β) το οικονομικό συμφέρον.

Όπως φαίνεται από τις απαντήσεις, οι νέοι σαν βάση του γάμου θεωρούν τις αρμονικές διαπροσωπικές σχέσεις του ζευγαριού. Αυτή είναι μια φιλελεύθερη ιδέα, που όμως εξακολουθεί να θεωρείται επικίνδυνη από την παλαιότερη γενιά.

Γεγονός είναι ότι στις πρώτες προτεραιότητες για την διατήρηση του γάμου, οι σπουδαστές θεωρούν ως τρίτο σημαντικό παράγοντα την ύπαρξη παιδιών, αντίληψη παραδοσιακή όπου η διάλυση του γάμου θεωρείται "αμάρτυμα" όταν υπάρχουν παιδιά.

Αξίζει τέλος να σημειωθεί, ότι η ύπαρξη κοινής ιδεολογίας δεν θεωρείται τόσο σημαντικός παράγοντας. Αντίληψη προοδευτική, γιατί επιτρέπει στους συζύγους να διαμορφώνουν την δική τους ιδεολογία (κυρίως πολιτική).

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΡΕΥΝΑ

Στην έρευνα αυτή μας ενδιαφέρει εαν η στάση που κράτησαν οι σπουδαστές για τους κοινωνικούς ρόλους των δύο φύλων, είναι προοδευτική ή συντηρητική.

Από τις απαντήσεις που μας έδωσαν εκδήλωσαν θετική στάση για τους νέους ρόλους που αναλαμβάνουν στην Ελληνική κοινωνία τόσο οι γυναίκες όσο και οι άντρες.

A. ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΝΕΕΣ ΑΞΙΕΣ

Από τις απαντήσεις φαίνεται ότι οι σπουδαστές υιοθετούν νέες αξίες για τις σχέσεις των δύο φύλων στην Ελληνική Κοινωνία τόσο στα δικαιώματα όσο και στις υποχρεώσεις.

- Ο ρόλος της γυναίκας δεν περιορίζεται μόνο στην οικογένεια και ο ρόλος του άντρα στον κοινωνικό χώρο. Οι γυναίκες σήμερα εργάζονται, συμμετέχουν στα κοινά και οι άντρες βοηθούν στην οικιακή εργασία και στην ανατροφή των παιδιών.
- Η γυναίκα δεν ολοκληρώνεται μόνο μέσα από τον γάμο και την μητρότητα, αλλά με την ανάπτυξη της σαν αυτόνομη οντότητα,
- Η γυναίκα σήμερα ασχολείται με την πολιτική ζωή - χωρίς προκαταλήψεις.
- Οι άντρες δεν νιώθουν κατώτερη την γυναίκα και δεν ντρέπονται εαν η δική τους γυναίκα είναι επαγγελματικά πιο επιτυχημένη απ'αυτούς.

**B. ΤΟΣΟ ΟΙ ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ ΟΣΟ ΚΑΙ ΟΙ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ ΥΙΟΘΕΤΟΥΝ
"ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ" ΓΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΕΣ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ.**

Σε ερώτηση "εαν υπάρχουν κατέξοχην ιδιότητες που χαρακτηρίζουν την προσωπικότητα της γυναίκας;" το 53,2% των σπουδαστών και το 48,9% των σπουδαστριών απαντά θετικά. Το 29,7% των σπουδαστών και το 28,6% των σπουδαστριών απαντά αρνητικά ενώ δεν γνωρίζει το 17% των σπουδαστών και το 22,5% των σπουδαστριών.

Σε άλλη ερώτηση για το αν υπάρχουν καθαρά ανδρικές ιδιότητες, το 53,2% των σπουδαστών και το 18,4% των σπουδαστριών απαντά θετικά, ενώ αρνητικά απάντησε το 31,9% των σπουδαστών και το 38,8% των σπουδαστριών, άγνοια δηλώνει το 14,9% των σπουδαστών και το 42,8% των σπουδαστριών.

Αυτές οι παρατηρήσεις φαίνονται μικρές κι ασήμαντες λεπτομέρειες αλλά καθοριστικές μέσα στην καθημερινότητά τους, για τη διαίωνιση της αντιδραστικής ιδεολογίας.

Η κοινωνία μας χαρακτηρίζεται από φυλετικό διαχωρισμό. Ο βιολογικός διαχωρισμός των ανθρώπων σε αρσενικό και θηλυκό παραχώρησε τη θέση του στον ιδεολογικό διαχωρισμό με σταθερά κι απόλυτα προσδιορισμένα χαρακτηριστικά στο κάθε φύλο.

Αυτά τα στοιχεία "εμφυτεύονται" στην συνείδηση της νέας γενιάς τόσο μέσα από την οικογένεια και το σχολείο όσο και από το κοινωνικό σύνολο.

ΤΡΙΤΗ ΕΡΕΥΝΑ

Στην τρίτη και τελευταία έρευνα μελετάμε την αντίληψη των σπουδαστών για την ελληνική ταξική δομή καθώς και τον προσδιορισμό της κοινωνικής τους τάξης με βάση το επάγγελμα του πατέρα τους. Η έρευνα αυτή εντάσσεται στα πλαίσια της κοινωνικής διαστρωμάτωσης.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ

1. Κυρίαρχη είναι η αντίληψη των σπουδαστών και των σπουδαστριών ότι η Ελληνική κοινωνία χρειάζεται να αλλάξει. θετικά απάντησε το 74,4% των σπουδαστών και το 83,7% των σπουδαστριών.

Για τους σπουδαστές η Ελληνική κοινωνία χρειάζεται να γίνει πιο προοδευτική, να πάψουν να επικρατούν νοοτροπίες που εμποδίζουν την εξέλιξη αυτού του τόπου.

2. Ομόφωνη είναι η άποψη ότι η Ελληνική κοινωνία είναι διαιρεμένη σε κοινωνικές τάξεις. Θετικά απάντησε το 95,8% των σπουδαστών και το 97,9% των σπουδαστριών.

Παρά το γεγονός ότι το σύνολο των σπουδαστών θεωρεί διαιρεμένη την Ελληνική κοινωνία σε τάξεις, όταν ρωτήθηκε ποιές είναι αυτές, κυρίως οι σπουδαστές του τμήματος Λογιστικής & Ηλεκτρολογίας, δεν έδωσαν ικανοποιητική απάντηση.

Εδώ μπορούμε να θεωρήσουμε ως αιτία την εξειδικευμένη γνώση που παίρνουν οι σπουδαστές αυτών των τμημάτων.

3. Από την έρευνά μας προκύπτει ότι τα επαγγέλματα του γιατρού, του δικαστικού, (οικονομικά - επιστημονικά κριτήρια) του εφοπλιστή και του μεγαλοβιομήχανου (οικονομικά κριτήρια), συγκεντρώνουν την σπουδαστική συναίνεση ως προς το ότι απολαμβάνουν υψηλό κύρος στην Ελληνική κοινωνία.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ορισμένα παραδοσιακά επαγγέλματα όπως του κληρικού, του καθηγητή και του αστυφύλακα, όπου σε παλαιότερες εποχές λάμβαναν υψηλό κόστος, έχουν χάσει την αίγλη τους. Επίσης, στην σπουδαστική συνείδηση το επάγγελμα του εργάτη δεν λαμβάνεται ενιαία αλλά διαχωρίζουν τους ανειδίκευτους από τους ειδικευμένους εργάτες, απολαμβάνοντας οι μεν πρώτοι χαμηλό κύρος οι δε άλλοι μέτριο.

Το φύλο επηρεάζει την κοινωνική αξιολόγηση των επαγγελμάτων (ως προς, δηλαδή, το ποιο συγκεκριμένο επάγγελμα θεωρείται ότι απολαμβάνει ψηλό, μέτριο, χαμηλό κύρος στην Ελληνική κοινωνία). Για παράδειγμα, οι σπουδάστριες θεωρούν ότι τα επιχειρηματικά επαγγέλματα (εφοπλιστή) λαμβάνουν υψηλό κύρος ενώ οι σπουδαστές αποδίδουν υψηλό κύρος στα επιστημονικά επαγγέλματα (Γιατρού).

4. Οι σπουδάστριες πιστεύουν ότι θα πετύχουν κοινωνική άνοδο μόνο με την μόρφωση ενώ οι σπουδαστές πιστεύουν ότι οι γυναίκες ανεβαίνουν κοινωνικά μέσω ενός γάμου.

5. Η κοινωνική τάξη φαίνεται ότι επηρεάζει τις αντιλήψεις για την ανάγκη επιβράβευσης της αξιοκρατίας από την κοινωνία, δηλαδή για το είδος των ανταμοιβών που η κοινωνία πρέπει να δίνει στα πιο ταλαντούχα μέλη της.

"Υπέρ" της επιβράβευσης είναι το 65,9% των σπουδαστών και το 65,3% των σπουδαστριών, ενώ "κατά" τάχτηκε το 34,1% των σπουδαστών και το 34,7% των σπουδαστριών.

Οι σπουδαστές της μεσαίας τάξης τάσσονται υπέρ της αναγνώρισης πιο συχνά από τους σπουδαστές των εργατικών κι αγροτικών στρωμάτων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ .Α.

Στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας μας κάνουμε μία έρευνα η οποία έχει σκοπό να καταγράψει τις απόψεις ενός ορισμένου αριθμού σπουδαστών/στριών τμημάτων του Τ.Ε.Ι. Πάτρας.

Η μελέτη μας διερευνά τις στάσεις και την αντίληψη των σπουδαστών για την Ελληνική κοινωνία. Στο ερωτηματολόγιο που σας παρακαλούμε να συμπληρώσετε υπάρχουν ερωτήσεις γύρω από τα εξής θέματα:

- 1) αντιλήψεις γύρω από το γάμο και το διαζύγιο.**
- 2) τους κοινωνικούς ρόλους ανάλογα με το φύλο.**
- 3) τις κοινωνικές ιεραρχίες στην Ελλάδα - κοινωνικές τάξεις.**

Οι απαντήσεις σας θα μας βοηθήσουν να μελετήσουμε τις όποιες αλλαγές έχουν σημειωθεί στη στάση των σπουδαστών/στριών συγκριτικά με παλαιότερη έρευνα και να ενημερωθούμε για τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται η σημερινή νεολαία την κοινωνία.

Όπως βλέπετε δε ζητάμε το όνομα σας.

Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο.

Παρακαλούμε να απαντήσετε με ειλικρίνεια και υπευθυνότητα σε ΟΛΕΣ τις ερωτήσεις. (Ερωτηματολόγιο το οποίο έχει αναπάντητες ερωτήσεις είναι άκυρο).

Σας ευχαριστούμε

Οι σπουδάστριες

Κυριοπούλου Στέλλα   Λαγουδάρη Φαίη

**ΤΕΙ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ Σ.Ε.Υ.Π.
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ**

Νοέμβριος 1992

ΕΡΕΥΝΑ: ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 1

ΘΕΜΑ: Αντιλήψεις γύρω από το γάμο και το διαζύγιο

1. Σπουδαστής

Σπουδάστρια

Εξάμηνο

2. Τμήμα: Κοινωνικοί Λειτουργοί

.....

Λογιστές

.....

Ηλεκτρολόγοι

.....

3. Τα περισσότερα χρόνια της ζωής σας τα ζήσατε σε:

(α) Χωριό (μέχρι 2000 κάτοικοι)

(β) Κωμόπολη (2-10000 κάτοικοι)

(γ) Πόλη (από 10000 - 100000 κάτοικοι)

(δ) Μεγαλούπολη (Πάτρα - Θεσσαλονίκη - Αθήνα - Πειραιάς)

4. Ποιά είναι ή ήταν η κύρια εργασία του πατέρα σας, (παρακαλούμε να απαντήσετε με κάθε λεπτομέρεια, όπως οδηγός ταξί, προσωπάρχης ιδιωτικής επιχείρησης κ.τ.λ.)

5. Η μητέρα σας εργάζεται ή είχε εργαστεί οποιαδήποτε εποχή της ζωής της:

Ναί

Όχι

5α. Αν ΝΑΙ:

Ποιά η κύρια εργασία τώρα ή τότε (παρακαλούμε να απαντήσετε και πάλι με μεγάλη λεπτομέρεια).

6. Νομίζετε ότι:

α) Ο γάμος πρέπει να είναι αδιάλυτος και επομένως να καταβάλλεται οποιαδήποτε θυσία και από τους δύο συζύγους για να διατηρηθεί.

«Κατ' αρχήν» συμφωνώ

«Κατ' αρχήν» διαφωνώ

Δεν έχω γνώμη

β) Ο γάμος δεν πρέπει να διαλύεται εύκολα, αλλά, όταν κλονισθούν οι σχέσεις και των δύο συζύγων, πρέπει να δίνεται το διαζύγιο.

«Κατ' αρχήν» συμφωνώ

«Κατ' αρχήν» διαφωνώ

Δεν έχω γνώμη

γ) Ο γάμος δεν έχει νόημα παρά εφόσον στηρίζεται στη συναισθηματική έλξη των δύο προσώπων και επομένως πρέπει να λύνεται μόλις οι σχέσεις των συζύγων παύουν να είναι αρμονικές.

«Κατ' αρχήν» συμφωνώ

«Κατ' αρχήν» διαφωνώ

Δεν έχω γνώμη

7. Από τους κάτω παράγοντες που μπορεί να θεωρηθούν ότι διατηρούν τον γάμο να αναφέρετε κατά σειρά προτεραιότητας τους τρεις παράγοντες που κατά τη γνώμη σας είναι οι κυριότεροι.

Σημ: Μέσα στα αντίστοιχα τετραγωνίδια να βάλετε «1» στον πρώτο παράγοντα, «2» στον δεύτερο και «3» στον τρίτο κατά σειρά σπουδαιότητας.

Η συναισθηματική έλξη

Το οικονομικό και κοινωνικό συμφέρον

Η συντροφικότητα και η κατανόηση

Τα παιδιά

Η κοινή ιδεολογία

8. Από μία δημοσιογραφική έρευνα προέκυψαν οι παρακάτω απόψεις γύρω από το θέμα του πολιτικού γάμου:

α) «Μόνον η θρησκεία μπορεί να δημιουργήσει μια οικογένεια και όχι μια ληξιαρχική πράξη»

«Κατ' αρχήν» συμφωνώ

«Κατ' αρχήν» διαφωνώ

Δεν έχω γνώμη

β) «Δεν παίζει ρόλο αν ο γάμος είναι πολιτικός ή θρησκευτικός, είναι θέμα του ζευγαριού το αν ζήσει ευτυχισμένα»

«Κατ' αρχήν» συμφωνώ

«Κατ' αρχήν» διαφωνώ

Δεν έχω γνώμη

**ΤΕΙ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ Σ.Ε.Υ.Π.
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ**

Νοέμβριος 1992

ΕΡΕΥΝΑ: ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΕΙΞΕΙΣ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 2

ΘΕΜΑ: Οι κοινωνικοί ρόλοι ανάλογα με το φύλο.

A. ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΩΝ

1. Νομίζετε ότι είναι επιθυμητό μέσα στην συζυγική ζωή άνδρας και γυναίκα εφόσον εργάζονται και οι δύο, να μοιράζονται εξίσου τις υποχρεώσεις του νοικοκυριού;

Ναί

Όχι

Δεν ξέρω

1α. Αν ΝΑΙ γιατί θεωρείτε αυτή την κατάσταση επιθυμητή;

.....
.....
.....

1β. Αν ΟΧΙ γιατί όχι;

.....
.....
.....

2. Νομίζετε ότι είναι επιθυμητό μέσα στην συζυγική ζωή, άνδρα και γυναίκα, εφόσον εργάζονται και οι δύο, να μοιράζονται εξίσου τις υποχρεώσεις για την ανατροφή των παιδιών;

Ναί

Όχι

Δεν ξέρω

2α. Αν ΝΑΙ γιατί θεωρείτε αυτή την κατάσταση επιθυμητή;

.....
.....
.....

2β. Αν ΟΧΙ γιατί όχι;

.....
.....
.....

3. Νομίζετε ότι μέσα στο χώρο της εργασίας είναι επιθυμητό άνδρες και γυναίκες, να υφίστανται την ίδια μεταχείριση εφόσον προσφέρουν το ίδιο; Δηλαδή και στα δύο φύλα να δίνονται:

α) Ισες δυνατότητες για πρόσληψη

Ναί Οχι Δεν ξέρω

β) Ιση αμοιβή

Ναί Οχι Δεν ξέρω

γ) Ισες δυνατότητες για προαγωγή

Ναί Οχι Δεν ξέρω

3α. ΜΟΝΟ ΑΝ ΕΧΕΤΕ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙ ΟΧΙ: γιατί όχι

α.....
.....
.....

β.....
.....
.....

γ.....
.....
.....

4. Νομίζετε ότι μέσα στο χώρο της πολιτικής εξουσίας (συγκεκριμένα μέσα στο Κοινοβούλιο) άνδρες και γυναίκες πρέπει να συμμετέχουν με ίσο ποσοστό;

Ναί

Οχι

Δεν ξέρω

4α. Αν ΟΧΙ γιατί όχι;

.....
.....
.....

5. Νομίζετε ότι γυναίκες και άνδρες πρέπει να ασχολούνται στον ίδιο βαθμό με τα κοινά (να δραστηριοποιούνται δηλαδή σε Συλλόγους, στο Δημο κ.τ.λ.);

Ναί

Οχι

Δεν ξέρω

5α. Αν ΟΧΙ γιατί όχι;

.....
.....
.....

6. Νομίζετε ότι σπουδαστές και σπουδάστριες πρέπει να απασχολούνται στον ίδιο βαθμό με:

α) Την πολιτιστική δουλειά των σπουδαστικών συλλόγων;

Ναί Οχι Δεν ξέρω

β) Την συνδικαλιστική - πολιτική δράση τους;

Ναί Οχι Δεν ξέρω

6α. ΜΟΝΟ ΑΝ ΕΧΕΤΕ ΣΗΜΕΙΩΜΕΙ ΟΧΙ: γιατί όχι.

α.....
.....
.....

β.....
.....
.....

7. Υπάρχουν κατά τη γνώμη σας κατ' εξοχήν γυναικείες ιδιότητες που χαρακτηρίζουν την προσωπικότητα της γυναίκας;

Ναί

Οχι

Δεν ξέρω

7α. Αν ΝΑΙ ποιές είναι αυτές;

.....
.....
.....

7β. Αν ΝΑΙ νομίζετε ότι οι ιδιότητες αυτές εμποδίζουν την γυναίκα να αναλαμβάνει και άλλους ρόλους εκτός από αυτούς της συζύγου και μητέρας;

Ναί

Οχι

Δεν ξέρω

ΜΟΝΟΝ ΑΝ ΤΗΝ ΕΜΠΟΔΙΖΟΥΝ: γιατί;

.....
.....
.....

8. Υπάρχουν κατά τη γνώμη σας καθαρά ανδρικές ιδιότητες που να χαρακτηρίζουν την προσωπικότητα του άνδρα;

Ναί

Όχι

Δεν ξέρω

8α. Αν ΝΑΙ ποιές είναι αυτές;

.....
.....
.....

9. Συμπληρώστε με την δική σας άποψη τις παρακάτω φράσεις:

(α) Ο ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΕΙΝΑΙ:

.....
.....
.....

(β) Ο ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡΑ ΕΙΝΑΙ:

.....
.....
.....

10. Σήμερα γίνεται συζήτηση για την οικογένεια ΔΙΠΛΗΣ ΚΑΡΙΕΡΑΣ, όπου άνδρας και γυναίκα θα ασκούν και οι δύο με ισοτιμία τον διπλό τους ρόλο, οικογενειακό και επαγγελματικό.

ΕΣΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ σας ικανοποιεί αυτός ο τύπος της οικογένειας;

Ναί

Όχι

Δεν ξέρω

10α. Αν ΟΧΙ γιατί όχι;

.....
.....
.....

10β. Νομίζετε ότι στην χώρα μας ο τύπος της οικογένειας {διπλής καριέρας} μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά;

Ναί

Όχι

Δεν ξέρω

10γ. Αν ΟΧΙ γιατί όχι;

.....
.....
.....

B: ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΝΕΤΑΙ ΜΟΝΟΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ

11. Όταν παντρευτείτε νομίζετε ότι θα θέλετε να εργαστείτε συγχρόνως;

Ναί

Όχι

Δεν ξέρω

11α. Αν ΟΧΙ γιατί όχι;

.....

.....

.....

12. Θέλετε όταν παντρευτείτε ο άντρας σας να σας βοηθάει;

(α) στο νοικοκυριό

Ναί

Όχι

Δεν ξέρω

Αν ΟΧΙ γιατί όχι;

.....

.....

.....

(β) στην ανατροφή των παιδιών

Ναί

Όχι

Δεν ξέρω

Αν ΟΧΙ γιατί;

.....

.....

.....

13. Θεωρείτε ότι το γεγονός ότι είστε ΓΥΝΑΙΚΑ;

(α) σας εμποδίζει να έχετε υψηλές φιλοδοξίες για την επαγγελματικής σας σταδιοδρομία;

Ναί

Όχι

Δεν ξέρω

Αν ΝΑΙ γιατί;

.....

.....

.....

(β) περιορίζει τις επιλογές που μπορεί να κάνετε στην καθημερινή σας ζωή (στον τρόπο της ιδιωτικής σας ζωής, στις σπουδές σας κ.τ.λ.);

Ναί

Όχι

Δεν ξέρω

Αν ΟΧΙ γιατί;

.....

.....

.....

14. Νομίζετε ότι η θέση σας μέσα στην κοινωνία θα ισχυροποιηθεί κυρίως με τον γάμο σας;

Ναί

Όχι

Δεν ξέρω

14α. Αν ΟΧΙ με ποιούς τρόπους θα ισχυροποιηθεί;

.....

.....

.....

Γ. ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΝΕΤΑΙ ΜΟΝΟ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ

15. Όταν παντρευτείτε θα θέλατε η γυναίκα σας να εργάζεται;

Ναί

Όχι

Δεν ξέρω

15α. Αν ΟΧΙ γιατί όχι;

.....
.....
.....

16. Όταν παντρευτείτε θα θέλατε να βοηθάτε την γυναίκα σας;

(α) στο νοικοκυριό

Ναί

Όχι

Δεν ξέρω

(β) στην ανατροφή των παιδιών

Ναί

Όχι

Δεν ξέρω

(β) στην ανατροφή των παιδιών

Ναί

Όχι

Δεν ξέρω

Αν ΟΧΙ γιατί όχι;

.....
.....
.....

17. Όταν παντρευτείτε θα θέλατε η γυναίκα σας να συμμετέχει στα κοινά (συνδράματα, επιτροπές κ.τ.λ.);

Ναί

Όχι

Δεν ξέρω

17a. Αν ΟΧΙ γιατί όχι;

.....
.....
.....

18. Ποιά αισθήματα θα σας προξενούσε η γυναίκα σας αν αυτή τύχαινε να είναι πιο πετυχημένη από σας στην επαγγελματική της σταδιοδρομία;

.....
.....
.....

**ΤΕΙ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ Σ.Ε.Υ.Π.
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ**

Νοέμβριος 1992

ΕΡΕΥΝΑ: ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 3

ΘΕΜΑ: Οι κοινωνικές ιεραρχήσεις στην Ελλάδα - Κοινωνικές τάξεις.

A. ΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΩΝ

1. Το μηνιαίο οικογενειακό σας εισόδημα (δηλαδή το εισόδημα όλων των μελών που μένουν στο πατρικό σπίτι).

α) Μέχρι 250.000 δραχ.

β) 251.000 - 500.000 δραχ.

γ) 501.000 και πάνω

B. ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΩΝ

2. Συχνά ακούμε ή διαβάζουμε τον όρο {κοινωνική τάξη} ή {κοινωνικές τάξεις}. Τι καταλαβαίνετε με τις λέξεις αυτές;

.....
.....
.....

2α. Νομίζετε ότι στην Ελλάδα έχουμε κοινωνικές τάξεις;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

2β. Αν ΝΑΙ από που συμπεραίνετε ότι υπάρχουν κοινωνικές τάξεις;

.....
.....
.....

2γ. Αν ΟΧΙ από που συμπεραίνετε ότι δεν υπάρχουν;

.....
.....
.....

25. ΑΝ ΝΟΜΙΖΕΤΕ ΟΤΙ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΤΑΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ;

πόσες νομίζετε ότι υπάρχουν και πως θα ονομάζατε κάθε μία από αυτές, σύμφωνα με αυτά που έχετε ακούσει, διαβάσει ή αντιληφθεί μόνο - η σας;

.....
.....
.....

3. Σε ποιά από τις παραπάνω κοινωνικές τάξεις κατατάσσετε τους γονείς σας σήμερα;
Στην.....

Εξηγήστε γιατί κατατάσσετε την οικογένεια σας στην τάξη αυτή;

.....
.....
.....

5. Όταν πάρετε το πτυχίο σας και αρχίσετε να εργάζεστε, πιστεύετε ότι θα εξακολουθείτε να ανήκετε στην ίδια κοινωνική τάξη που είστε τώρα;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

6. Αν ΟΧΙ:

Σε ποιά κοινωνική τάξη θα ανήκετε τότε;

Στην.....

7. Νομίζετε ότι στην σημερινή ελληνική κοινωνία (α) οι άνδρες και (β) οι γυναίκες έχουν την δυνατότητα να μεταπηδούν σε μια κοινωνική τάξη ανώτερη από αυτή στην οποία βρίσκονται οι γονείς τους;

ΑΝΔΡΕΣ

ΝΑΙ

ΟΧΙ

ΓΥΝΑΙΚΕΣ

ΝΑΙ

ΟΧΙ

7α. Αν ΝΑΙ: πως το πετυχαίνουν:

Σημειώστε Χ στο τετράγωνο που αντιστοιχεί στον τρόπο που θεωρείτε ποιά αποτελεσματικό: (μόνο σε ένα τρόπο)

	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
Κυρίως την μόρφωση	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Κυρίως με το να κερδίσουν πολλά χρήματα	☐	☐
Κυρίως με ένα πετυχημένο γάμο	☐	☐
Κυρίως με υποστήριξη από ισχυρά πρόσωπα	☐	☐

7β. ΑΝ ΝΟΜΙΖΕΤΕ ΟΤΙ ΚΑΝΕΝΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΤΡΟΠΟΥΣ ΔΕΝ ΠΑΙΖΕΙ ΡΟΛΟ: ΑΝΑΦΕΡΤΕ ΑΥΤΟΝ ΠΟΥ ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΕΣΕΙΣ ΣΑΝ ΤΟΝ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΟ:

ΟΙ ΑΝΔΡΕΣ

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

πετυχαίνουν με άλλο τρόπο:

ποιό;.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. Σκεφτείτε μια συγκεκριμένα οικογένεια που γνωρίζετε και που τοποθετείτε σε μια κοινωνική τάξη ανώτερη από τη δική σας.

Περιγράψτε όλα τα πράγματα σχετικά με την οικογένεια αυτή (τρόπο ζωής κ.τ.λ.) που σας κάνουν να την θεωρείτε ανώτερη:

.....

.....

.....

9. Σκεφτείτε μια συγκεκριμένη οικογένεια που γνωρίζετε και που τοποθετείτε σε μια κοινωνική τάξη κατώτερη από τη δική σας.

Περιγράψτε όλα τα πράγματα σχετικά με την οικογένεια αυτή (τρόπο ζωής κ.τ.λ.) που σας κάνουν να την θεωρείτε κατώτερη;

.....

.....

.....

10. Κατά την γνώμη σας στην ελληνική κοινωνία υπάρχουν περιπτώσεις ατόμων που κατεβαίνουν κοινωνικά: δηλαδή, που μεταπηδούν σε μία κοινωνική τάξη κατώτερη από αυτή των γονιών τους;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

10α. Αν ΝΑΙ γιατί νομίζετε ότι τους συμβαίνει αυτό;

.....

.....

.....

11. Πολλοί μιλούν σήμερα για τον Έλληνα μικροαστό; όταν ακούτε την φράση αυτή ποιά εικόνα σας έρχεται στο νου; Δηλαδή περιγράψτε το είδος του ανθρώπου στον οποίο ταιριάζει ο χαρακτηρισμός αυτός: πως ζεί, πως σκέπτεται:

.....

.....

.....

12. Ακολουθεί ένας κατάλογος 19 αντιπροσωπευτικών επαγγελμάτων. Κατατάξετε το κάθε ένα από αυτά ανάλογα με το κύρος που θεωρείτε ότι απολαμβάνει στην ελληνική κοινωνία.

	ΨΗΛΟ	ΜΕΤΡΙΟ	ΧΑΜΗΛΟ
- Αγρότης	☐	☐	☐
- Παπάς	☐	☐	☐
- Στρατιωτικός	☐	☐	☐
- Αστυφύλακας	☐	☐	☐
- Καθηγητής Μέσης	☐	☐	☐
- Ερευνητής σε Κέντρα Ερευνών	☐	☐	☐
- Ηθοποιός	☐	☐	☐
- Ποδοσφαιριστής	☐	☐	☐
- Βουλευτής	☐	☐	☐
- Τηλεπαρουσιαστής	☐	☐	☐
- Ειδικευμένος εργάτης	☐	☐	☐
- Ανειδίκευτος εργάτης	☐	☐	☐
- Δικαστικός	☐	☐	☐
- Δικηγόρος	☐	☐	☐
- Πατρός	☐	☐	☐
- Μικρο - μεσαίος επιχειρηματίας	☐	☐	☐
- Μεγαλοβιομήχανος	☐	☐	☐
- Εφοπλιστής	☐	☐	☐
- Κοινωνικός λειτουργός	☐	☐	☐

12α. Ποιό συγκεκριμένο επάγγελμα κατά τη γνώμη σας απολαμβάνει το μεγαλύτερο κύρος στην ελληνική κοινωνία και πιο το χαμηλότερο; Μπορεί να είναι και ένα επάγγελμα που δεν αναφέρθηκε παραπάνω.

- Το μεγαλύτερο κύρος έχει.....

- Το χαμηλότερο κύρος έχει.....

13. Πιστεύετε ότι οι διαφορές μεταξύ των ατόμων (στην εξυπνάδα, στην μόρφωση κ.τ.λ.) δικαιολογούν την προνομιακή τους μεταχείριση;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

13α. Αν ΝΑΙ: ποιά είναι κατά τη γνώμη σας η βασική ανταμοιβή που πρέπει να δίνει η κοινωνία στα άτομα αυτά;

- Χρήματα

- Δόξα

- Εξουσία

- Άλλη, ποιά; .....

14. Η ελληνική κοινωνία χρειάζεται να αλλάξει;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

14α. Αν ΝΑΙ: τι είναι το κυριώτερο από όλα που πρέπει να αλλάξει στην ελληνική κοινωνία;

.....
.....
.....

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ:

Πως σας φάνηκε το ερωτηματολόγιο αυτό; Σχολιάστε το.

.....
.....
.....
.....
.....

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ .Β.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ (Τ. Ε. Ι.)
ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ταχ. Δ/ση : 263 34 Κουκούλι Πάτρας

Πληροφορίες: Θάνος Παπαδημητρίου

Τηλέφωνο : 329.943

Βαθμός Ασφαλείας

Πάτρα, 24 - 12 - 1992

Αριθ. Πρωτ. 2730 Βαθμός Προτεραιότητας :

ΠΡΟΣ:

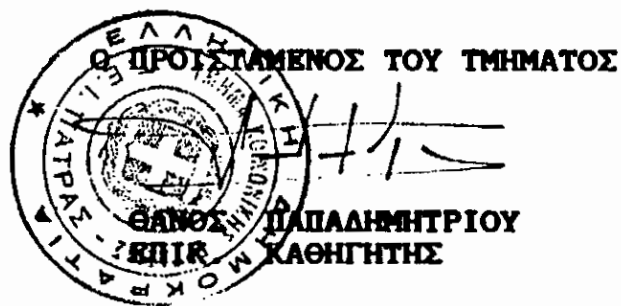
Προϊσταμένους Τμημάτων

✓ 1. Ηλεκτρολογίας

2. Λογιστικής

Θ Ε Μ Α :

Σας παρακαλούμε να παράσχετε κάθε δυνατή βο-
ήθεια στις σπουδάστριες του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας
Κυριοπούλου Σ και Λαγουδάρη Φ. οι οποίες στα πλαίσια της
πτυχιακής τους εργασίας με θέμα : "Οι κοινωνικές αξίες των
σπουδαστών", θα υποβάλλουν το επισυναπτόμενο ερωτηματολόγιο
στους σπουδαστές\τριες του Δ'εξαμήνου του Τμήματός σας.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΝΟΜΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΜΗΜΑΤΟΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Λαμπίρη - Δημάκη Ιωάννα: "Η Ελληνική κοινωνία στη φοιτητική συνείδηση", (Οδυσσεάς, Αθήνα 1983).
2. Παπαδόπουλος Περικλής: "Η ταξική διάρθρωση της σύγχρονης Ελληνικής κοινωνίας" (Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1987).
3. Γκιζέλη Δ. Βίκα: "Δέκα Μαθήματα Κοινωνιολογίας" (Επικαιρότητα, Αθήνα 1987).
4. Τσαούση Γ.Δ.: "Η κοινωνία του Ανθρώπου" (Gutenberg, Αθήνα 1985).
5. Κασιμάτη Κ, Κουμάντος Γ., Κραβαρίτου Γ., Παπαδημητρίου Γ., Παπαχρίστου Α. Κ., Φίλιας Β., Χρονάκη Ζ.: "Ο Φάκελος της ισότητας" (οδυσσεάς, Αθήνα 1982).
6. Λεντάκη Ανδρέα: "Είναι η γυναίκα κατώτερη από τον Αντρα; Η πώς κατασκευάζεται η Γυναίκα" (Δωρικός, Αθήνα 1986).
7. Ροζεντάλ - Γιουντιν: "Φιλοσοφικό λεξικό" (Γιάννη Οικονόμου, Αθήνα).
8. Τσαούση Δ.Γ.: "Χρηστικό Λεξικό Κοινωνιολογίας" (Gutenberg, Αθήνα 1987)
9. Τσουλουβή - Πετμεζίδου Μαρία: "Κοινωνικές τάξεις και μηχανισμοί κοινωνικής αναπαραγωγής" (Εξάντας, Αθήνα 1987).
10. Αηδονά Ντίνα - Γεωργιάδου Ιφιγένεια: "Νεολαία και κοινωνία" (Gutenberg, Αθήνα 1992).
11. Χουρδάκη Μαρία: "Οικογενειακή Ψυχολογία" (Γρηγόρη, Αθήνα 1982).
12. Ντραϊκωρς Ρούντολφ: "Πως να ζήσουμε ειρηνικά με τον εαυτό μας" (Μεταφρ. Καββάδα Ιουλιέτα) (Κέδρος, Αθήνα 1977).
13. Ντραϊκωρς Ρούντολφ: "Κοινωνική ισοτιμία" Το πρόβλημα της εποχής μας (Κέδρος, Αθήνα 1973).
14. Βέλτσος Γιώργος: "Οικογένεια και φανταστικές σχέσεις" (Παπαζήση, Αθήνα 1979).

15. Φίλιας Β.: "Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις" (Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1989).
16. "Το Σύνταγμα της Ελλάδας" (Εκδόσεις Ποντίκι, Αθήνα 1987).
17. "Οιογενειακό Δίκαιο" (Συμβούλιο Ισότητας των δύο φύλων).
18. Στασινοπούλου Ολγα: "Κράτος Πρόνοιας" (Gutenberg, Αθήνα 1990).
19. Κατάκη Δ. Χάρης: "Οι τρεις ταυτότητες της Ελληνικής Οικογένειας" (Κέδρος, Αθήνα 1984).
20. Μάρξ - Ενγκελς - Λένιν: "Για το γυναικείο ζήτημα" (Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1983).
21. Ρήγος Γ.: "Η Β' Ελληνική Δημοκρατία 1924 - 1935 - Κοινωνικές Διαστάσεις της πολιτικής σκηνής" (Εκδόσεις Ιστορική Βιβλιοθήκη Θεμέλιο.)

